

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

OSMNÁCTÝ ROČNÍK

5

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

K VOJENSKÉ doktríně státu

V uplynulých třech, čtyřech letech přitahovala pozornost a zájem vojenských publicistů vojenská doktrína státu. Bylo by ku prospěchu věci, kdyby tento zájem zůstal i do budoucna.

Kladem dosavadních prací je to, že byl s konečnou platností přijat názor o nezbytnosti československé vojenské doktríny. Byly objasněny její kořeny, publikován její vztah k sovětské i koaliční vojenské doktríně i vztah vojenské doktríny k vojenské vědě.

Naši autoři vycházeli z prací v sovětské vojenské literatuře. Je to logické, neboť rozpracovávání vojenské doktríny má v SSSR víceletý předstih, problémem se zabývaly vědecké i velitelské kapacity Sovětské armády. Sovětský svaz je náš spojenec v koalici států — účastníků Varšavské smlouvy, oba státy mají shodnou společenskou soustavu a shodné politické cíle. To dává přirozené podněty studovat sovětskou teorii a čerpat z ní.

Shrňme-li však dosavadní názory na vojenskou doktrínu státu, nelze se ubránit dojmům, že **obsah, funkce, ani forma nebyly dosud plně objasněny a zformulovány v celé hloubce a šířce jejich významu - nejen pro ozbrojené síly, ale i pro stát jako společenský organismus**, který vojenskou doktrínu vytváří a která by měla být závazným ustanovením pro všechny **orgány státní správy** a všechny rozhodující úseky života společnosti v oblasti přípravy státu k válce, v jejím vedení a úspěšném zakončení.

Povšimněme si názorů na vojenskou doktrínu některých sovětských i našich autorů.

CHARAKTERISTIKA A OBSAH

Dílo „Vojenská strategie“, zpracované kolektivem V. D. Sokolovského a vydané v roce 1962, charakterizuje vojenskou doktrínu jako: „Systém názorů, přijatých ve státě na základní, zásadní otázky války. Na obsah a charakter vojenské doktríny má do určité míry vliv zeměpisná poloha země a národní zvláštnosti lidu. Je výrazem názorů, přijatých ve státě na otázky politického hodnocení příští války, na otázky vztahu státu k válce, určení charakteru příští války, přípravy země na válku, v hospodářském i morálním směru a na otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil a také způsobu vedení války.

Vojenská doktrína je přímo závislá na společenském zřízení, na celostátních úkolech v oblasti zahraniční i vnitřní politiky a na hospodářském, politickém, morálním a kulturním stavu země.“

Přibližně v téže době se dostává do rukou vojenských funkcionářů práce jiných sovětských autorů „Sovětská vojenská strategie“, která konstatuje: **„Vojenská doktrína určuje základy ozbrojeného zápasu.** Vojenskou doktrínu chápe sovětská vojenská věda jako názory na ráz války v soudobých podmínkách, na požadavky přípravy k válce z toho vyplývající, jako názory na ráz a způsoby použití ozbrojených sil při řešení úkolů ozbrojeného zápasu.

Vojenská doktrína zahrnuje široký okruh otázek z taktiky, operačního umění a strategie, s přihlédnutím ke zvláštnostem vedení bojové činnosti každým druhem ozbrojených sil a jejich součinnosti.“

V návaznosti na předešlý odstavec pak pokračuje: „Sovětská vojenská strategie vychází při řešení všech úkolů z politiky SSSR, rozestavení sil na mezinárodní aréně, bere v úvahu morální stránku lidu, ekonomické možnosti nejen své země, ale i koalice spřátelených států.“

V naší odborné literatuře formulovali pojem a obsah pojmu „vojenská doktrína“ tři autoři.

Generálporučík Ing. V. Vitanovský: „Vojenská doktrína je vyjádření vědecky opodstatněných názorů na politické hodnocení příští možné války, na vztah státu k válce, stanovení charakteru možné příští války a způsobu jejího vedení, na přípravu státu k válce z hlediska hospodářského a morálního, výstavbu a přípravu ozbrojených sil.“

„Vojenskou doktrínu zpracovává a určuje politické vedení státu, proto má celostátní a zákonu podobný závažný charakter. Doktrínu určuje politická linie vládnoucí třídy a kromě toho ekonomické možnosti státu a morální hodnoty jeho lidu.

Obsah a charakter vojenské doktríny mimo jiné značně ovlivňuje i zeměpisná poloha státu a národnostní zvláštnosti národa nebo národů.“

Plukovník gšt. Ing. J. Průša, CSc.: „Obecně vzato, je každá vojenská doktrína soustavou závazně kodifikovaných norem, jimiž je příslušnou autoritou určována realizace příprav a případného vedení války. Československá vojenská doktrína je tedy prakticky souhrn československých státních norem, určujících odpovídajícím orgánům ČSSR, jak připravovat a vést potenciální válku (nikoli jen ozbrojený zápas, ale válku v celé šíři a hloubce obsahu tohoto pojmu).“

Podplukovník dr. Alois Michňák, CSc.: „Vojenská doktrína je svým způsobem základním zákonem v oblasti obrany státu, jednotným vojenským světovým názorem jak v politickém, tak i čistě vojenském odborném smyslu.“

Porovnáme-li tyto charakteristiky vojenské doktríny (nelze říci definice), zjistíme v jejich obsahu zjevné rozdíly:

a) zatím co Sokolovský a Vitanovský konstatují, že **na obsah vojenské doktríny má vliv i hospodářský a morální stav země**, „Sovětská vojenská strategie“ tyto faktory **pomíjí a připisuje úkol zkoumat ekonomické možnosti i morální stránku lidu vojenské strategii**.

Není sporu o tom, že ekonomické možnosti země hrají v přípravě války a v jejím vedení **zásadní roli, a proto by měly najít své místo ve vojenské doktríně**. I vojenská strategie, v přípravě ozbrojeného zápasu musí zkoumat ekonomické otázky i morální vlastnosti lidu nejen své země a koalice, ale i nepřítel, avšak již na bázi závěrů vojenské doktríny státu.

b) Podle Sokolovského **zeměpisná poloha země do určité míry** ovlivňuje obsah i charakter vojenské doktríny, podle Vitanovského **má značný vliv**.

Nejde snad o víceméně náhodný výběr slov, ale o reálný pohled autora na podmínky vlastního státu. Zatímco u Sovětského svazu lze připustit malý, určitý vliv zeměpisné polohy — hraniční poloha našeho státu, jeho poloha ve střední Evropě a další jeho charakteristické vlastnosti (průmyslová koncentrace, hustota obyvatelstva, nepatrná hloubka území) přímo určují jeho odolnost v příští válce, a proto tento rys státu má objektivně zásadní vliv na formulaci vojenské doktríny.

Sovětská vojenská strategie tento závažný moment zcela pomíjí.

c) Sokolovský konstatuje, že **vojenská doktrína je výrazem názorů na otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil a také způsobů vedení války**. Shodně i Vitanovský.

„Sovětská vojenská strategie“ pojímá do této obsahové části vojenské doktríny i okruh otázek z taktiky, zvláštností bojové činnosti každého druhu ozbrojených sil a jejich součinnosti.

Vitanovský je nezařazuje do obsahu vojenské doktríny, ale ponechává je jako úkoly vojenské strategii jako součásti vojenské vědy, která zpracovává základní způsoby vedení ozbrojeného boje a celé války. Jestliže „ozbrojený boj řídí strategie a nikoli doktrína“, pak je logické, že otázky **taktiky vojsk a jejich součinnosti na bojišti by neměla stanovit vojenská doktrína**.

Shodné stanovisko zastává i Průša, podle kterého formulovat doktrinální návrhy je funkcí vědy. Návrhy vojenských principů vojenské doktríny jsou funkcí vojenské vědy a na druhé straně vojenská doktrína, tedy již zformulovaná a přijatá státní norma, určuje vědním oblastem, které problémy a otázky mají přednostně řešit. V této funkci je vědecká teorie vojenské doktríny prakticky podřízena.

Z tohoto stanoviska lze vyvodit závěr, že přijatý doktrinální názor na vedení války rozpracovává vojenská strategie, operační umění i taktika do praktických opatření k realizaci doktrinálního závěru.

☆☆☆

Srovnání názorů těchto autorů na obsah pojmu „vojenská doktrína státu“ není bezúčelné, neboť jakkoli je tento pojem předmětem zájmu a je v mluvě i odborných pojednáních obecně přijatý, **nebyl dosud jednotně definován a tak ani jednotně vyhraněn jeho obsah**. A zde bylo třeba začít, neboť jde o velmi závažnou otázku ve funkci a životě státu, který připravuje ozbrojené síly a celou společnost k možné válce.

VNITŘNÍ DĚLENÍ VOJENSKÉ DOKTRÍNY

Není sporu o tom, že vojenská doktrína jako systém názorů, přijatých ve státě na základní, zásadní otázky války, musí vycházet z hlubokých, vědecky fundovaných rozborů všech oblastí, které mají přímý i nepřímý význam a vliv na přípravu státu a jeho ozbrojených sil.

Působnost vojenské doktríny nelze proto zužovat pouze do organismu ozbrojených sil a vedení ozbrojeného zápasu; musí obsáhnout přípravu a vedení války v celé šíři významu tohoto slova, tj. přípravy a činnosti ozbrojených sil a země v naprosté jednotě a ve vzájemných souvislostech a s jednotným cílem. Válka totiž již dávno přestala být záležitostí armád, ale je a bude záležitostí národů a států jako celku.

Obsah vojenské doktríny podle sovětského způsobu se dělí na dvě části:

- politickou, která stanoví politické cíle války,
- vojenskotechnickou, která má vztah ke způsobu zahájení a vedení ozbrojeného zápasu, výstavbě, organizaci a vyzbrojení ozbrojených sil a jejich morálně politickým hodnotám. Vitanovský zahrnuje do této části i ekonomické možnosti státu, jeho geografické podmínky a jiné.

Výrazný a stále se zvětšující vliv na možnosti vedení ozbrojeného zápasu a na způsob jeho vedení má **ekonomický potenciál** — a to i státu, začleněného ve vojenskou koalici. Ekonomický potenciál je zásadním a určujícím faktorem kvality výzbroje ozbrojených sil, objemu a kvality zásob všech materiálních prostředků, vytvářených pro válku již v míru. Jeho schopnost zabezpečovat ozbrojené síly předměty vojenského zásobování za války má primární vliv na rozsah i délku aktivní účasti státu ve válce. Ekonomika státu v míru a její mohutnost, schopnost a odolnost za války tak přímo ovlivňuje politickou i vojenskotechnickou část vojenské doktríny. **Mělo by se jí proto dostat zvláštního samostatného místa v obsahu vojenské doktríny,** neboť tyto tři základní rysy vojenské doktríny ve vzájemné vazbě a podmíněnosti mohou být reálným a proveditelným názorem a návodem na přípravu státu k válce. Jednota zásad usnadní určit místo a úlohu státu a jeho ozbrojených sil v koaličním uskupení a koaličním vedení války.

Zvláštní pozornost i místo v obsahu vojenské doktríny vyžaduje i **geografická poloha našeho státu ve středu Evropy,** na rozhraní dvou mohutných vojenských uskupení a tváří v tvář elitním armádám paktu NATO. Nepatrná velikost státu vzhledem k teritoriu obou paktů a hustota obyvatelstva mu vtiskují odlišný charakter, zřetelně odlišný (snad kromě NDR) od ostatních států koalice Varšavské smlouvy.

Je třeba souhlasit s Vitanovským, že „v budoucí válce, jestliže se jí podaří imperialistům rozpoutat, ať by byla jakkoli všestranná, ničivá a vyhlazovací, zvítězíme my, obránci socialistických vymožeností, obránci velké věci komunismu...“

V koaličním uskupení států — účastníků Varšavské smlouvy nás bude více než 330 miliónů obránců věci socialismu na teritoriu větším než 23 miliónů km². Z toho však pouze 14 miliónů Čechů a Slováků na hraniční čáře obou světů, na území, které tvoří pouze 6 promile teritoria koalice.

Závěry z této skutečnosti by měly ve vojenské doktríně ČSSR hrát důležitou roli, neboť **vítězství socialistické světové soustavy jako celku je z našeho hle-**

diska úzce spjato s přežitím našich národů v příští válce, ať již by byla vedena jakýmkoli prostředky a trvala jakkoli dlouho.

Domnívám se, že dělení vojenské doktríny pouze do dvou částí je nedosta-
tečné a svádělo by, zvláště ve vojenskotechnické části, ke všeobecným závě-
rům, nebo nedocenení některých zásadních faktorů, ovlivňujících zvláště pří-
pravu k válce a jejichž těžiště závažnosti leží vně ozbrojených sil a tak se
vymykají možnostem kvalifikovaného posouzení pouze vojenskými odborníky.

K EXISTENCI ČESKOSLOVENSKÉ VOJENSKÉ DOKTRÍNY

Sovětští i naši autoři charakterizují vojenskou doktrínu jako

- systém názorů na válku, přijatých ve státě (V. D. Sokolovský),
- syntézu základních názorů a závěrů vojenské vědy (A. Kornienko, V. Korolev),
- jednotný uzákoněný systém názorů, ustanovení a požadavků (V. Vita-
novský),
- soustavu závazně kodifikovaných (uzákoněných) norem (J. Průša),
- syntézu závěrů mnoha vědních oborů (J. Knotek),
- svým způsobem základní zákon v oblasti obrany státu (A. Michňák).

Jaký je filologický význam těchto pojmů? Příruční slovník naučný je defi-
nuje takto:

- systém — je uspořádání souvisejících jednotlivin v jednotný celek;
- syntéza — je organické spojení, sjednocení v celek; v logice skládání
vydělených prvků myšlení v souvislý celek;
- norma — je pravidlo; soubor stanovených i vžitých pravidel;
- zákon — v právu je to normativní akt nejvyššího orgánu státní moci,
zpravidla zastupitelského, je formou výrazu vůle vládnoucí třídy v daném
státě. Zákon se vydává postupem stanoveným ústavou a v právním řádu má
nejvyšší sílu (závažnost).

I když v charakteristice jsou rozdíly a odstíny v obsahu i významu použi-
tých pojmů od „uspořádání jednotlivin v celek“ až po „výraz vůle vládnoucí
třídy s nejvyšší právní závažností“, většina autorů se shoduje na stanovisku, že
**vojenská doktrína je jednotný celek, nejvyšší autoritou státu posouzený a
schválený názor na vojenskou politiku státu.**

Ucelený a jednotný názor a systém státních norem je vyjádření komplex-
nosti, vzájemné sladění nejen těchto názorů, ale i základních opatření,
postihujících všechny úseky společenského života a činnosti ve státě, které
mají k přípravě obrany zásadní vztah. Pro všechny instituce, organizace
i funkcionáře státu mají tedy závazný, určující charakter zákonné povahy.

Jestliže vrcholná státní autorita v kterékoli oblasti státní správy kodifikuje
jakoukoli normu — od norem vzájemných vztahů občanů mezi sebou a jejich
vztahu ke státu až po technické a kvalitativní státní normy — oživuje jejich
platnost publikací a dováděním jejich do vědomí vykonavatelů buď jednotlivě,
nebo v souhrnech. Tím se zabezpečuje i soulad a návaznost mezi jednotliví-
nami souhrnu a je vyjadřován i postih za jejich nedodržování či neplnění.

O československé vojenské doktríně, státní vrcholnou institucí kodifiko-
vaném souhrnu názorů na příští válku, se hovoří a píše jako o skutečnosti,

jako o faktu, který tu byl a je. Z hlediska tohoto tvrzení by byla existence vojenské doktríny ČSSR nepopíratelná.

Vezmeme ke konfrontaci tohoto stanoviska možný případ, že by se ÚV KSČ nebo NS chtěly s vojenskou doktrínou státu seznámit a posoudit ji. Který zdroj informace a poznání jim bude předložen? Kdo předloží požadovaný celek a kdo podá potřebný výklad a objasnění? Jak bude moci některý z uvedených orgánů posoudit vzájemnou vazbu, soulad obsahu a realnost či nereálnost státní autoritou přijatých norem?

Takový moment je třeba připustit, je-li vojenská doktrína vyjádřením vojenské politiky státu v určité etapě jeho rozvoje a mezinárodních vztahů. Vždyť příprava státu k válce je přípravou na krizové období jeho existence, nehledě na finanční i hmotné náklady s touto přípravou trvale spojené.

Průša je toho názoru, že nelze předpokládat, že by státní vojenská doktrína mohla být zpracována jako souhrnná publikace, ale že by bylo nezbytné soustředit základní doktrinální zásady a normy, kodifikované a rozptýlené na nej-různějších místech.

Knotek dochází k poznání, že československá vojenská doktrína se v současné době teprve vytváří a dotváří tak, aby odpovídala plně soudobým hlediskům a konstatuje, že nelze soustředit ani základní doktrinální zásady a normy, kterými se řídí výstavba a příprava ozbrojených sil.

Co tedy za vojenskou doktrínu vydáváme, když nelze soustředit ani určitou její část, týkající se jedné oblasti příprav státu k válce? A bylo by možné soustředit další její části? Politickou, ekonomickou, závěry z vědeckého hodnocení morálních kvalit lidu a jeho zvláštností, vyhodnocení situace státu vzhledem k válčičství, odolnost státu v raketové jaderné či konvenční válce? Jsem přesvědčen, že to by bylo obtížnější, než u části, týkající se ozbrojených sil. Kdy a kde byly sladěny tyto jednotlivé části, zformulovány a státní autoritou přijaty v systém, v souhrn státních kodifikovaných norem, tj. uzákoněny?

Tato syntetická práce, ale ani nezbytné analytické zkoumání v potřebném rozsahu, které sjednocení v systém musí předcházet, provedeny nebyly a **československá vojenská doktrína v tomto pojmu slova a vyjádřených charakteristikách nebyla ani zpracována, ani kodifikována. Ucelenou vojenskou doktrínu ČSSR tedy dosud nemáme.**

Na podporu tohoto stanoviska uvedu jeden příklad. Jsou uplatňovány teze doktrinálního charakteru, týkající se ekonomiky státu: „Národní hospodářství musí být připraveno nepřetržitě zásobovat ozbrojené síly bojovou technikou a materiálem všech druhů a tak vytvářet nejdůležitější předpoklady vítězství nad imperialismem.“ Imperativní příkaz je uplatňován, aniž by vycházel z analýz možností ekonomiky státu, aniž by byl předem k dispozici závěr ekonomů, **bude-li národní hospodářství vůbec schopno jej realizovat v různých variantách možné války (v krátké či dlouhé válce, raketové jaderné či konvenční válce).**

☆☆☆

O problémech vojenské doktríny státu bylo až dosud diskutováno a uvažováno pouze na půdě armády. Přitom se úvahy omezovaly převážně na oblasti, týkající se ozbrojených sil a vedení ozbrojeného zápasu. V ostatních orgánech státní správy nebyla dosud pocíťována potřeba zamýšlet se nad vojenskou doktrínou, neboť i sám pojem je v mnohých resortech vcelku neznámý.

Dedukce vojenské doktríny z existujících dokumentů, schvalovaných vrcholnými orgány KSČ, vládou republiky, nebo NS, s různým určením a působností a v různém časovém odstupu, není pravá cesta ke konstatování její existence. Kdybychom ji i z nouze připustili, pak zde chybí finální činnost, sloučení rozptýlených stanovisek, nařízení, názorů a požadavků v ucelený systém a jejich vzájemné sladění.

Národní hospodářství jako základ obranyschopnosti státu se rozvíjí, zvláště v poslední době, podle jiných hledisek než potřeb vedení války, a to zvláště ve struktuře průmyslu a jeho rozmístění; jeho struktura závisí na hlediscích efektivnosti, zvyšování životní úrovně a zájmů vnitřního i zahraničního trhu, na jeho rozmístění mají primární vliv zdroje surovin, vody a pracovních sil. Plány rozvoje národního hospodářství jako vrcholné státní dokumenty pouze sekundárně zabezpečují rozvoj vojenského potenciálu. (V poslední době zvýšení důrazu na rozvoj průmyslu spotřebního, textilního, papírenského, sklářského atd.). **Tvorbu plánů ani jejich obsah neovlivňuje vojenská doktrína státu a nelze je proto řadit mezi dokumenty, ve kterých je vojenská doktrína zakotvena a kodifikována.**

Má-li být vojenská doktrína hledána v dokumentech, schválených a přijatých vrcholnou státní institucí, pak jsou v současné době tři — ÚV KSČ, vláda republiky a NS, které v dosavadní praxi řízení společnosti různé a zásadní dokumenty schvalovaly a řídily v praxi vertikální strukturou svých orgánů.

Přijetí souhrnu zásad, zákona nebo dokumentu zákonu podobného charakteru může být v působnosti pouze jedné vrcholné instituce. Žádná z uvedených institucí se však dosud podobným dokumentem nezabývala a neschválila jej.

Není plně správné hledisko vidět vojenskou doktrínu státu rozptýlenou v nesoustředitelném množství zákonů, usnesení, nařízení a výnosů, neboť mnohé z nich, vydávané účelově, nejsou obsahově ve vzájemném souladu, ale jsou často i v rozporu.

Za součást vojenské doktríny nelze vydávat nařízení, směrnice a příkazy ministrů a vedoucích jiných státních ústředních institucí, nebo řády a předpisy ministerstva národní obrany.

Tyto názory stlačují význam vojenské doktríny do podstatně nižších úrovní, než ve kterých by nutně měla mít své místo.

Domnívám se, že tento stav je i jedním z důvodů, proč hovoříme o vojenské doktríně státu jako o faktu, ale jsme přitom schopni hovořit pouze v rozmezí její tzv. „vojenskotechnické části“, nadto zúžené jen do organismu armády. Důsledkem toho jsou i novotvary ve vojenské terminologii jako „doktrínální kázeň“, „doktrínální systém velení“ a další.

Bylo by třeba učinit dělicí čáru mezi základním dokumentem a dokumentací a mezi činnostmi, které zabezpečují jeho realizaci. Zde by mohl posloužit jako příklad obsah, forma a funkce ústavy republiky. Na jedné straně **kodifikovaný souhrn norem**, přijatý vrcholnou institucí státu, na druhé straně zákoník republiky, zabezpečující realizaci obsahu ústavy. Nebo na jedné straně zákon, přijatý NS jako **kodifikovaná norma**, a na druhé straně prováděcí nařízení a směrnice k výkladu zákona a zabezpečení jeho realizace, vydávané různými institucemi státní správy, vládou počínaje, v odstupňovaném detailním rozpracování podle konkrétní potřeby a naléhavosti realizace normy nebo jejího respektování.

Vojenská doktrína státu by měla být „Magnou chartou“ v oblasti jeho vojenské politiky. Měla by být zařazena mezi dokumenty, schválené vrcholnou státní institucí a měla by skutečně mít charakter zákonného ustanovení. Bylo by nezbytné, aby vešla ve známost řídicího i výkonného aparátu státu v horizontální i vertikální rovině v rozsahu nutném pro jednotlivé stupně řízení i realizace.

Vojenská doktrína státu jako celistvý dokument by měla obsahovat jen skutečně zásadní, základní názory státu na válku a jeho možnosti v přípravě i účasti ve válce, vyjádřené ve stručné formě, ale **zahrnovat všechny oblasti, které mají zásadní vliv na vojenskou politiku státu.** To ostatní, kde dnes vojenskou doktrínu hledáme, by měla být dokumentace, zabezpečující realizaci doktrinálních zásad.

Vezměme opět příklad z ústavy, která pouze v jedenácti člancích, výrazně stručných a jasných, vydává normu pro orgány státní moci a správy v krajích, okresech a obcích, pro činnost neobyčejně složitou, širokou a různorodou. Těchto jedenáct článků je kodifikovaná norma na úseku státní správy. Národní výbory se ve své činnosti řídí zákony, usneseními vlády, usneseními a směrnici vyšších státních orgánů. To jsou nástroje, zabezpečující realizaci základní normy.

Touto úvahou nechci popírat existenci a správnost mnohých doktrinálních norem, zvláště v oblasti přípravy a organizace ozbrojených sil, avšak považuji za správné a nutné přikročit k rozpracování návrhu vojenské doktríny státu v celém komplexu.

Tento návrh však nelze rozpracovat a zformulovat v jednom resortu státní správy, v MNO, který je resortem přípravy ozbrojených sil v míru a orgánem řízení jejich činnosti za války a který nadto vůči ostatním resortům vystupuje převážně v roli spotřebitele a žadatele. Návrh vojenské doktríny státu může rozpracovat a zformulovat pouze meziresortní kolektiv odborníků, pracujících v oblasti politiky, ekonomie, vojenství, práva, psychologie, sociologie a jiných, kteří mu mohou ve vzájemné součinnosti dát potřebnou míru vědeckosti, komplexnosti a objektivnosti.

Bylo by třeba začít u zadání úkolů státního významu a vytvoření kolektivu zpracovatelů, který by jako první počín jednoznačně definoval pojem vojenské doktríny státu a stanovil tak její obsah. Již tento první krok by naznačil, že půjde o úkol výrazně náročný a odpovědný, který po splnění naruší některé představy nejen o doktríně samé, ale i o možné úloze nejen našich ozbrojených sil v koalici armád států — účastníků Varšavské smlouvy, ale i možnostech a pozici státu v příští světové válce.

INFORMAČNÍ PROCES

a jeho modelování

Určující úloha informací ve společenských procesech postavila na pořad dne problém jejich výzkumu, založeném na vědeckých základech.

Volba metody závisí na cíli, který výzkumem sledujeme. Jednou z metod je zobrazení informačních procesů pomocí graficko-logických modelů, jejímž cílem je stanovit rozsah informací, nutných k řízení bojové činnosti na daném stupni velení. Za nutné jsou přitom považovány ty vstupní informace, které jsou nezbytné k realizaci činnosti (transformací), vyplývajících z funkční náplně zkoumaného vojenského systému nebo pod-systému. Porovnáním modelu nutných informací se skutečným stavem ve zkoumaném systému nebo podsystemu dostaneme přebytné, respektive chybějící informace. Modely vyhodnocené podle předem stanovených kritérií jsou potom podkladem optimalizace zkoumaného informačního procesu.

SYSTÉMOVÝ PŘÍSTUP JAKO VĚDECKÁ METODA ANALÝZY INFORMAČNÍCH PROCESŮ

Systémový přístup je metoda zkoumání objektivní reality z hlediska její účelové funkce a vztahů k jiným objektům. Podstatou této metody je funkčně strukturní analýza, jejímž cílem je poznat úlohu, místo a vztahy mezi jednotlivými prvky systému jako předpoklad jejich efektivního řízení. Ve smyslu této teorie je např. štáb vševojskové armády složitým, dynamickým systémem, který sestává z řady systémů nižšího řádu — čili podsystemů, přičemž sám je součástí systému vyššího řádu, jímž je vševojsková armáda. Mezi jednotlivými podsystemy existují velmi složité organizační, informační, materiální a energetické vazby, které ovlivňují chování systému v průběhu plnění jeho funkčních povinností.

Obrazně je možné přirovnat systémový přístup ke společné řeči, která tím, že spojuje rozmanité oblasti složitých systémů, umožňuje aplikovat při jejich analýze stejné metody zkoumání a využívat tak existujících výsledků vědy k hlubšímu

poznání jejich podstaty. V tomto smyslu je možné např. při analýze informačních procesů ve vojenských systémech používat metody zkoumání používané k analýze informačních procesů v ekonomických, výrobních nebo biologických systémech.

Informační systém, zavedený na vojenský objekt, je vojenský informační systém, jehož účelovou funkcí je operovat s vojenskou informací.

Při analýze zpravidla zkoumaný informační systém zjednodušujeme; to znamená, že si všímáme jen těch činností, vlastností a vztahů, které jsou v daném případě rozhodující. Ostatní činnosti, vlastnosti a vztahy bereme v úvahu jen potud, pokud se zkoumanými nějak souvisejí, ovlivňují je nebo jsou jimi ovlivňovány.

Zjednodušení se mohou týkat:

— rozsáhlosti systému; zkoumáme jen některé podsystemy, funkce, nebo vstupy a výstupy zkoumaného systému;

— složitosti informačních vazeb; podle předem stanoveného cíle zkoumáme jen některé informační vazby zkoumaného systému;

— charakteru a rozsahu činností, realizovaných zkoumaným systémem; podle konkrétní situace zkoumáme např. jen činnost v útočné nebo jen v obranné či jiné operaci, a to buď ve všech předpokládaných, nebo jen v některých etapách a situacích;

— informační měrné jednotky, jíž může být buď základní informace (např. divize, vzdušný výsadek, tankový, útočí apod.) nebo informační soubor obsahující zámysl velitele, bojové úkoly armády a svazků, záloh všeho druhu — nebo kombinace obou.

Vzhledem k tomu, že velitelství a štáby všech stupňů operují převážně s informacemi, považujeme je za vojenské informační systémy, na které se vztahují zákonitosti a poučky teorie systémů.

Systémový přístup jako metoda zkoumání není zcela novou metodou. Vždyť ji geniálním způsobem použili již klasikové marxismu k analýze kapitalistické společnosti. Nová na této metodě je však její kvalita, která spočívá v tom, že má k dispozici takové nástroje, jako je kybernetika, matematika a fyzika, které jí umožňují

na vědeckém základě zkoumat i nejsložitější soudobé systémy.

Ve vědeckotechnické revoluci se význam funkčně strukturální analýzy podstatně zvyšuje vzhledem k tomu, že se funkčnost a v důsledku toho i struktura soudobých vojenských systémů kvalitativně zásadně mění. Jestliže např. dříve bylo možné dosáhnout porážky potenciálního nepřítele teprve několika postupnými strategickými operacemi, pak ozbrojené síly s raketovými jadernými zbraněmi jsou schopny splnit své funkční poslání již v první strategické operaci. Kvalitativně nové funkční poslání má i dnešní teritoriální systém; dříve plnil funkci relativně pasivní „zásobárny“ sil a prostředků pro bojující frontu, dnes se stal aktivním činitelem při přípravě i ve vedení ozbrojeného zápasu. Kvalitativní skok ve vývoji funkčnosti prodělaly i štáby, které z pomocníka velitele se změnily v řídící a koordinující orgán, jehož hlavní činností je predikace vývoje operací na vědeckých základech.

Zkušenosti ukazují, že bez hluboké analýzy funkčnosti nelze vytvořit reálnou koncepci výstavby ozbrojených sil, jejich struktury a přípravy, popřípadě i reorganizace, bez toho, že se dopustíme často těžko napravitelných chyb. Kromě toho je funkčně strukturální analýza nezbytným předpokladem k vytvoření účelových systémů, schopných automatizace.

MODEL JAKO PROSTŘEDEK POZNÁVÁNÍ VOJENSKÝCH PROCESŮ

Pod pojmem model rozumíme skutečné nebo umělé objekty, procesy, jakož i smyšlené konstrukce, složené ze soustavy symbolů, jejichž zkoumáním získáváme poznatky o jiných objektech nebo jevech. Plnění gnoseologické funkce je základní podmínkou, aby nějaký objekt, proces nebo soustava symbolů mohla být považována za model. Nelze proto za model považovat objekt nebo jev, který je jen shodný s jiným jevem nebo objektem.

Ve vojenském výzkumu mají zvláštní význam abstraktní modely, jejichž podstatou je schematický, obrazně logický popis jevů, který se potom zkoumá pomocí matematiky a logiky. **Graficko-logický model**, který je předmětem mých úvah, je **prvním krokem k vytvoření logicko-matematického modelu zkoumaného procesu**. Logicko-matematický model je možné zpracovávat buď „ručně“, nebo na samočinném počítači.

V dnešních podmínkách je použití modelů ke zkoumání vojenských procesů objektivní nutností, poněvadž většinu z nich nemůžeme přímo zkoumat buď vůbec, nebo

jen za cenu mimořádně velkých ekonomických nebo jiných obětí. Přitom význam modelování vojenských procesů se nijak nesnižuje tím, že každý model je jen zjednodušeným obrazem originálu a v důsledku toho jej nikdy nelze zobrazit úplně. To platí zejména pro matematické modely bojové činnosti, kde rozsah zjednodušení je určen možností matematiky vyjádřit takové faktory, jako např. morální duch vojsk, stupeň výcviku, připravenost velitelů a štábů apod. Nutná zjednodušení nejsou nijak v rozporu s požadavkem efektivnosti modelování, poněvadž vytvoření zjednodušeného modelu zkoumaného procesu vytváří podmínky hlubšího poznání rozhodujících činitelů.

Odpovím na otázku, jaká je hodnota poznatku, přednášených z modelu na originál. Přechod z modelu na originál je v podstatě analogický závěr, v němž na základě vlastností a vztahů obou jevů usuzujeme o jiných vlastnostech a vztazích těchto jevů. Ve smyslu teorie analogie je hodnota těchto závěrů tím větší, čím více se bude model shodovat s origi-

nálem a čím tyto závěry budou obecnější.

Odpověď si zasluhuje i problém efektivnosti modelů, zejména takových jevů, jako je ozbrojený zápas. Tento proces je tak složitý, že jej nelze dnes a pravděpodobně ani v blízké budoucnosti popsat nějakou soustavou rovnic. Dosavadní pokusy s modelováním ukazují, že jeho vtěsnání do matematických formulí by nebylo účelné, poněvadž model by byl tak složitý, že i s použitím samočinných počítačů by si řešení vyžádalo dobu, která je v rozporu s časovými možnostmi, které k řešení cílů války dávají ozbrojeným silám raketové jaderné zbraně. Jak zahájení války, tak zejména její průběh může mít sice konečný, ale přitom relativně velký počet možných variant. Uvážíme-li, že model popisuje jen jednu z nich, pak vynakládání vědecké kapacity a prostředků na

sestavení takového modelu je v blízké budoucnosti přinejmenším krajně neefektivní a neekonomické. Naproti tomu velmi efektivní je dnes modelování takových procesů, jako je např. palba, činnost různých zbraňových systémů a přenosových procesů a v poslední době i bojové činnosti a jejího řízení.

Po nezbytném objasnění podstaty teorie systémů a modelování přejdu k podstatě a obsahu graficko-logického modelu informačních procesů, probíhajících ve vojenských systémech a podsystemech při organizaci a plánování soudobé operace. Cílem článku není rozpracovat celý model do všech podrobností, ale ukázat podstatu a náplň jeho jednotlivých prvků, jako podklad k postupné analýze a optimalizaci informačních procesů na jednotlivých stupních velení.

HLAVNÍ PRVKY MODELU, JEJICH PODSTATA A OBSAH

Model teorie systémů je chování každého systému popsáno:

- charakterem vstupů a výstupů,
- fázovým prostorem systému, tj. transformacemi mezi vstupy a výstupy,
- vztahem vstupů, výstupů a stavů systémů v časové relaci,
- dalšími doplňujícími faktory podle specifiky systému.

Ve smyslu těchto požadavků model systému nutných informací řízení zkoumané bojové činnosti dokumentují:

1. **Organizační schéma** (příloha 1), které zobrazuje jednotlivé funkční složky zkoumaného podsystemu a jejich organizační vazby. Spojnice, které ve schématu zobrazují organizační vazby, mohou současně vyznačovat směr pohybu informací. Je-li směr pohybu informací odlišný od některé organizační vazby, vyznačí se zvlášť. U jednoduchých modelů lze znázornit směr pohybu každé informace samostatným vstupem nebo výstupem. U složitých modelů lze tohoto způsobu použít ke sledování pohybu zvlášť důležitých informací.

Analýza organizačního schématu umožňuje posoudit účelnost pohybu informací v daném podsystemu z hlediska potřeb řízení.

2. **Popis funkčnosti** zkoumaného podsystemu a jeho jednotlivých složek. Přitom funkčnost je chápána v kybernetickém smyslu jako **povinnost shromažďovat, třídit a uchovávat nutné informace a transformovat je na žádoucí výstupy**. Poslední podmínka je základním předpokla-

dem k tomu, aby zkoumaný podsystem mohl být považován za stupeň řízení. Nemá-li tato podmínka splněna a informace se ve zkoumaném podsystemu jen třídí, uchovávají nebo jím procházejí, pak takový podsystem je možné považovat jen za „nástroj“ řízení. Zjištění těchto údajů bude mít rozhodující význam k posouzení, zda určitá složka nebo podsystem je nebo není v existující struktuře nutný.

V základních řídicích dokumentech (řády, předpisy, statuty) je funkčnost systému vyjádřena jednak organizačními, jednak informačními vazbami. Pro výzkum informačních procesů je proto nutné „rozšifrovat“ funkčnost, vyjádřenou organizačními vazbami, z hlediska obecné teorie řízení. Tato nutnost vyplývá z toho, že první způsob vyjadřuje zpravidla celý komplex funkčních činností, které je nutné v každém konkrétním případě přesně vymezit. Tak např. funkčnost vyjádřená pojmem „je odpovědný za bojovou pohotovost“ může zahrnovat tyto funkční činnosti: ujasnění a stanovení cíle bojové pohotovosti daného systému, vydání pokynů pro přípravu návrhu opatření k jejímu zabezpečení v konkrétních podmínkách, přijetí a vydání rozhodnutí k dosažení a udržení bojové pohotovosti a kontrolu úkolů z něho vyplývajících. Z příkladu vyplývá, že funkční činnost tvoří návazný proces, který se v průběhu řízení operace buď v celém rozsahu, nebo zčásti opakuje, a je proto možné jej dále zkoumat metodami operačního výzkumu.

V modelu se může popis funkčnosti zpracovávat jako samostatný dokument nebo jako součást „repertoáru modelova-

ných situací". Druhý způsob je vhodnější při modelování jednotlivých etap operace nebo situací.

3. **Bloková schémata činnosti** (příloha 2), která přehledně zobrazují transformační procesy ve zkoumaném podsystemu, čili postup přeměny nutných vstupů na žádoucí výstupy. Blokové schéma se od organizačního liší tím, že jednotlivé bloky vyjadřují určitou operaci zkoumaného transformačního procesu a příslušné čáry a šipky věcnou a popřípadě i časovou následnost jednotlivých kroků. Přitom každý blok může zobrazovat buď celý soubor operací, nebo jen jednotlivé operace. Rozsah a podrobnost blokových schémat bude záviset na cíli, který výzkumem daného podsystemu sledujeme. V žádném případě však nesmí být podrobnost na úkor přehlednosti schémat.

Při plnění své funkce realizuje zkoumaný podsystem činnosti, které mohou mít charakter hmotného nebo informačního procesu. Hmotným procesem je např. přesun a zaujetí nového VS. Naproti tomu náplní informačního procesu je shromažďování, třídění, zpracování, uchovávání a předávání informací. Stanovení optimálního rozsahu a struktury informačních souborů je při tvorbě informačního modelu jedním z nejobtížnějších úkolů, poněvadž je třeba nalézt takové řešení, které bude vyhovovat maximálnímu počtu složek.

Činnosti, které zkoumaný podsystem v rámci svých funkčních povinností plní, mohou následovat buď jedna za druhou, nebo některé z nich mohou být plněny současně. Ve vojenských systémech je druhá varianta pravidlem a její realizace v reálném čase je problémem optimální organizace práce. V blokových schématech se zobrazuje druhá varianta tak, že příslušné bloky se kreslí vedle sebe.

Bloky, zobrazující jednotlivé činnosti, mohou být **operační**, které představují transformace vstupních informací na výstupní, nebo **porovnávací**, které představují operace, určující v blokovém schématu další krok. Vkládáním porovnávacích bloků se mění charakter, rozsah a obsah informačního procesu a v důsledku toho i doba, síla a prostředky potřebné k realizaci. To je zákonitý důsledek stochastického charakteru vojenských procesů. Při zpracování blokových schémat bude proto nutné bedlivě zvažovat každý další krok a vkládat porovnávací bloky všude tam, kde další krok nebude jednoznačně určen.

Při tvorbě blokových schémat má dále význam i správné vymezení jednotlivých dílčích kroků. Celý proces řízení účinně

operace je možné rozdělit buď na velké množství drobných činností, nebo je spojit jen do několika velkých souborů. **Zvolit správný rozsah a obsah jednotlivých činností je složitý a náročný úkol, který musí řešit zkušený pracovník dané specializace.** Předpokladem optimálního řešení tohoto úkolu je dokonalá představa a znalost zkoumaného procesu, funkčních činností, jakož i obsahu a počtu kroků, nutných ke zpracování jednotlivých informačních produktů.

Takto vymezené dílčí činnosti se ve schématu seřazují tak, jak na sebe informačně a časově navazují. Posledním blokem musí být celý informační proces plně vyčerpan.

Podkladem ke zpracování blokových schémat jsou: organizační schéma, popis funkčnosti zkoumaného podsystemu, informační produkty zpracovávané podsystemem, jejich obsah a způsob tvorby, repertoár situací. Soubor všech blokových schémat jednotlivých podsystemů tvoří schéma činnosti celého systému. Jednotlivá schémata musí na sebe informačně navazovat a tvořit logický celek, který plně vyčerpává funkčnost systému, jehož jsou modelované podsystemy součástí. Blokovaná schémata jsou podkladem ke zpracování repertoáru transformací.

4. **Repertoár transformací** (příloha 3) nutných vstupů na výstupy, jejichž zpracování je funkční povinností zkoumaného podsystemu.

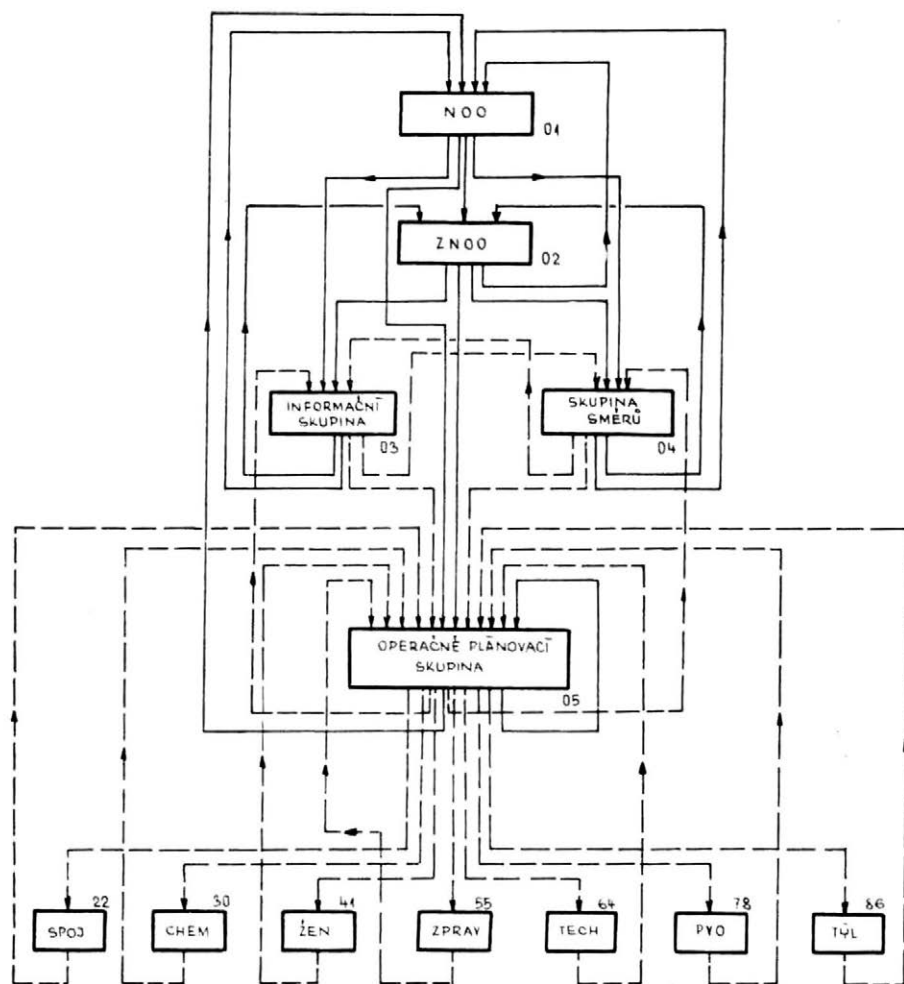
Výstupy, které má zkoumaný podsystem při řízení bojové činnosti produkovat, stanoví příslušné řády a předpisy. Známé-li funkci zkoumaného podsystemu a výstupy, které má produkovat, můžeme určit nezbytné nutné vstupní informace. To je také hlavní úkol při tvorbě této části modelu.

Stanovení nutných vstupních informací je tvůrčí proces, v němž výzkumník na základě hlubokých znalostí struktury a funkčnosti zkoumaného podsystemu, modelovaného procesu a obsahu informačních produktů postupně určuje takové vnější a vnitřní vstupní informace, aby transformací byly získány požadované výstupy, nutné k řízení soudobé operace. Současně se stanovením nutných informací rozhoduje o tom, od koho je dostane a u výstupů, komu je předá. Vnější vstupy přicházejí z prostředí, vnitřní nejen z „paměti“ podsystemu, v níž jsou uloženy ve formě dokumentů, pomůcek, zápisů, ale i z vědomostí a zkušeností lidí. Vnější výstupy analogicky odcházejí do prostředí a vnitřní do „paměti“, z níž se potom podle potřeby opět vybírají.

SCHĚMA

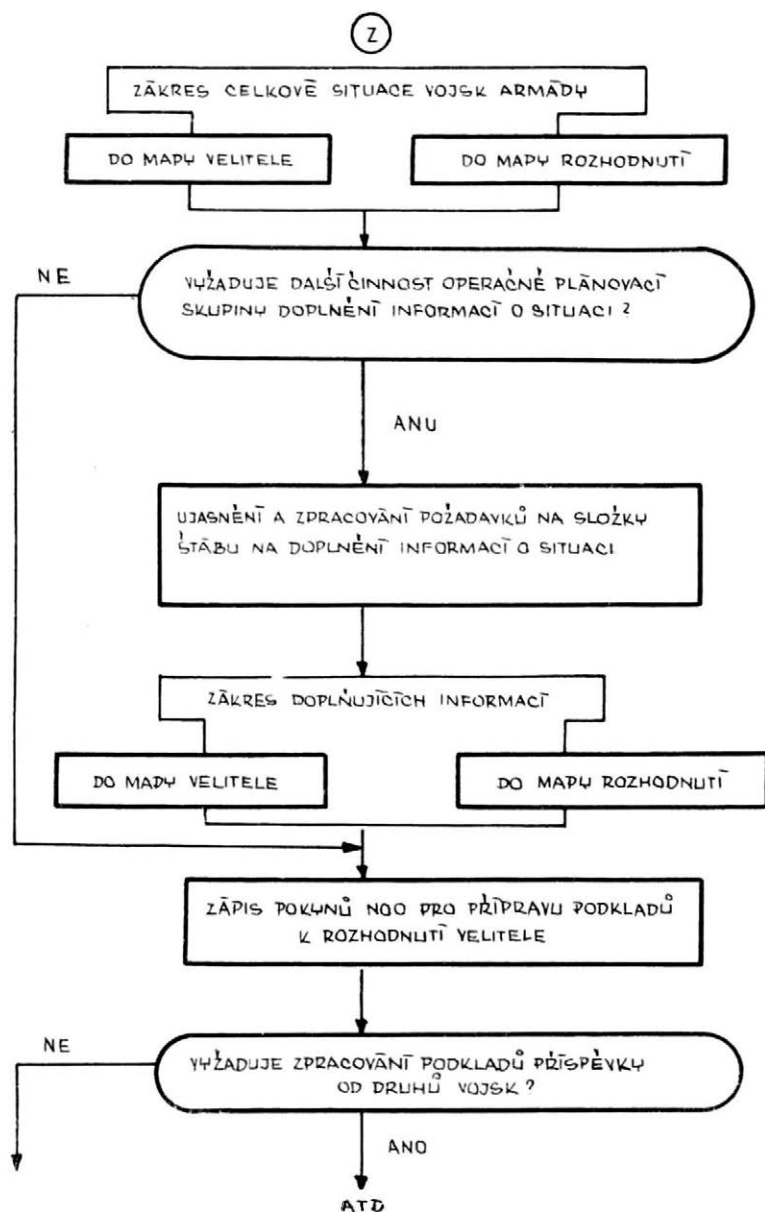
PŘÍLOHA 1

ORGANIZAČNÍCH VZEB A SMĚRU POHYBU INFORMACÍ OPERAČNĚ PLÁNOVACÍ SKUPINY

POZNÁMKA SCHĚMA JE UKÁZKOU, A PROTO NEOBSAHUJE VŠECHNY PODSYSTÉMY, KTERÉ SE INFORMAČNĚ PODÍLEJÍ NA ČINNOSTI OPERAČNĚ PLÁNOVACÍ SKUPINY.

**ČINNOSTI OPERAČNĚ PLÁNOVACÍ SKUPINY PŘI ORGANIZACI
A PLÁNOVÁNÍ**

REPERTOÁR TRANSFORMACÍ

Nutné vstupy					Transformace			Požadované výstupy					Poznámka
vnější			vnitřní		kód	název	forma	vnitřní		vnější			
kód	název	od koho	kód	název				kód	název	kód	název	komu	
	Zapisují se všechny nutné vstupní informace vnější i vnitřní, potřebné k tomu, aby transformacemi byly získány výstupy, nutné k řízení zkoumaného systému v modelované situaci. U každé vnější informace se současně určuje podsystém, od něhož tato informace přichází. Každé informaci se kromě toho přiděluje odpovídající symbol přijatého kódového systému					Uvádějí se jednotlivé transformační kroky, které systém v rámci své funkčnosti musí provést, aby získal výstupy, nutné k řízení v modelované situaci. Transformace může mít formu: evidence, konverze, logické nebo matematické operace			Uvádějí se výstupy nutné k řízení systému v modelované situaci. U vnějších výstupů se kromě kódů vyznačí podsystém, jemuž se informace odesílá				

Repertoár transformací může být zpracován také tak, že místo nutných informací se k jednotlivým transformačním krokům zapisují všechny informace, co do obsahu i množství, které se v modelovaném informačním procesu skutečně vyskytují. Tak je zpracován tento dokument v SHÚ-3. Tento model zobrazuje současný stav a teprve jeho porovnáním s modelem nutných informací dostaneme přebytečné, respektive chybějící informace. Podkladem ke zpracování repertoáru transformací jsou bloková schémata činnosti, repertoár modelovaných situací s popisem funkčnosti a repertoár nutných informací.

5. **Soubor vazeb** (příloha 4) mezi nutnými vnějšími i vnitřními vstupy a výstupy. Vazby mohou být zobrazeny několika způsoby:

a) V obecném tvaru:

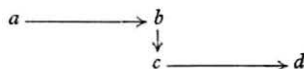
$$T: \begin{pmatrix} a & b & c \\ b & c & d \end{pmatrix}$$

kde T vyjadřuje druh transformace, prvky „a, b, c“ výchozí stavy, „b, c, d“ následné stavy transformované informace. Ze vztahu vyplývá, že nějaká informace „a“ se transformuje na informaci „b“, potom na informaci „c“ a vystupuje z podsystému nebo se v něm ukládá jako informace „d“.

b) Formou matice, ve které řádky mo-

hou představovat výchozí a sloupce následné stavy, nebo naopak. Je-li mezi jednotlivými prvky vazba, zapisujeme do jejich průsečíku „1“ a není-li „0“. Vepíšeme-li do jednotlivých polí matice místo symbolů „1“ a „0“ informace, vyjádřené nějakým přijatým kódem, vyjádří matice jak kvantitativní, tak i obsahový charakter vazeb.

c) Kinematickým grafem:

Výhodou tohoto způsobu je přehlednost.

d) Matematickým vzorcem:

$$T: \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 & 3 & 5 \\ 1 & 3 & 7 \end{pmatrix}$$

Tento obecný tvar můžeme vyjádřit vzorcem

$$b = 2a - 3$$

e) Slovním popisem. Tímto způsobem lze vyjadřovat jen jednoduché transformace, jako např. zákresy jednoduchých situací.

Maticemi lze v transformačních procesech zkoumaných podsystémů postihnout tyto informační vztahy:

MATICE VNĚJŠÍCH INFORMAČNÍCH VAZEB
(Vstupy)

Příloha 4

Podsy stém Transformace	Operačně plánovací skupina			Celkem
	T 1	T 2	T 3	
Informační skupina	Uvedou se v kódech všechny informace, kterými se jednotlivé spolupracující podsystemy podílejí na jednotlivých transformačních zkoumaného podsystemu			
Náčelník operačního oddělení				
Náčelník ženíjního oddělení				
.				
.				
.				
Celkem				

MATICE VNĚJŠÍCH VAZEB
(Výstupy)

Transformace Podsy stém		Náčelník operačního oddělení	Ženíjní náčelník	Celkem
Operačně plánovací skupina	T 1	Uvedou se v kódech všechny informace, které vystupují z jednotlivých transformací zkoumaného podsystemu do transformací nebo transformačních procesů ostatních podsystemů		
	T 2			
	.			
	.			
Celkem				

A. Informační podíl (úsílí) jednotlivých podsystemů na transformačních zkoumaného podsystemu, vyjádřený

— počtem informací (souborů), vystupujících z jednotlivých podsystemů do jednotlivých transformací zkoumaného podsystemu;

— celkovým počtem informací (souborů), vstupujících z jednotlivých podsystemů do jednotlivých transformačních procesů zkoumaného podsystemu; transformačním procesem rozumíme množinu transformací, nutných k řešení jednotlivých operačně taktických situací;

— celkovým počtem informací (souborů), vstupujících ze všech podsystemů do jednotlivých transformačních procesů zkoumaného podsystemu.

B. Informační podíl (úsílí) zkoumaného podsystemu na transformačních procesech ostatních podsystemů, vyjádřený:

— počtem informací (souborů), vystupujících z jednotlivých transformací zkoumaného podsystemu do transformací a transformačních procesů jednotlivých podsystemů;

— celkovým počtem informací (sou-

borů), vystupujících z transformací zkoumaného podsystemu do transformací a transformačních procesů všech ostatních podsystemů;

— celkovým počtem informací (souborů), vystupujících z určitého transformačního procesu zkoumaného podsystemu do transformačních procesů jednotlivých podsystemů;

— celkovým počtem informací (souborů), vystupujících z určitého transformačního procesu zkoumaného podsystemu do transformačního procesu ostatních podsystemů.

C. Rozsah (těsnost) vazeb mezi zkoumaným podsystemem a ostatními podsystemy, vyjádřený:

— počtem a druhem transformací, realizovaných zkoumaným podsystemem, na nichž se informačně podílejí ostatní podsystemy;

— počtem a druhem podsystemů, podílejících se informačně na jednotlivých transformacích zkoumaného podsystemu.

D. Rozsah a pohyb vnitřních informací (souborů) mezi jednotlivými transformacemi zkoumaného podsystemu, vyjádřený:

— počtem a druhem informací (souborů), vystupujících z určité transformace do jednotlivých transformací každého transformačního procesu;

— celkovým počtem a druhem informací (souborů), vystupujících z jednotlivých informací do všech ostatních transformací určitého transformačního procesu;

— celkovým počtem a druhem informací (souborů), vystupujících z ostatních transformací určitého transformačního procesu do jednotlivých transformací tohoto procesu.

V některých případech bude účelné zkoumat, jak se na informačním procesu

podílejí jednotlivé bojové dokumenty (směrnice velitele, směrnice druhů vojsk, výpisy z plánů zabezpečení operace atd.). Matice upravíme tak, že pojem „podsystem“ nahradíme pojmem „dokument“ a do příslušných sloupců a řádků zapíšeme jednotlivé bojové dokumenty a odpovídající informace z nich vystupující nebo do nich vstupující.

Podkladem ke zpracování matic vazeb jsou: organizační schéma, bloková schémata činnosti, repertoáry transformací a repertoáry nutných informací. Údaje získané z matic jsou podkladem k optimalizaci informačního procesu ve zkoumaném podsystemu.

6. Soubor pomocných dokumentů:

a) **Repertoár modelovaných situací** a funkčních činností zkoumaného podsystemu v těchto situacích podle vzoru v tabulce 1.

b) **Popis omezujících podmínek** a zjednodušení, týkajících se struktury a rozsahu zkoumaného systému, rozsahu zkoumaných vazeb, rozsahu modelované bojové činnosti, určení základní informační jednotky, stupně agregace vstupů a výstupů atd.

c) **Repertoár nutných informací** a jim přidělených kódů, které slouží k usnadnění práce s maticemi a ke zpracování údajů na samočinném počítači. Systém kódování musí být jednoduchý a přitom umožnit přesné rozlišení informací při jejich dalším zpracování. Možnou variantu takového systému navrhl VVP v SHU-3.

d) **Repertoár informačních produktů**, obsahující informační výstupy, stanovené zkoumanému podsystemu v modelované bojové činnosti příslušnými řády a předpisy. Jsou to všechna bojová nařízení, doklady, bojová a operační hlášení, plány zabezpečení operace atd. Počet a rozsah těchto výstupů bude záviset na konkrétní

Tabulka 1

Modelovaná situace	Operační předpoklady modelované situace	Funkční činnost	Poznámka
Uvedou se postupně všechny bojové situace, které budou předmětem zkoumání	Časový a prostorový popis situace zkoumaného podsystemu a jeho složek s uvedením řídicí činnosti z této situace vyplývající (rozhodnutí, hlášení)	Popis funkčních činností zkoumaného podsystemu v modelované situaci (zářez situace, přijetí pokynů, zpracování dokladů atd.)	

ních podmínkách vedení operace, zejména na době, která bude na jejich zpracování k dispozici. Velmi důležité bude určit optimální množství informací, nutných k efektivnímu řízení operace.

Každou nutnou informaci modelu lze dále zkoumat z hlediska těchto charakteristických znaků: forma informace, způsob jejího předání, doba potřebná na příjem, zpracování a odeslání informace, způsob jejího uložení, původní zdroj informace, její pilnost, periodicitu výskytu, četnost při výskytu apod. Převážnou část těchto údajů lze získat praktickým měřením na cvičeních, VŠC a dalších zaměstnáních, přičemž je třeba brát v úvahu, že budou značně zkresleny. V modelu nutných informací bude účelné uvádět a zkoumat jen ty charakteristiky, jejichž normy stanoví řády a předpisy. Metodika statistického zjišťování těchto charakteristik je rozpracována v materiálech VVP z r. 1967.

Statistická zjišťování mají vedle složitosti a nákladnosti ještě tu nevýhodu, že každé z nich poskytuje obraz jen o současném stavu právě měřeného cvičení. Aby bylo možné dělat z výsledků reálné závěry, bylo by nutné velké množství takových měření. To je velmi nákladné, ale především časově mimořádně náročné.

Z těchto důvodů je výhodnější simulovat cvičení na samočinném počítači a konfrontovat průměrné hodnoty všech pokusů s modelem nutných informací. Při parametrech dnešních počítačů umožňuje tento způsob získat v krátké době takové množství údajů, že průměrné hodnoty z nich vyvozené dají relativně přesný obraz současného stavu.

Model nutných informací je důležitým podkladem k optimalizaci informačních procesů zkoumaných podsystemů. Dalším podkladem je model skutečného stavu informací, který je obrazem informačního procesu probíhajícího v daném podsystemu na cvičeních, VŠC a jiných zaměstnáních, nebo simulovaných na samočinném počítači. Závěry z konfrontace obou modelů se zpracovávají do přehledu, v němž se vyznačí jednak informace, které nevyhovují potřebě řízení a je možné je zrušit, jednak informace, které je nutno doplnit, aby řízení bylo efektivní.

Model nutných informací je dále důležitým nástrojem automatizovaného systému řízení, a proto by se modelování mělo stát jednou ze základních metod analýzy a projektování organizace řízení i ve vojenských systémech.

Československé zahraniční vojsko 1914 – 1918

Československá národní rada, reprezentovaná T. G. Masarykem, E. Benešem a M. R. Štefánikem, vedla jako vrcholná představitelka čs. zahraničního odboje v letech první světové války zápas za vytvoření samostatného československého státu po několika paralelních liniích. Její prvořadou snahou bylo sjednotit na základě myšlenky samostatného státu nejen všechny Čechy a Slováky v zahraničí (což se jí — s dočasnou výjimkou krajanů v Rusku — poměrně snadno podařilo), ale i politický tábor doma (ten však prakticky až do konce r. 1917 stál na stanovisku řešit čs. otázku v rámci habsburské monarchie). Dalším významným prostředkem jejího boje za československou samostatnost byly její akce politicko-diplomatické; dohodové mocnosti měly být přesvědčeny, že demokratizace střední a východní Evropy a vytvoření samostatných slovanských států mezi Baltickým a Jaderským mořem se stane bariérou proti expanzi Německa, že tudíž takové řešení není jen v zájmu těchto malých národů, ale i v zájmu Dohody. V neposlední řadě se pak výrazem snahy odboje po rozbití Rakousko-Uherska stalo zahraniční československé vojsko, jež Čs. národní rada formovala v dohodových zemích a jež bojovalo v dohodových armádách proti centrálním mocnostem.

Zahraniční vojsko mělo pro Čs. národní radu především hodnotu politickou. Skutečnost, že ten či onen dohodový stát povolil formovat na svém území samostatné

čs. vojsko, považovala Čs. národní rada za významný předpoklad a první krok i k uznání politických cílů zahraniční emigrace, tj. zřízení samostatného čs. státu. „Z Ruska sem přichází již vojsko,“ psal 2. května 1918 E. Beneš svým spolupracovníkům do Washingtonu. „To znamená, že během tří příštích měsíců můžeme mít ve Francii 50–60 tisíc vojáků, s italskými 80 000 lidí. To znamená, že jsme vojensky silnější než Belgie, Portugalsko, Srbsko a že přicházíme hned za Itálií. To je věc velmi důležitá.“ Takové vojsko bojující po boku dohodových armád nemohlo být podle mínění Čs. národní rady již pro svou početnost při poválečném uspořádání Evropy přehlédnuto. Zahraniční vojsko mělo tak být — a také bylo — jedním z hlavních argumentů při prosazování cílů čs. zahraniční emigrace.

To, že čs. zahraniční vojsko bojovalo proti centrálním mocnostem, bylo velmi významným politickým faktorem. Přes oboustranný imperialistický charakter války nelze nevidět, že zvláště po ruské únorové revoluci a po vstupu USA do války vynikly co do společenského zřízení značné rozdíly mezi táborem centrálních mocností (které válku rozpoutaly) a táborem Dohody. Tyto rozdíly si uvědomovalo především Německo a snažilo se je různými opatřeními zastít. Splnění válečných cílů Německa v podobě rozsáhlé Německé střední Evropy by znamenalo udržení a posílení všech dosavadních režimů v této oblasti, režimů, které po ruské únorové

revoluci byly politicky nejreakčnějšími režimy v Evropě. Není náhoda, že své válečné cíle Německo nikdy světu neoznámilo, zatímco Dohoda tak učinila několikrát. Není také těžké si představit, jaký osud by čekal český a slovenský národ v případě vítězství Německa. Pokud tedy čs. zahraniční vojsko bojovalo **proti centrálním mocnostem a zvláště proti Německu, bojovalo nejen za cíle Dohody, ale i za nejvládnější zájmy českého a slovenského národa**, neboť vilémovské Německo bylo hlavní překážkou demokratického řešení problémů střední Evropy.

Československé zahraniční vojsko bylo pro čs. národní radu nejpádlnějším argumentem k tomu, aby mohla světu ukázat, jak smýšlí český a slovenský lid. Toto smýšlení lidových mas se nemohlo v Rakousko-Uhersku projevit — nechtělo-li se otevřeně střetnout s vládní mocí — svobodně. Svobodně však mohlo najít svůj výraz až v zahraničí. Projít peklem světové války, přeběhnout či být zajat, prožívat kalvárii zajateckého tábora a vstupem do čs. legií znovu se přihlásit na frontu, dobrovolně jít do války a vědomě riskovat život — to svědčilo nejpádlněji o mobilizující síle myšlenek národního osvobození — to byl vrcholný důkaz odhodlání obětovat za svobodu národa vše. Tím také argumentovala Čs. národní rada v široké dohodové veřejnosti. To jí také pomáhalo prosazovat její vlastní cíle.

Československé zahraniční vojsko již svou pouhou existencí podporovalo a prohlubovalo proces národní a demokratické revoluce doma. Posilovalo domácí protirakouské hnutí odporu, jsouc považováno za záruku toho, že čs. otázka bude spravedlivě vyřešena. V bitvě u Zborova, o níž nemohly být v Rakousko-Uhersku utajeny zprávy, viděl národ poprvé opět po 300 letech — počátek nové československé armády, bijící se nikoli za cizí zájmy, ale za zájmy vlastních národů. Zprávy o vzniku čs. armády ve Francii z prosince 1917 a v Itálii z dubna 1918 byly přijímány jako důkaz toho, že Dohoda tím souhlasí s rozbitím Rakousko-Uherska a se vznikem samostatného Československa. Zahraniční vojsko hrálo tak významnou roli v radikalizaci poměrů doma, kde pomáhalo probíjet myšlenku samostatného československého státu. V představách zahraničního vojska to měl být stát demokratický, republika se sociálně spravedlivým vnitřním zřízením. Odpovídalo to přáním nejširších lidových vrstev, z nichž se dobrovolníci v čs. armádě rekrutovali.

Ovšem vztah dohodových mocností k čs. zahraničnímu odboji i k jeho úsilí nebyl

zdaleka tak jednoduchý, jak se některým tehdejšími činitelům mohlo zdát. I když čs. zahraniční vojsko bojovalo nejen za dohodové, ale i za vlastní cíle, Dohoda na nějaké rozbití Rakousko-Uherska a vytvoření samostatného Československa až do jara 1918 nepomýšlela. Když např. Francie povolila v prosinci 1917 formovat na svém území samostatné čs. vojsko, právně se tím ještě k ničemu (ani k uznání nároků Čechů a Slováků na samostatnost) nezávazovala. Čs. zahraniční hnutí získávalo v tomto směru úspěchy teprve tehdy, když cíle tohoto hnutí i mocenské cíle Dohody dosáhly souladu, tj. když se Dohoda přesvědčila o marnosti svých pokusů uzavřít separátní mír s Rakousko-Uherskem a rozhodla se oslabit tábor centrálních mocností podporou snah revoltujících slovanských národů (a jejich emigrací) habsburské monarchie. A právě hnutí odporu proti habsburské monarchii, v jehož rámci nejjasnější svědectví o smýšlení našeho lidu podávaly právě čs. legie a branný odboj, umožnilo Dohodě na jaře 1918 tak významnou změnu její politiky vůči Rakousko-Uhersku, změnu, jež pak — vzhledem k tomu, že právo Čechů a Slováků na samostatnost a nezávislost dohodové mocnosti uznaly ještě před koncem války — umožnilo hladký průběh národní a demokratické revoluce doma. I v tomto obrátu Dohody sehrálo čs. zahraniční vojsko značnou roli.

Československé zahraniční vojsko mělo tedy pro čs. národní radu cenu především politickou, cenu, která v prosazování zájmů zahraniční emigrace a tím i ve vzniku čs. státu nebyla malá. Mělo však čs. zahraniční vojsko i nějakou hodnotu vojenskou? Zasáhlo nějakým významnějším způsobem do světového válečného dění, či do vývoje situace na jednotlivých frontách? Domnívám se, že ano. Týká se to především čs. legií v Rusku, jejichž protisovětské vystoupení sice vzbudilo ve své době světovou senzaci, avšak bylo namířeno proti zájmům ruského lidu a nemělo nic společného s národním osvobozenec-kým bojem; masa prostých legionářů záhy poznala, že nebojuje proti Němcům, ale proti Rusům — že tedy bojuje v cizích službách.

Z původní malé České družiny vyrostla v létě 1917 celá čs. brigáda, která se počátkem července 1917 účastnila v rámci Kerenského ofenzívy bitvy u Zborova. Prokázala tehdy divy udatenství a její čin se stal známý i doma. Její počty pak rychle rostly; koncem roku 1917, po Říjnové revoluci, stál v Rusku již celý čs. armádní sbor, který čítal 40 000 mužů; byl dislo-

kován v oblasti Kyjeva. Vzhledem k tomu, že sovětské Rusko vystupovalo z války a uzavíralo mír, bylo za osobní účasti Masarykovy rozhodnuto prohlásit sbor za součást čs. armády ve Francii a převést jej cestou přes Sibiř a Vladivostok na francouzské bojiště. Pochod z Ukrajiny byl v polovině března 1918 poznamenán ústupovými boji s německými vojsky u Bachmače. Povolení k odjezdu na Sibiř obdrželo vedení legií od sovětské vlády 27. března 1918. Početně stále rostoucí čs. armádní sbor se vydal na dalekou cestu na východ. V polovině května 1918 část sboru dosáhla již Vladivostoku, větší jeho část však byla roztroušena téměř podél celé sibiřské magistrály a ve středním Povolží.

Aniž bych chtěl detailně líčit vznik konfliktu čs. legií se sověty, považuji za nutné se pozastavit u dvou významných problémů, týkajících se jednak Masarykova vztahu k sovětskému Rusku na jaře 1918 a jeho postoje k vystoupení čs. sboru, jednak vztahu dohodových mocností k čs. legiím.

Ačkoliv Masaryk byl — a nikdy nepřestal být — zásadním ideovým odpůrcem bolševické revoluce, jeho vztah k sovětskému Rusku doznal na jaře 1918 podstatných — i když jen přechodných — změn. Masaryk vycházel z názoru, že prováděním nepřítelů Dohody je vilémovské Německo, že Dohoda musí soustředit síly především k porážce tohoto nepřítelů. Byl si vědom toho, že ostrý protisovětský postup Dohody, či dokonce její otevřená protisovětská intervence, by mohla sovětskou vládu přímo hnát do náruče Německa, že by mohla znamenat úplné ovládnutí Ruska Německem, což by válku jen zkomplikovalo a prodloužilo. Navrhoval proto velmi umírněný postup dohodových mocností vůči sovětskému Rusku. Žádal navázání přátelských, politických a hospodářských vztahů s ním a prosazoval, aby dohodové mocnosti uznaly sovětskou vládu de facto. Proto také stále trval na odjezdu čs. legií z Ruska a žádal americkou vládu o pomoc v tomto směru, a to ještě v červnu 1918, kdy protisovětské vystoupení čs. legií bylo již několik týdnů v chodu. Tyto a řada dalších skutečností dokazují, že Masaryk nemohl být a také nebyl nějakým strůjcem protisovětského zásahu čs. armádního sboru.

Poněkud jiná byla situace ve vztahu dohodových států k čs. legiím v Rusku. Vlády Francie a Velké Británie ostře odmítaly nový bolševický režim v Rusku a prosazovaly, aby sovětská moc byla svržena intervencí svěřených japonských vojsk.

Vzhledem k tomu, že USA po celou první polovinu roku 1918 toto řešení odmítaly, začaly pozornost obou zmíněných vlád upoutávat stále více čs. legie. Ukazovalo se však, že — pokud mělo být čs. sboru k protisovětskému zásahu nějak využito — mohlo se tak stát nikoli na Sibiři, ale v rámci dohodových vojenských akcí na severu Ruska. Odtud pak pramenila snaha Dohody přesunout ne-li celé, tedy aspoň část legií do Murmanska a Archangelska. 2. května 1918 jednala o věci dohodové Nejvyšší válečná rada ve Versailles. Její rozhodnutí znělo tak, že část legií bude pokračovat na cestě do Vladivostoku, ale západní jejich část ze cestu přeruší, vrátí se a odjede na sever Ruska. Mezi zástupci Francie a Velké Británie však došlo k rozporům, co s legiemi dělat dál. Francie (Clemenceau) trvala na jejich co nejrychlejším odjezdu z Ruska na západní frontu, neboť v důsledku rozsáhlých německých ofenzív na jaře 1918 byla v nebezpečné situaci a byla nucena počítat s každým vojákem. Velká Británie naopak trvala na tom, aby čs. legie v Rusku zůstaly a byly použity k protisovětské intervenci. Rozpor byl vyřešen šalamounským kompromisem: čs. jednotky zůstanou na Dálném východě i na severu Ruska a účastní se dohodových protisovětských akcí do té doby, dokud pro ně nepřijedou lodě. Beneš, jako zástupce Čs. národní rady, vyslovil s těmito zámysly podmíněný souhlas.

Rozkaz k rozdělení čs. sboru a k přesunu jeho části na sever Ruska se stal bezprostřední příčinou protisovětského vystoupení čs. legií. Masa prostých legionářů nevěděla, že jde o příkaz Dohody; v rozkazu viděla záměr sovětské vlády legie rozdělit a rozformovat, popřípadě vydat Němcům. Proto šla za částí politického vedení a za důstojníky, kteří hlásali nutnost protisovětského vystoupení jako základního předpokladu k uvolnění cesty do Francie. K protisovětskému vystoupení došlo tak nejen proti vůli a instrukcím T. G. Masaryka, ale ve formě, v jaké proběhlo, i proti instrukcím dohodové Nejvyšší válečné rady. Dohodové zástupci v Rusku se však s neočekávanou situací rychle smířili a snažili se z ní vytěžit — a také vytěžili — maximum.

Protisovětské vystoupení čs. legií, započaté koncem května 1918, probíhalo více než měsíc pod heslem probíjení si cesty na Vladivostok; tomu také odpovídal pohyb na východ. 7. července se však legie obrátily směrem na západ, aby se soustředily ve středním Povolží a vybudovaly tam „protiněmeckou“ frontu. Počátkem

srpna dosáhlo jejich vystoupení největšího rozsahu.

V průběhu necelých dvou měsíců se čs. legie zmocnily prakticky téměř celé Sibíře a středního Povolží. To byl čin, který s jásotem přivítaly především vlády dohodových mocností. Jméno Čechoslováků leželo světem. Po jistém váhání schválil protisovětský zásah čs. legií v Rusku i T. G. Masaryk. I když jádro a příčiny protirakouského obratu Dohody tkvěly jinde, vystoupení čs. legií nicméně do jisté míry urychlilo uznání nároků Čechů a Slováků na samostatný stát ze strany dohodových mocností.

Protisovětský zásah čs. legií postavil do zcela nové situace mladou sovětskou republiku. V čs. legiích vstával nepřítel, který ji smrtelně ohrozil. Na území obsazeném legiemi vznikaly zárodky protisovětských vlád. V srpnu 1918 došlo k vyloštění japonských a amerických vojsk ve Vladivostoku a k rozsáhlé protisovětské intervenci, probíhající pod heslem pomoci Čechům. Intervence byla provázána řadou vzpour a povstání v sovětském vnitrozemí. Sovětská moc visela na vlásku a jen s největšími obtížemi se jí podařilo překonat toto velmi těžké období.

Protisovětskému povstání čs. legií věnovalo značnou pozornost i Německo. Německé vrchní velitelství si bylo vědomo toho, že čs. legie bojují za zájmy Dohody a že případné svržení sovětské moci by mohlo znamenat ovládnutí Ruska Dohodou. To nehodlalo připustit. Zvláště se obávalo toho, že by mohlo dojít ke spojení čs. legií s dohodovými intervenčními silami na severu Ruska. „Je třeba nenechat ji (sovětskou vládu) v nejmenších pochybnostech o tom,“ psal Hindenburg 5. července 1918 říšskému kancléři, „že nepodaří-li se jí tomuto pohybu zabránit, budeme nuceni postupovat na Petrohrad, abychom rozbili Čechoslováky dříve, než se spojí s vojsky Dohody.“ Tyto obavy však byly zbytečné, neboť čs. legie se na sever Ruska nikdy nedostaly.

Masa prostých legionářů však záhy poznala, že nebojuje za zájmy svého národa, ale za zájmy cizí. V září a hlavně v říjnu 1918 začínala hromadně odmítat další boje proti ruskému lidu a žádala o odjezd domů, do svobodné již Československé republiky. Za takové situace bylo zřejmé, že legie nemohou splnit ty protisovětské úkoly, které na ně kladly Dohoda, vlastní vedení i československá vláda, hodlající tak upevnit svou pozici na pařížské mírové konferenci. Nepřeháním, když řeknu, že tato skutečnost měla značný význam pro záchranu ruské revo-

luce. V lednu 1919 musely být legie staženy z fronty a přemístěny do týlu nového vládce Sibíře Kolčaka k ochraně magistrál. Všechny pokusy — včetně Štefánikových — dostat je znovu na frontu k boji proti sovětům, ztroskotaly. Naopak vnitřní hnůti odporu hrozilo v červnu 1919 vyústit v otevřenou vzpouru. Teprve v průběhu r. 1920 se mohlo 56 500 čs. vojáků z Ruska vrátit do vlasti.

V posledním roce první světové války vzniklo **samostatné československé vojsko v Itálii**. Nebylo ovšem zdaleka tak početné a známé jako čs. legie v Rusku. Je zajímavé, že ještě před jeho vznikem si italská velitelé po **vojenské stránce** cenili především práce československých rozvědek, přidělených na sklonku r. 1917 jednotlivým italským armádám přímo na frontě. Velikou cenu těch českých vojáků, kteří zběhli k Italům a vykonávali pak pro italskou armádu významné služby, ukázala operace u Bainsizzi a Carzana.

V srpnu 1917 připravilo italské vrchní velení za vydatné pomoci a odborné spolupráce několika zběhnuvších českých vojáků v čele s bývalým důstojníkem Františkem Hlaváčkem průlomovou operaci proti opevněnému nepřátelskému postavení v prostoru Bainsizzi na sošské frontě. Tato operace byla podstatnou součástí 11. italské ofenzívy, zahájené 19. srpna 1917. Zmínění čeští vojáci poskytli italskému velení nejen všechny potřebné údaje o dislokaci nepřátelských sil, ale zařídili také, aby české mužstvo daného úseku nekladlo italskému útoku odpor. Ofenzíva, která mohla ohrozit celou nepřátelskou frontu na Soči, ztroskotala však v průběhu několika dní na malé připravenosti a organizačních schopnostech italského velení. Známý rakouský vojenský historik Gleise-Horstenau později napsal: „Během bitvy na Bainsizzi byly dny a hodiny, v nichž celý osud rakousko-uherské armády visel na vlásku; kdyby se byl nepříteli úplně podařil zamýšlený průlom, byly by ztraceny nejen Soča a Terst, nýbrž celý obranný systém ústředních mocností by se byl zhroutil v jednom z nejnebezpečnějších úseků.“

Obdobný případ se udál o měsíc později na tyrolské frontě u Carzana. Také tam zahájila italská vojska 18. září 1917 ofenzívu, která podle předem dohodnutého plánu nenarazila na odpor slovanských jednotek rakouské armády v tomto prostoru. V jejím průběhu mohla italská vojska snadno dosáhnout nedalekého Tridenu i Bolzana. Ofenzíva i tentokrát ztroskotala na nedůvěře italského velení a na malé připravenosti záloh.

Tyto zkušenosti ukázaly velkou cenu všech Čechů a Slováků, kteří zběhli z rakouské armády a vedly postupně k vytvoření jednotek čs. rozvědčích u všech italských armád, a to ještě před vznikem regulérní čs. armády v Itálii. V průběhu roku 1918 byli čs. rozvědčíci včleněni do rot a poskytovali italskému velení velmi platné služby především v tom směru, že navazovali styky se slovanskými jednotkami v nepřátelských zákopech a získávali velmi cenné zprávy o zámyslech rakouského velení na italské frontě. Byla to služba velmi nebezpečná a mnoho čs. rozvědčích ji zaplatilo životem.

Samostatné československé vojsko v Itálii bylo se souhlasem italské vlády založeno 21. dubna 1918. Díky předchozí existenci Čs. dobrovolnického sboru, který se vytvořil pod vedením Jana Čapka v průběhu r. 1917 jako ilegální organizace v zajateckém táboře v Padule, mohla být v průběhu jednoho měsíce zformována celá čs. divize v počtu téměř 10 000 mužů. Divize v srpnu odešla na frontu a jejím nejznámějším vojenským vystoupením se stal boj o terénní dominantu Doss Alto u Gardského jezera, kterou čs. jednotky ubránily před prudkým náporom rakouských vojsk 21. září 1918. Koncem války stál již v Itálii celý čs. armádní sbor o dvou divizích v počtu téměř 20 000 mužů. Ti, kteří se přihlásili do čs. vojska po 28. říjnu 1918, vytvořili tzv. domobranecké prapory v počtu 60 000 mužů.

Nejméně početným zůstalo **samostatné čs. vojsko ve Francii**, založené v prosinci 1917. Na francouzské frontě nebojovaly

žádné české ani slovenské jednotky rakouské armády. Bylo tudíž třeba, aby se dobrovolníci do čs. vojenských jednotek ve Francii sjížděli téměř z celého světa: z Ruska, ze Srbska, z Itálie, z Kanady i USA. Čs. vojsko ve Francii v počtu asi 10 000 mužů zasáhlo do bojů až na samém sklonku války, a to ve dnech 20.—22. října 1918 u měst Terron a Vouziers v Argonách.

Vůdčí ideou, jež vedla desetitisíce Čechů a Slováků do boje proti centrálním mocnostem, byla idea národní, idea vytvořit samostatný československý stát. V posledním roce války začaly především do čs. vojska v Rusku vlivem Říjnové revoluce pronikat i myšlenky jiné, myšlenky třídní a socialistické. Na základě toho se začaly v Rusku z Čechů a Slováků vytvářet i vojenské jednotky zcela jiného typu, **československé jednotky sovětské Rudé armády**. Tyto jednotky, jež v souhrnu měly asi 10—12 000 mužů, viděly svůj úkol nikoli jen v boji na obranu mladé sovětské republiky, ale i v podpoře evropské proletářské revoluce, jejímž výsledkem měl být — v rámci federace svobodných národů — i samostatný socialistický československý stát. Čs. jednotky Rudé armády se účastnily bojů proti nepřátelům sovětské moci téměř na všech frontách občanské války. Staly se stoupencem a hlasatelem nového významného proudu ve světovém dění, daného Velkou říjnovou socialistickou revolucí, proudu, s nímž se později ztotožnila i levice našeho dělnického hnutí. Bez nich by výčet československého zahraničního vojska z let 1914—1918 zůstal nejen neúplný, ale i zkreslený.

Význam československých zahraničních jednotek není dán jen tím, co politicky i vojensky znamenaly ve své době, za první světové války, ani tím, jakou úlohu sehrály při vzniku Československa. Svými činy, vysokou národní uvědomělostí, bezvýhradným obětováním všeho nejcennějšího v zájmu národa, svým odporem proti jakémukoli bezpráví, svým demokratismem a snahou po vytvoření společnosti politicky i sociálně spravedlivé k nám nepřestávají mluvit ani dnes.

VZDĚLÁNÍ, VĚDA a vojenské školství v ČSLA

Zdůraznění významu vědy, vzdělání a kritické přehodnocování funkce školství v naší společnosti je logickým průvodním jevem současného demokratického obrodného procesu jak uvnitř strany a v naší občanské veřejnosti, tak i v Československé lidové armádě. V podmínkách ČSLA vystupují tyto problémy dokonce ještě ostřeji, neboť byly již v období několika posledních let velmi často kritizovány.

Jaký je tedy vztah ke vzdělání v naší armádě, jaké jsou příčiny negativních skutečností? Potřebuje vůbec socialistická armáda vzdělaný velitelský sbor? Má vzdělání význam při zvyšování bojovosti a pro vysokou bojovou pohotovost, která je jedním z rozhodujících kritérií každé moderní armády?

Vztah ke vzdělání nelze posuzovat jen podle projevů nebo příležitostných stanovisek sebevšé postavených funkcionářů ve velení armády (ač někdy i ty bychom velmi těžce hledali), ale především na základě faktografického materiálu — tedy ze solidních kádrových rozborů vzdělání jednotlivých skupin velitelského sboru — podle věku, zastávaných funkcí, druhů vojsk, vojenských odborností, míst velení apod.

Domnívám se, že tyto rozborů u kádrových složek jsou. Jistě již mnohé tyto údaje (např. vzdělání určitých velitelských stupňů, specializací) svědčí o některých vážných jevech. Neřkájí a nemohou však říci všechno.

Jde totiž o to, abychom pod pojmem vzdělání **nechápali jen vysvědčení** z určitých škol, osvědčení o absolvování různých kursů, ale určitou — pro vojenskou profesi a funkci na daném stupni velení — **nutnou soustavu poznatků z jednotlivých oborů vědy a techniky a s nimi spjaté intelektuální a praktické dovednosti a návyky**. Takto komplexněji chápáné vzdělání však voják z povolání ne-

získá jen při vyučování na školách, ale i jinými formami sebevzdělání. Vedle organizovaných forem (ve školách, ve velitelské a vědecké přípravě) osvojuje si různé poznatky, praktické dovednosti a návyky i **živelně — v praktické činnosti** v souladu s úkoly, které vyplývají z konkrétních potřeb jeho praxe.

Budeme-li hodnotit stav vzdělání velitelského sboru při takto chápaném pojmu „vzdělání“, dojdeme k požadavku, po němž se již léta v naší armádě volá — tj. **po vědecky rozpracované profesiografii jednotlivých funkcí podle specializací a stupně velení**. Chceme-li něco hodnotit, musíme přece mít kritéria.

Bohužel ani tento problém při analýze vzdělání v naší armádě není jediný. **Ve vzdělání každého jednotlivce musí být obsažena jak složka všeobecná, tak i odborná.**

Podstatu všeobecného vzdělání tvoří v dnešní době především **reálné vzdělání**, které zahrnuje zejména matematicko-přirodovědné obory a živé jazyky a které poskytují převážně střední všeobecně vzdělávací a částečně i střední odborné školy. Obsahem **odborného vzdělání** jsou pak poznatky, dovednosti a návyky, které jsou výrazně potřebné v určitém povolání.

Jak z tohoto hlediska hodnotit vzdělání našeho velitelského sboru, nejdříve **všeobecné vzdělání značné části velitelského sboru?**

V padesátých letech se začala naše armáda budovat jako moderní armáda podle vzoru Sovětské armády. Období studené války, stálé zostřování mezinárodních vztahů a potřeba zajištění mírového budování naší vlasti vynutily si urychlenou výstavbu ozbrojených sil. Vznikla náležitá potřeba velkého počtu důstojníků z povolání.

Vzhledem k celkové situaci v naší společnosti (nedostatky absolventů středních

škol, velika potřeba středně technických a vysokoškolských kádřů v rychle se rozvíjejícím průmyslu a hospodářství, výhodné možnosti uplatnění i průměrných pracovníků atd.) a k nutnosti respektovat především třídně politická hlediska při doplnění velitelských kádřů vedly k tomu, že nebylo v této době dostatek času ani možností k doplnění všeobecného vzdělání. Nutná potřeba obsadit důstojnické funkce ve vojskách, štábech i ve vedení armády si vynutila různé formy velmi zkráceného vzdělání — nejen všeobecného, ale i vojenskoodborného. Bohužel z nemožnosti přijetí jiného řešení v této konkrétní historické situaci se stal velmi záhy téměř **systém nedoobčování všeobecného vzdělání pro povolání důstojníka**. Jen tak si lze vysvětlit, že např. teprve před několika málo lety mohla být realizována zásada, aby na vysokou vojenskou školu — velitelské směry — byli přijímáni jen uchazeči se zakončeným středoškolským vzděláním, že ještě tehdy byly povolovány různé úlevy a výjimky, např. při udělování akademických titulů i vědeckých hodností.

Nedostatek všeobecného vzdělání se totiž v minulosti řešil poměrně lehce a rychle — administrativně. Různé rozkazy, nařízení a směrnice v mnoha případech ne dost promyšleně stanovily, jaké odborné vojenské vzdělání (např. učiliště, kurs) nahrazuje v kvalifikačních požadavcích střední všeobecné vzdělání. A přece bylo známo, že **učební plány těchto vojenských odborných škol, tím méně různých krátkodobých kursů, hlavní předmety všeobecného vzdělání buď vůbec nenahrazovaly, nebo jen ve zcela omezeném a nedostatečném rozsahu**. Je třeba dnes s politováním konstatovat, že mnohdy právě v takovém byrokraticky administrativním řešení se viděl třídní přístup a kádrová péče o lidi, kteří si nesporně zasloužili, aby za jejich poctivou snahu a práci v armádě jim byly vytvořeny solidní podmínky k potřebnému vzdělání. Bohužel je dostatečně znám i další tak zvaný důvod, že to prý nedovolily potřeby stále bojové pohotovosti ČSLA. Tento důvod vydržel v některých případech až dodnes, tedy téměř 20 let.

Z důvodů objektivit je však třeba uvést, že byli i takoví důstojníci, kteří sami o všeobecné vzdělání nejevili zájem, a to i tehdy, když jim byly vytvořeny podmínky — nebo dokonce, když byli k němu vedeni jiným administrativním opatřením, např. povinností předložit maturitní vysvědčení. Ale ani v jejich případech nelze hledat vinu, alespoň ne

hlavní. Vždyť oni byli stále výtečně hodnoceni, byli povyšováni, rostli často velmi rychle ve funkcích. A nejen to! Obdobné případy viděli mnohdy i na vyšších velitelských stupních. A právě tato životní praxe je utvrzovala v tom, že **všeobecné vzdělání je ve velitelské funkci málo důležité, ne-li zbytečné**.

Nechtěl bych se zabývat důsledky — dnes jsou již všeobecně známé. Těžko je totiž velet a řídit podřízené, mít u nich autoritu, jestliže jejich všeobecné vzdělání někdy převyšuje vzdělání a intelektuální dovednosti nadřízených. A proto se nedivíme, že dnes mladé generace — včetně vojáků základní služby a v nich zejména absolventi VKVŠ — tak silně a někdy až jednostranně zdrazňují jen tuto stránku velitelského sboru. Ostatně, že je to problém širší, aktuální i u starších, vysvítá např. ze stanoviska některých základních organizací MNO, které důrazně žádají postavit do čela „čestná a vzdělaná...“ Ještě kritičtější bychom mohli rozebírat škodlivé důsledky nedostatečného všeobecného vzdělání některých příslušníků velitelského sboru (a zvláště jsou-li na vedoucích funkcích) pro chápání potřeb armády, hlavních směrů jejího rozvoje, přípravy mladých kádřů apod. vzhledem k objektivním požadavkům vědeckotechnické revoluce a jejím projevům jak ve společnosti, tak v rozvoji techniky.

Pokud se týče **vojenského odborného vzdělání**, je možné říci, že jeho význam v ČSLA nebyl sice v minulosti tak nedoceňován jako všeobecné vzdělání, avšak i zde docházelo někdy k hlubokým rozporům mezi slovy a skutečností. Zvláště nebyl správně pochopen význam úplného vojenského vysokoškolského vzdělání, které především vytváří ony požadované intelektuální dovednosti důstojníka.

V analytických studiích nového systému vojenského školství je dostatek důkazů o tom, že naše vojenské školství, zejména vysoké, bylo v minulosti úzce účelově zaměřeno jen na konkrétní soudobou praxi, na faktografické znalosti a že málo připravovalo velitelský sbor k samostatné práci, ke smělému tvůrčímu myšlení, na nové a dosud málo známé úkoly vojenství. O tom bylo již v našem vojenském odborném tisku dostatečně napsáno. Chtěl bych znovu jen podtrhnout **dále trvajícím nedostatek, že totiž jsme stále ještě nedomyslili nebo se ještě neshodli na celkovém systému přípravy velitelského sboru**.

V tomto systému přípravy vidím totiž v první řadě nutnou návaznost na všeobecné vzdělání, základní vojenskou přípravu, nižší vojenské odborné vzdělání,

nástupní a vojskovou praxi, střední a vyšší vojenské odborné vzdělání, velitelskou a vědeckou přípravu, pomaturitní a postgraduální školení. Poměrně již dostatečně jsme sjednotili pokud jde o profily, učebně výchovné cíle a zásadní strukturu, vzdělání. Jinak však je tomu při názorech, jak těchto cílů dosáhnout. I v této části přezívá dosud nedocenení významu vzdělání velitelského sboru, neboť o tak složité problémy se dosud málo интересовали někteří vedoucí funkcionáři armády. Přes stále opakované tvrzení, že člověk i nadále zůstává hlavním činitelem v ozbrojeném zápase, setkáváme se někdy

s tvrzením, že právě aktuální otázky bojeschopnosti a vysoké bojové pohotovosti nedovolují hlavním funkcionářům armády, aby se nad problémy nového modelu vojenského školství hlouběji zamysleli a pomohli je řešit. Nepodařilo se dosud přesvědčit některé vedoucí funkcionáře ve velení armády, že totiž nejen požadavky na bojeschopnost limitují podmínky rozvoje vojenskoodborného vzdělání, a tedy i požadavky vojenského školství, ale že také a dokonce především vzdělání velitelského sboru rozhodným způsobem limituje bojeschopnost každé — a tedy i Československé lidové armády.

* * *

Položme si další otázku: **jaký je stav vojenskoteoretického myšlení v Čs. lidové armádě, jaký vztah velitelského sboru k vědě a k teoretické práci?** Na tuto otázku není lehké správně odpovědět. K objektivnímu posouzení by bylo třeba nejprve soustředit průkazný faktografický materiál, pečlivě jej analyzovat a pak ukázat pravděpodobně velmi diferencovaný přístup jednotlivých míst velení a funkcionářů.

Generálmajor Egyd Pepich ve Vojenské myslí č. 3/1967 mimo jiné uvádí:

„Nemožno sa uspokojit' s úrovňou vojenskoteoretického myslenia v Čs. ľudovej armáde. Nezodpovedá požiadavkám, ktoré vedeckotechnická revolúcia so sebou prináša. To má pravda aj svoje objektívne korene, ktoré spočívajú v nie vždy správnom vymedzení miesta a úlohy vojenskoteoretickému mysleniu v minulosti. Dogmatické riešenie tejto koncepcijnej otázky nevytvorilo vždy dostatočný priestor pre jeho rozvoj v našej armáde.“

Inženýr podplukovník Ing. Bohuslav Kröhn, CSc. ve stejném čísle uvádí: „Vojenskovední oblasti jsou v Čs. lidové armádě málo rozvinuté...“

„Současné i perspektivní úkoly vědy a techniky v Čs. lidové armádě vyžadují přehodnotit dosavadní stav rozvoje celé vědeckovýzkumné základny v naší armádě a posílit vojenskovední a společenskovední oblasti, při úměrném zabezpečení dalšího rozvoje základny v oblasti technických a lékařských věd a vědeckých informací.“

Jistě by nebylo správné vycházet jen z těchto a několika dalších projevů a publikovaných článků k zaujetí konečného stanoviska. Jsou však další, podle mého názoru důležité dokumenty, např. rozsáhlé materiály komise MNO k rozpraco-

vání koncepce výzkumné a vědeckoinformační činnosti v Čs. lidové armádě, náměty k rozvoji vědních oborů z r. 1967 a dílčí komise nového modelu velení v ČSLA z roku 1965. Všechny (i když jsou nesporně značně poplatné své době) vážně ukazují, že se vztahem k vědě nebylo a ani dosud není u nás vše v pořádku.

Za nejzávažnější důkaz pokládám však nízkou rozpracovanost teorie jednotlivých vojenskovedních oborů, Československé vojenské doktríny, integrovaného obranného systému, ochrany a obrany teritoria a zejména žalostně nepočetnou vědeckovýzkumnou základnu. Je celá řada dalších faktů, které podle mého názoru dostatečně přesvědčují o nedoceňování významu vědy a teoretické práce v naší armádě. Např. co bylo dosud realizováno z jednání a závěrů celooarmádní vojenskovědecké konference Čs. lidové armády v roce 1962? Jak ovlivňovali vojenskoteoretické myšlení v minulosti vedoucí funkcionáři armády? Nejen význačné teoretické práce vedoucích funkcionářů armády, ale dokonce i běžné publikační práce vojenskoodborného charakteru byly u nás opravdu vzácností.

Dokonce i ti, kteří se snažili rozvíjet vojenskoteoretické myšlení v našich konkrétních podmínkách do nedávné doby většinou jen pasivně přejímali závěry sovětské vojenské doktríny — a to nejen pokud se týče jejich vojenskopolitických, ale mnohdy i všech vojenskotechnických aspektů.

Jistě by nebylo správné tyto příklady generalizovat a tvrdit, že velitelský sbor v zásadě podceňoval vědu a teoretickou práci. Postoj k vědecké práci formovaly však i jiné příčiny, např. to, že vojenskoteoretické práce málo přinášely naléha-

vým potřebám praxe vojsk a štábů. Praxe si musela často stačit sama. Přesto podmínky k vědeckovýzkumné práci nebyly vytvořeny ani na vojenských vysokých

školách a tím méně důstojníkům ve vojskách, štábech i na MNO. — Ostatní vědeckovýzkumná základna prakticky neexistovala.

• • •

Vztah ke vzdělání, k vojenskoteoretické práci, k vojenské vědě, jejich docenění nebo podceňování určovalo v převážné míře také vztah každého jednotlivce **k vojenskému školství.**

U pracovníků vojenského školství převládá názor, že vojenské školy a jejich učitelé (zejména důstojníci z povolání) byli prošlým obdobím deformace, nedostatků zákonitosti, nepravdivosti, hlubokého rozporu slov a skutečnosti, necitlivosti k jejich potřebám a nezdůvodněnou tvrdostí značně postižení. Společenské postavení školy a vojáků-učitelů bylo v ČSLA mnohdy podceňováno. Zatímco v jiných armádách socialistických i kapitalistických států školy měly a mají význačné místo v armádních organismech, v naší armádě od padesátých let tomu tak nebylo.

Do školy nebyli posíláni důstojníci na vlastní žádost, za odměnu, za uznání jejich odborných, morálních a politických hodnot, ale velmi často spíše v důsledku represivního opatření vůči jejich osobě. A tak se dostali na vojenské školy i ti důstojníci, kteří nechťeli nikdy být učitel.

Školy a počty školených sice kvantitativně rostly, avšak výběru a přípravě učitelů, podmínkám jejich práce, materiálně technickému zabezpečení učebního procesu a vědeckovýzkumné práce se nevěnovala potřebná pozornost. Řízení vojenských škol, časté, málo promyšlené a někdy i unáhlené reorganizace nerespektovaly vždy zákonitosti pedagogického procesu a potřeby vědeckovýzkumné práce, nevyužívaly ani vlastních dobrých zkušeností a tradic. Proto někdy přispívaly jen v omezené míře k soustavnému zvyšování kvality učebně výchovného procesu.

Prakticismus, podceňování teorie a vědy, neznalost perspektivy rozvoje armády, direktivní řízení druhů vojsk, správami a GS, ukládání úkolů škole, které jí nejen nepatřily, ale často hrubě narušovaly její hlavní funkci, konzervatismus a dogmatismus ve vojenské vědě — nedávaly škole ani jejím učitelům prostor k iniciativě, k samostatné práci, ke smělému experimentování a hledání nových cest v přípravě budoucích velitelů. Naopak, často strach o místo, nejistota o setrvání v armádě, obava o zabezpečení hmotných a životních podmínek, vedly mnohé učite-

le k pasivitě, ke snaze plnit úkoly jen „shora“, nechat za sebe myslet nadřazené, někdy i jim se „zalbít“, číst jim v očích jejich myšlenky atd.

Stávalo se, že subjektivní názory silných jednotlivců (služebních nebo stranických) byly rozhodující při tvorbě učebních cílů a plánů. Někdy se dokonce direktivně určovaly předměty a počty hodin, přičemž se ale často nikdo nezajímal o to, jak vlastně zní profil a jakou dobu posluchači budou na vojenské vysoké škole studovat. Přání bylo mnohdy nejen otcem myšlenky, ale často i podkladem rozkazu a hlavním činitelem při rozhodování. Jindy se stávalo, že v podstatě dobrý ideový záměr nebyl kádrově, materiálně, ani finančně zabezpečen. Lhůty jeho splnění byly nereálné. Když se toto opakovalo a nebrala se v úvahu ani velmi skromně řečená a zdůvodněná stanoviska školy, úkoly se přijímaly mechanicky a mnohdy se neplnily nebo se splnily pouze formálně. Často na ně zapomněli totiž i sami ti, co je uložili (viz ve vědeckovýzkumné práci).

Úkolů na škole bylo nadmíru. Co stranické usnesení, celostátní nebo celarmádní opatření — to plán opatření nebo alespoň celá řada akcí. A tak se někdy ve školách ironicky tvrdilo — „že kromě té výuky na všechno stačíme“.

Mnoho jsme hovořili o metodě hlavního článku, v čem jsme jej na škole viděli — zpravidla vždy v tom posledním usnesení nebo rozkaze, jenom ne ve výuce a ve vědeckovýzkumné práci. To je jeden z hlavních důvodů, proč nemáme např. dodnes hlouběji rozpracovány vědní obory, proč nemáme kvalitní vysokoškolské učebnice, proč nemáme sbírky příkladů, kvalitní vědecké práce apod.

Dogmatismus v myšlení některých funkcionářů, kteří řídili (lépe kontrolovali) školy, se také velmi konkrétně — bohužel negativně — odrazil v práci operačně taktických kateder a v rozvoji jejich odborných předmětů. [„Nač učebnice, když máme řady — tím podlamujete vážnost k polnímu a bojovému řádu“].

Důvody tzv. utajení vedly k tomu, že se jednou musely dokonce hotové učební fondy soustředit, částečně zničit a ostatní zabezpečit — asi proto, aby za 2 roky později kontrolní komise vytknula, že jsme v problematice vedení bojové čin-

nosti v počátečním období války za voj-
sky. Bylo by možné uvést celou řadu dal-
ších, konkrétních případů (PS, teritorium
atd.).

V důsledku nedoceňování vzdělání
v armádě byl značně deformován i **vztah
posluchačů ke škole**. O řádné studium na
vojenské vysoké škole byl v minulých le-
tech velmi malý zájem. Studium se totiž
nevyplácelo. „Přijdeš o peníze, o funkci,
musíš se učit, žít 3 — 5 let odloučeně
od rodiny — a stejně na tom nezáleží
tvůj postup ve funkci a hodnosti,“ tak
mluvili často uchazeči a někdy přitom
ukazovali i na příklady vyšších (starších
funkcionářů), kteří „to bez vysoké školy
dělají také dobře“ a nikdo na nich školu
nevyžaduje.

Jako příčina nedostatečného počtu
uchazečů o studium na vojenské vysoké
škole bylo uváděno, že velitelé útvarů
z důvodů bojové pohotovosti nemohou
uvolnit do školy nejspolehlivější mladé dů-
stojníky. Zato o kursy byl vždy velký
zájem — čím byly kratší, tím byl o ně
větší zájem — neboť pro praxi prý
„úplně stačí, jsou přece kvalifikační pod-
mínkou“.

Je třeba dnes otevřeně přiznat, že ně-
kteří posluchači vojenských vysokých
škol byli skutečně poškozováni, dokonce
již ve škole při srovnání s těmi, kteří
zůstali u vojsk (v povyšování, zabezpe-
čení rodiny apod.). A nejen to! Ne vždy
byla projevována snaha poznat jejich zájmy,
přání, podmínky života a studia. — A by-
la-li projevována, zpravidla jejich požadav-
ky nemohly být řešeny. Největší byla a
je např. stále pocíťována nízká péče or-
gánů MNO při rozmisťování absolventů.

Vedle těchto příčin existovala ještě
celá řada jevů a skutečností, které pod-
statně přispívaly k narušování vztahů a
k rozporům mezi velením armády a ško-
lou, mezi náčelníky a učiteli, mezi po-
sluchači a učiteli. Mnohé věci se řešily,
řada z nich se však nedořešila nebo do-
konce rozhodla nesprávně. Hlavní poslání
vojenské vysoké školy — učit a vědec-
ky pracovat — dosud nepochopili mnozí
funkcionáři armády. Tato hlavní činnost
školy je dosud narušována rušivými zása-
hy z MNO, GŠ, správ a dokonce i z vojsk.
Škole se dosud velí jako útvaru, dokonce
z několika center, a ne vždy kvalifikova-
ně. Názory školy, vědecko-pedagogického
sboru jsou ještě někdy přehlíženy. Učitelé
ani posluchači nejsou zrovnoprávněni se
srovnatelnými funkcemi v armádě (vzhle-
dem k požadavkům na kvalifikaci, kvalitu
práce atd.).

Tyto skutečnosti jsou příčinou mnoha
trpkostí, nespokojenosti, stejně jako nepo-
chopení a někdy i krajních názorů, které
se projevují v procesu demokratizace ži-
vota naší společnosti nyní na vojenských
školách. Je třeba vidět, že na mnohých
pracovištích škol jsou soustředěni důsto-
jníci věkově nejstarší a také sloužící nej-
delší dobu v nižších hodnostech, než kte-
ré jsou plánovány pro jejich funkce tabul-
kami mírových počtů.

Moje názory zdaleka nejsou a ani ne-
mohou být nějakým komplexním nebo
hlubším rozбором tak rozsáhlé a složité
problematicky, jakou je místo a úloha vě-
dy, vzdělání a vojenského školství v naší
armádě. Mnohé názory mohou být značně
subjektivní, poznamenané pohledem člově-
ka, pracujícího již delší dobu na vojenské
vysoké škole.

Chť bych však ubezpečit čtenáře, že
zdaleka mi nejde jen o pouhou kritiku
problémů, na něž bylo již v minulosti ně-
kolikrát upozorňováno. Jde totiž nyní
o vážnější věc. V současné době přehod-
nocujeme a revidujeme mnohé své dřívěj-
ší názory, např. na naši vojenskou doktrí-
nu, na integrovaný obranný systém, bojo-
vou pohotovost, rozdělení finančních a
materiálních zdrojů atd. Chť bych touto
cestou znovu upozornit, že **vzdělání veli-
telského sboru, rozvoj vojenskoteoretic-
kého myšlení, vojenské vědy zůstávají
společně s technikou a morálním stavem
armády rozhodujícím činitelem vojenské
síly našeho státu**. Přiznáme-li tuto všeo-
běcně uznávanou skutečnost, pak ji musíme
ve své praktické činnosti realizovat,
rozvíjet a stále pro ni vytvářet alespoň
ty nejnutnější podmínky.

Jsem přesvědčen, že v naší armádě ne-
dojde např. (a to ani v příštích 5 — 10
letech) k prudšímu rozvoji vojenské vědy,
vojenskoteoretického myšlení, **nerozšíří-
me-li ihned a podstatně vědeckovýzkum-
nou základnu**.

Stejně tak ani v budoucnu neskončíme
s nedoceňováním vzdělanosti velitelského
sboru, potřeb vojenských škol, jejich učí-
telů, pokud k nim nebudou mít správný
vztah především vedoucí činitelé ČSLA.
Tento správný vztah by se měl konkrétně
odrazit zejména nyní, v chápání poža-
dávky na kádrové, finanční a materiální
zabezpečení škol.

Rozvoj vojenské vědy, zvýšená kvalita
vzdělání velitelského sboru by měly proto
být společným cílem jak našich vojen-
ských vysokých škol, tak i všech vedou-
cích funkcionářů ČSLA.

Generálmajor Ing. Jan K n o t e k

DEMOKRATIZACE VE VELENÍ

V 2. čísle mne zaujal rozhovor redakce se ZNGŠ generálmajorem Josefem Čepickým o přípravách akčního plánu MNO. Zaujal mne jednak proto, že v našich odborných vojenských časopisech nebylo dosud tak častým jevem, aby vedoucí funkcionáři publikovali své názory na aktuální problémy armády a vojenství a jednak proto, že pojetí „Akčního plánu MNO“ pokládám v současné době za velmi závažné.

Obávám se ale, že publikovaný rozhovor, přesto že je v něm „vytypováno“ mnoho současných problémů z oblasti řízení armádního organismu, že je v něm poukázáno na mnoho „bílých míst“, která vyžadují „hlubokou vědeckou analýzu“ k odhalení příčin současných nedostatků a k nalezení „východisek“ pro jejich řešení, neposkytl čtenáři dostatečně plastický a výrazný obraz o vlastním pojetí akčního programu MNO. Je v něm sice ukázáno tolik problémů, že se opravdu „do náruče nevejdou“, zejména ne jednotlivci, myslím ale, že jsou ukázány příliš obecně a deklarativně. Jsou to právě silná slova a deklarativní fráze, které se v nedávné minulosti natolik zdiskreditovaly, že ztratily svou účinnost.

Akční program MNO neznám a nemohu o něm mluvit. Osobně si jen myslím, že to nebude prostý výčet existujících problémů a úkolů, protože to by příliš připomínalo ty, vcelku neblaze proslulé, „Plány opatření“, kterých v minulosti bylo zpracováno mnoho, ale jejichž konkrétní efekt byl často velmi problematický.

Jsem přesvědčen o tom, že „Akční program MNO“ by měl být něčím víc, že by to měl být dokument na opravdu nové kvalitativní úrovni, který by plně odrážel ono „nové obohacení poznání“, o kterém se v rozhovoru mluví.

Osobně bych si představoval akční plán jinak. Chápu akční plán jako základní linii, která ukazuje jak a čím vytvořit vhodné podmínky a dostatek prostoru k tomu, aby mohly být postupně vyřešeny všechny ty problémy, které se tak dlouho kupily. Chápu tedy akční program především jako koncepční dokument, který ukazuje cíle, kterých má být dosaženo a naznačuje, jak a čím jich dosáhnout. Prostě tak, jak to říká „Akční program KSČ“ — ukázat každému „... kde je jeho místo, kam napřít síly, kde leží úskalí a kudy vede cesta vpřed“.

Souhlasím s autorem rozhovoru v tom, že „východiska nelze sešívat horkou jehlou“. Škoda, že tato rozumná teze nebyla v nedávné minulosti často respektována — mohlo to zabránit mnoha z dnešních problémů. Myslím ale, že nebude ani třeba ke všem v rozhovoru naznačeným problémům dělat nové, hluboké a vědecké analýzy. Ono totiž k řadě problémů takové analýzy jsou a bude možná stačit je vytáhnout na světlo z přítmi různých pokladen, nebo těch míst, kam zapadly, když z nejrůznějších důvodů nenašly pochopení, nebyly vzaty při rozhodování v úvahu a byly prostě zavrženy, aniž se často dostaly tam, kam byly určeny. Možná, že by v mnoha případech a zejména ve světle „nových podmínek“ mohly posloužit.

Nesouhlasím totiž s názorem, že řešení všech naznačených problémů je správné zdůvodnit „novou úrovní poznání“. Ona ta úroveň neroste ani v současné etapě vědeckotechnické revoluce tak rychle, aby se musela přehodnocovat každého čtvrt roku. Ono jde spíše o to, jakému pojetí a jakým směrem myšlení poslední události a „Akční program KSČ“ otevřely dveře a kterým metodám postavily do cesty hráz odsouzení. Tam, kde skutečně došlo ke zcela nové úrovni poznání i v pojetí základních otázek, tam asi ta dosavadní úroveň měla nějaké nedostatky a deformace. A jejich pochopení je především otázkou poctivé sebekritiky.

Tím ovšem nechci tvrdit, že i tak nezůstane dostatek problémů, jejichž řešení bude vyžadovat skutečně důkladnou analýzu. Ze zkušeností ale vím, že příčiny mnohých, v rozhovoru vyjmenovaných problémů, byly „objeveny“ už před časem, ale že často jejich zobecnění a využití k praktickému řešení bylo z nejrůznějších důvodů, často subjektivních, zmrazeno, nebo umlčeno. Nebyly tak řídké případy, kdy jediným argumentem pro jejich odmítnutí bylo konstatování, že „už bylo rozhodnuto“, což v armádě je důvodem pádným i při řešení zásadních, koncepčních otázek.

A právě nad touto metodikou a některými dalšími se chci v tomto článku zamyslet především ve vztahu k problému demokratizace rozhodování. Publikovaný rozhovor této otázce věnoval překvapivě malou pozornost a vcelku se omezil na konstatování, že „... bude nutné rozebrat možnosti, jak i při tuhém centralismu, nedílné velitelské pravomoci a kázní nalézt prostor pro rozvoj demokracie...“

Souhlasím s tím, že prostor pro demokracii v procesu rozhodování bude opravdu nutné na mnoha místech teprve hledat a že to nebude vždy snadné.

Socialistická demokracie je sice kouzelné a často užívané slovo, ale jak ukázal nedávný průzkum veřejného mínění, mnozí lidé nedovedou říci, co si vlastně pod tímto názvem představují. Ona totiž demokracie není vůbec záležitostí velkých slov, hesel a deklarací, ale především záležitostí konkrétních činů, výrazem kvality myšlení lidí, jejich vzájemných vztahů, pracovních me-

tod, atd. Její praktické a účinné uplatňování je daleko složitější a náročnější, než uplatňování třeba subjektivní moci. Je to obtížné zejména v podmínkách armády. Jsem ale přesvědčen o tom, že jestliže něco potřebuje v současné době rozumně demokratizovat, tak že je to především proces rozhodování a především rozhodování o společensky závažných otázkách. To znamená, že čím vyšší orgán, tím naléhavější požadavek demokratického rozhodování. A proto tuto otázku považují pro MNO za tak významnou, protože tady jde většinou (nebo mělo jít) o zásadní, koncepční rozhodnutí celarmádní a často celospolečenského dosahu, která pak zásadně ovlivňují obsah i formy rozhodování v celé vertikální struktuře armádní organizace. Kvalita rozhodnutí vrcholných řídicích orgánů už v sobě nese to, s jakou vážností, nebo řekněme kázní je vykonavatelé přijmou. Proces rozhodování je (vedle procesu informování) vrcholnou sférou činnosti každého řídicího orgánu a proto právě v něm se úroveň demokracie nejvýrazněji projevuje. Není kupř. náhodné, že o nutnosti analyzovat a zkvalitnit proces rozhodování se na MNO mluví již delší dobu, již několik let.

Netroufám si přirozeně sám a navíc v jediném článku tento složitý problém vyřešit, nebo analyzovat. Chtěl bych k jeho řešení ale přispět aspoň dílčím způsobem tím, že na základě vcelku ještě živých zkušeností se pokusím ukázat na některé jeho aspekty.

Jsem kupř. zastáncem nezbytnosti správně — tedy demokraticky chápané „nedílné velitelské pravomoci“ v armádním organismu. Mám sice určité výhrady proti samotnému názvu, ale to není podstatné. Demokracii vidím především v pojetí a v praktickém uplatňování tohoto principu a nevidím žádný pokrok v tom, nahrazovat ji kolektivními orgány. Naopak — společenská praxe nám dostatečně potvrdila, že „kolektivní odpovědnost“ není prakticky žádná odpovědnost a že pak zůstává jenom „kolektivní pravomoc“, bez osobní odpovědnosti. Jsem toho názoru, že všechny dosavadní problémy a spory kolem otázek tzv. „kolektivních orgánů“ pramenily především z toho, že kolektivnost nebyla chápána jako nezbytná metoda poznání, ale že byla zaměňována za metodu rozhodování.

Stejně tak není jistě sporu o nezbytnosti centralizace v armádním organismu. Při praktické realizaci tohoto principu záleží ale na úrovni oné „tuhosti“, o které se v rozhovoru mluví. Myslím, že praxe dostatečně potvrdila obecnou platnost pořekadla, že „všeho moc škodí“ a že kupř. příliš „tuhá centralizace“ pravomoci, odpovědnosti a z toho plynoucího rozhodování přináší víc škody, než užítka a že nakonec odvádí pozornost vrcholných orgánů od koncepčního charakteru práce. S tím úzce souvisí otázka stupně formalizovanosti vztahů mezi jednotlivými orgány velení. Armáda je bezesporu organizací, v které je nezbytná vyšší formalizovanost, než v jiných organizacích, protože bez zdravého stupně formalizovanosti by přestala být armádou. Ale i v armádě působí společenský vývoj, který posunuje hranici mezi formálními a neformálními vztahy a jejich významem. A tak by bylo kupř. možné na nedávných zkušenostech, třeba s přípravou některých základních řídicích dokumentů jako jsou třeba statuty a působnosti dokázat, jak neúčinné jsou výsledky přeceněné formalizovanosti vztahů a hledání jenom v nich spásy kvality velení, jak systém velení nelze stavět na vzájemné nedůvěře, jak se takový systém stává těžkopádným, jak v něm narůstá byrokracie a množství neúčelné práce. Nakonec to vede ke stavu, v kterém veškerý zájem a veškeré úsilí je orientováno jen na otázky forem, na úkor kvality obsahu a metod práce. Omyl nadřazování forem velení

jeho obsahu vede nakonec k růstu subjektivismu a resortismu, k samoučelnosti a k podstatnému oslabování účinnosti velení.

Myslím, že v uvedeném rozhovoru se nepodařilo vytypovat tuto příčinu. Osobně jsem ale přesvědčen o tom, že právě tady tkví kořeny onoho „... velkého množství problémů, které jsou spjaty s dnešním řízením a velením...“, o kterých se v rozhovoru mluví.

Myslím si kupř., že s genmjr. Čepický nevystihl ani pravou podstatu problémů kolem tzv. „nového modelu velení“, o kterém toho bylo namluveno již mnoho a který se postupně stal oním „beránkem, který snímá hříchy...“. Jsem jedním z jeho „pachatelů“ a dobře znám jeho základní myšlenky a cíle a všechny jeho klady i nedostatky. Obojích je dost. Dobře ale také znám tu jeho „modifikaci“, která byla v praxi realizována. Porovnáme-li původní záměr se skutečností, pak nám nezbyvá nic jiného, než abychom se vždy předem domluvili, o kterém „modelu“ budeme hovořit. Zda o tom, který byl vypracován a k realizaci navržen, nebo o tom, který byl pak v praxi realizován — protože to jsou dva různé modely. Že tomu tak opravdu je, o tom se snadno přesvědčíme, když se znalostí současného stavu si prostudujeme původní návrh.

Domnívám se ale, že praktické obtíže velení zpravidla vyvolává ten systém, který prakticky existuje. Proto mám vážné pochybnosti o tom, že je správné a objektivně zdůvodněné hledat jejich podstatu v „cílovém modelu“, kam autor rozhovoru orientuje pozornost čtenáře. Cílový model (tedy tzv. červená knížka) totiž nebyl a nemohl být realizován a také to nebylo předpokládáno. Cílový model je vzdálená perspektivní idea, to je naznačený, možný cíl, jehož obsah i forma byly ponechány otevřené a bylo o nich předpokládáno, že se budou postupně podle získaných zkušeností a oné „nové úrovně poznání“ upřesňovat, zdokonalovat a obohacovat. Tam podstata a příčina současných problémů rozhodně není. Proto plně souhlasím s autorem rozhovoru v tom, že „nás v současné době ani tak netrápí cílový model řízení a velení...“, ale že nás trápí především kvalita 1. etapy přestavby systému velení, která byla prakticky realizována a uvedena v život.

Proč byla 1. etapa realizována tak, jak dnes v praxi funguje, proč proti původnímu zámyslu v ní došlo k namnoze zásadním změnám, to mi nepřísluší posuzovat — to autor rozhovoru ví jistě lépe než já, protože byl procesu rozhodování o tom rozhodně blíže. Troufám si jen vyslovit takový osobní názor, že kdyby bývala 1. etapa zkvalitnění a zhospořádání velení realizována důsledně podle předloženého návrhu, že by dnes těch problémů řízení a velení bylo asi podstatně méně a že by se nám možná „do náruče vešly“. Tím přirozeně nechci tvrdit, že všechno, co bylo v „modré knížce“ navrženo, bylo dokonalé a bez chyb. Jistě už roční zkušenosti usvědčily model 1. etapy z některých omylů a nedostatků. Tak je tomu vždy, dělá-li se něco nového. Jsem ale přesvědčen o tom, že značnou část dnešních problémů způsobily především ty změny a deformace v pojetí obsahu, zásad a principů, na kterých byl celý zámysl a cíle 1. etapy postaven. Samotná praxe potvrzuje, že kompromisní řešení, zejména jsou-li motivována subjektivisticky, užitek nepřinášejí.

Proto vřele souhlasím s tezí rozhovoru, v které se říká, že je třeba „...začít shora, řešit velmi kriticky a sebekriticky i velmi otevřeně problémy ústředního řízení a velení...“.

Osobně bych v té tezi podtrhl tu sebekritiku.

V tom totiž vidím jednu z podstat demokratizace dosavadního procesu rozhodování. Souhlasím s konstatováním rozhovoru, že je třeba „...dát lidem

odpověď např. z čeho pramení nedostatek vědeckosti v ústředním řízení, proč jsou prvky subjektivismu a kompromisy v rozhodování...". Tady je po mém soudu třeba nejen kriticky zhodnotit "... co je chybného v modelu a co je chybného v lidech, kteří jej mají realizovat...", ale především každý zúčastněný funkcionář musí zhodnotit sebekriticky vlastní podíl na chybách v metodách realizace, v metodách rozhodování a v neposlední řadě ve způsobech reakce na případně odlišné názory na řešení složitých a závažných problémů.

Myslím, že v žádné odpovědi na otázku z čeho pramení nedostatek vědeckosti v ústředním řízení a proč je plně subjektivismu a kompromisů nemůže chybět konstatování, že je tomu tak především proto, že někteří z vedoucích funkcionářů nedokázali správně využívat „kolektivní moudrosti“ svých spolupracovníků, že si navykli přeceňovat neomylnost vlastního názoru a subjektivní moci a nedoceňovali názory odborných, podřízených orgánů. Tito jednotlivci často zapomínali na starou pravdu, že „moudrý je ten, kdo se dovede učit od druhých“. Řešení současných a závažných problémů, zejména koncepčního charakteru, není rozhodně snadné. Hledání optimálního řešení a objektivní pravdy zpravidla vyžaduje otevřenou výměnu názorů a těžko snáší „střílení od boku“, které zákonitě nemůže vést jinam, než buďto k častým změnám rozhodnutí, které vážnost velení nepřidává, nebo vede k prestižnímu lpění na třeba prokazatelně chybném názoru a maximálně k tomu, že se vrší jeden kompromis na druhý a každý z nich už v sobě nese zárodek nových obtíží.

Nelze kupř. tvrdit, že po formální stránce, nebylo v minulosti požadavku „radit se“ činěno zadost. Každý z funkcionářů MNO mi jistě dá za pravdu, že „porad“ bylo až dost. Ne ovšem každá z nich byla svolávána za tím účelem, aby se na ní svolavatel se svolanými o něčem poradil v době, kdy se připravuje nějaké rozhodnutí a aby byl posouzen ten, či onen problém. Nechyběly takové porady, které sice byly svolány údajně s takovým cílem, ale na kterých bylo na každý od „oficiálního“ odlišný názor reagováno jednoduše tak, že „tak a tak bylo již rozhodnuto“. Svolávání takových „porad“ je jistě plným právem možné označit za zbytečnou ztrátu času, protože to už je jen informace o vydaném rozkaze a o tom se na vojně už nediskutuje. Je sice pak správné a účelné se poradit o tom, jak vydaný rozkaz co nejlépe splnit, bylo by ale absurdní požadovat pak od přítomných teoretické zdůvodnění předem vydaného rozhodnutí.

„Střílení od boků“ je velmi nebezpečná a nedemokratická metoda rozhodování. Velmi správně ji kupř. odsoudil ministr národní obrany s. genpor. Dzúr, když v rozhovoru s redaktorem „Obrany lidu“ řekl: „Nepromyšlená, i když snad momentálně populární opatření, by vedla k hromadění dalších chyb, k permanentním reorganizacím, jež si nemůžeme dovolit. I dílčí opatření musí být v souladu s cílovým modelem. Progresivnost nevidím v přijímání překotných a přitom ne zcela promyšlených opatření. Takovýto postup by zdiskreditoval nové velení.“ (OL č. 16/1968.)

To je po mém soudu opravdu cenné zobecnění řady nedávných zkušeností, kdy ne tak zřídka docházelo i k tomu, že odlišný a zdůvodněný názor byl zatracen bohorovným mávnutím rukou a často považován za nežádoucí projev nedostatku úcty k funkci. Nechyběly ani případy, kdy „pachatel, nebo pachatelé“ byli prostě od dalšího řešení problémů izolováni, nebo k novým už nepřipušteni.

V žádném případě bych ovšem nechtěl vyvolat dojem, že metody, které kritizuji, byly v minulosti obecným jevem všude. To by nebylo správné. Nesouhla-

sil bych s názorem, že všechno, co „bylo“, bylo šmahem špatné. Jsem si vědom toho, že kritizují výjimky, svázané s jednotlivci. Jsem ale toho názoru, že tam, kde jednotlivci jsou nadáni takovou mocí a takovým vlivem, že jejich metody ovlivňují celý systém a vtiskují mu určitý charakter, tam že je třeba v zájmu demokratizace rozhodování se zabývat i takovými „výjimkami“, které nelze tolerovat proto, že jejich důsledky jsou příliš vážné pro celek.

Jedním z velmi vážných důsledků takových metod rozhodování, jak ukazují zkušenosti, je to, že u podřízených spolupracovníků vzniká postupně velmi nežádoucí pocit zbytečnosti a společenské neužitečnosti vlastní práce, pocit marnosti usilovat o objektivní řešení problémů — a to je pak velmi vážné.

Tady rozhodně nejde o uplatňování nějakých anarchistických názorů o tom, že podřízení mají vždy pravdu a že nadřízený tomu nerozumí. Demokracie v procesu rozhodování ale vyžaduje, aby mylný názor byl důkazy a fakty prokázán, aby nadřízený, o kterém se předpokládá, že má větší rozhled a zkušenosti, podřízenému pracovníku demokraticky ukázal, proč a v čem se mylí, která fakta nevzal při tvorbě svého názoru dostatečně v úvahu, která jsou další, jemu třeba neznámá kritéria závažná k posouzení problému. Na vrcholných stupních velení, kde se za účasti příslušných odborníků připravují podklady k rozhodování o zásadních, koncepčních otázkách, tam je otevřená výměna názorů nezbytným předpokladem optimálnosti řešení. Kromě toho ukazovat podřízeným, v čem a proč se mylí, proč nemají pravdu, nebo s nimi souhlasit a svými znalostmi a zkušenostmi jim pomáhat správný názor zdůvodňovat — to je jeden z velmi účinných prostředků jejich výchovy a takové metody práce svědčí o zralosti nadřízeného.

Je velikým omylem všude a zejména na vrcholných orgánech velení vidět v podřízených jen trpné a poslušné vykonavatele rozkazů. Rozhodně je prospěšnější jak pro podřízené, tak i pro nadřízené, vidět v nich spolutváře svých rozhodnutí a své spolupracovníky.

Současný stav velení a jeho obtíže jsou při bližší analýze skutečných příčin jistě dostatečným důkazem toho, že v procesu demokratizace rozhodování bude namnoze velmi důležité a možná rozhodující vrátit lidem důvěru v prospěšnost a užitečnost jejich vlastní práce a vynakládaného úsilí, vrátit jim důvěru v sebe samé, zbavit je namnoze pocitu méněcennosti a marnosti jejich snah a tím otevřít cestu k uplatnění jejich schopností a iniciativy.

I když požadavky demokratizace rozhodování, o kterých mluvím, mají jistě obecnou platnost, nemíním ukázané důsledky jejich deformací v žádném případě generalizovat na všechna místa a všechny stupně velení v armádě — to by jistě nebylo správné. Mám ale na mysli potřebu sebekritického a kritického přístupu k hodnocení situace tam, kde k takovým deformacím docházelo a kde se uvedené jejich důsledky prakticky projevovaly.

Jsem si plně vědom toho, že demokratizace procesu rozhodování je v armádní organizaci procesem velmi citlivým, ke kterému je třeba přistupovat diferencovaně, rozvážně a na základě důkladných konkrétních znalostí obsahu práce, potřeb a podmínek daného stupně velení.

Dosavadní praxe kupř. potvrzuje řadou různých zkušeností to, že kupř. nelze mechanicky přenášet metodiku rozhodování třeba ze stupně pluku na úroveň vrcholného orgánu velení, protože ty metody, které jsou účinné a objektivními podmínkami zdůvodněné na jednom stupni velení, se mohou ukázat jako neúčinné a někdy i škodlivé na jiném stupni velení, i když základní prin-

cipy jsou stejné. Jde ale o to, že rozdílný je obsah velení, jeho rozsah, význam pole účinnosti a že tyto nové podmínky vyžadují také nové pojetí i jiné metody.

☆ ☆ ☆

Nakonec bych chtěl vyslovit ještě svůj názor na dosavadní zkušenosti s jednou, po mém soudu velmi významnou činností každého řízení — na otázku kontroly a hlavně na kvalitu hodnocení dosažených výsledků a současného stavu.

Myšlím, že požadavky na to, aby jakékoliv hodnocení současného stavu bylo objektivní, kritické, sebekritické, spravedlivé, pravdivé atd., byly už oficiálně deklarovány tolikrát, že není třeba už o tom hovořit.

Podíváme-li se ale dnes třeba jen trochu zpět, na různé rozborů a různá hodnocení, musíme přiznat, že objektivnost pohledu na skutečný stav hodnocených jevů nebyla právě silnou stránkou těch vrcholných orgánů velení, které na jejich podkladě měli přijímat opatření k dalšímu jejich rozvoji a k odstranění zjištěných nedostatků. Při kritickém pohledu na ně a na základě praktických znalostí skutečného stavu snadno v nich odhalíme tendence značného „přikrašlování“, zakrývání zjevných nedostatků, snahy po „bezkonfliktnosti“, atd. Je jasné, že všechny tyto snahy byly „medvědí službou“ věci samé, kterou jí prokazovali zejména ti funkcionáři, kteří často v každém náznaku, nebo pokusu o objektivní zhodnocení skutečného stavu spatřovali nežádoucí kritiku své osobní činnosti a své osobní odpovědnosti. A proto jsme v minulosti tak často slyšeli nebo četli v oficiálních hodnoceních i na nejvyšší úrovni, že „všechno je v pořádku“, že „bylo dosaženo značného pokroku“, že „to či ono je na vysoké úrovni“, atd. A nedostatky byly často jen na vysokém stupni abstrakce a bylo konstatováno jen, že nějaké jsou a že „je třeba ještě lépe“.

Nebylo by ovšem správné tvrdit, že ve skutečnosti nebylo dosaženo kladných výsledků, nebo že při jejich přípravě hodnocení odborné kolektivy na konkrétní nedostatky nepoukazovaly, že nebyly analyzovány jejich příčiny a navrhována opatření k jejich odstranění. Jenomže takové rozborů a taková hodnocení nenašly u funkcionářů řídících jejich vypracování sluchu a často se setkaly s odporem. Rozborů byly zpravidla „vráceny k přepracování“ a s jasně formulovanými rozkazy jako „tohle zmírnit“, „tohle utlumit“, „tohle škrtnout“ a „to napsat tak a tak“, aniž by bylo slovem zdůvodněno, proč a v čem předložený rozbor není správný.

Jsem toho názoru, že tato významná oblast procesu rozhodování bude vyžadovat mnohé od demokratizace.

☆ ☆ ☆

Chtěl jsem tímto článkem ukázat na některé, snad dílčí, ale závažné aspekty metod práce při rozhodování, zejména na vrcholných orgánech velení a vyslovit svůj názor, že současné obtíže velení nestačí jenom vypočítat a seřadit do seznamu, že je ale třeba u každé z nich „jít věci na kořen“ a hledat jejich příčiny především tam, kde jsou.

A právě to bude mimo jiné úkolem postupného uplatňování demokratických metod při rozhodování i v armádě. Jsem si plně vědom, že jsem v článku problematiku zdaleka nevyčerpal a jsem si také vědom toho, že demokratizovat proces rozhodování v armádě nebude tak snadné.

Protože při tom půjde především o demokratizaci myšlení.

taktické vrtulníkové VÝSADKY

Význam vrtulníkových výsadek je všeobecně uznáván. Svědčí o tom stále stoupající počet vrtulníků, začleňovaných do organizace pozemních vojsk v jednotlivých armádách, zprávy o cvičeních armád NATO a v neposlední řadě i poznatky z bojového použití vrtulníků v Jižním Vietnamu. I při našich cvičeních zpravidla použití vrtulníkových výsadek plánujeme. Ukládáme jim ve smyslu našich základních řádů (Vševojsk-1-1, čl. 222 a Vševojsk-1-2, čl. 127) úkoly k zabezpečení tempa postupu vlastních vojsk. V tomto smyslu stoupá jejich význam zejména při překonávání pásem jaderných zátarasů. Rovněž z ekonomického hlediska je zřejmé, že vrtulníky (i perspektivní) jsou značně levnější než dopravní výsadkové letouny (AN-12, AN-22).

Tím nemám v úmyslu negovat význam padákových výsadek. Oba druhy výsadek jsou schopny plnit kvalitativně rozdílné úkoly. Vrtulníkové výsadky, zejména pokud se týče vysazení a rychlosti za přeletu, nebudou schopny zřejmě ani v budoucnosti nahradit plně padákové výsadky.

Nová organizace motostřeleckých jednotek a jejich bojová technika činí jejich použití jako TVV problematickým z hlediska přepravy i schopnosti plnění úkolu po vysazení. Názorně to vyplývá z tabulky 1.

Závorkou je označena bojová technika, kterou nelze vrtulníkem Mi-4 přepravit a s ní je nutné v pozemním sledu ponechat i řidiče. U motostřeleckých rot bude nutné kromě toho v každém konkrétním případě uvážit, jaká bude činnost OT-64, které zůstanou v pozemním sledu po vysazení TVV. Pokud

Možnosti přepravy mspr vrtulníky Mi-4

Jednotka	Osoby			Bojová technika
	celkem	k vy-sazení	poz. sled	
vel., spojč.	20	14-16	4-6	(2) OT-64, (1) OT-65, (1) NA
tech. sk.	7	1-2	5-6	(1) OT-64
ptč.	11	(8)	3	(2) BzK 82mm, (3) OT-810
rmč.	21	-	21	(2) RM-120, (2) NA, 1 Mc
č. tyl. zab.	10	2-3	7-8	(5) NA, 2 PK
obvaziště	4	2-3	1-2	(1) OT-810
1. msr	82	61-75	7-21	(7) OT-64, 1 Mc
2. msr	82	61-75	7-21	(7) OT-64, 1 Mc
3. msr	82	61-75	7-21	(7) OT-64, 1 Mc
CELKEM	319	210-257	62-109	

s nimi až do spojení s TVV nebude počítáno pro bojové účely, bude možné kulometníka na OT a nabíječe kulometu zařadit do počtu výsadku (jako samopalníky), pak počet msr činí 75 osob. Bez těchto osob činí počet msr pouze 61 osob. Protitankovou četou se 2 BzK 82 mm bude možné přepravit do té doby, dokud budou ještě BzK taženy za OT-810. Po jejich namontování to nepůjde.

Z celkového počtu 319 osob bude možné do taktického vzdušného výsadku začlenit 210 až 257 osob a v pozemním sledu zůstane 62-109 osob a téměř veškerá těžší bojová technika mspr. Takovýto výsadek by bylo možné použít jen do převážně netankového terénu, přičemž by jej bylo nutné posílit alespoň jednou ženijní četou s minami a trhavinami. Čím bude prostor bojové činnosti TVV tankům a OT nepříteli dostupnější, tím více protitankových prostředků bude nutné začlenit do jeho sestavy. Možnosti jsou však v tomto směru omezeny a proti dřívější organizaci se v nové organizaci ještě zhoršily. Vyplyvá to z tabulek 2 a 3.

Z tabulek je zřejmé, že proti dřívějším 36 organickým protitankovým prostředkům se v nové organizaci snížil jejich počet na 29.

I když RPG jsou proti P-27 účinnější, nenahradí úbytek 6 kusů tarasnic a jednoho BzK 82 mm. Z organických protitankových prostředků motostřeleckého pluku je možné taktický vzdušný výsadek posílit pouze baterií protitankových řízených střel. Přitom však v každém konkrétním případě je třeba zvážit, zda tyto vysoce účinné a pro vzdušné výsadky výhodné protitankové zbraně bude možné v prostoru bojové činnosti taktického vzdušného výsadku efektivně využít. Jejich použití bude problematické v kopcovitém a zalesněném terénu. Další možnosti posílení TVV protitankovými zbraněmi však nejsou a

Počet organických a posilových protitankových prostředků motostřeleckého praporu jako TVV v dřívější organizaci:

	nz PTRS	BzK 82mm	T-21	P-27	Celkem
organické	—	3	6	27	36
posilové (ptbat)	4	4	—	—	8
CELKEM	4	7	6	27	44

Tabulka 3

Počet organických a posilových PT prostředků mspr (podle stávající organizace)

	nz PTRS	BzK 82mm	RPG	Celkem
organické	—	2	27	29
posilové	6	—	3	9
CELKEM	6	2	30	38

proto v některých případech (nebude-li zesílení PTRS efektivní) bude nutné zesílit mspr jako TVV protitankovou četou jiného motostřeleckého praporu. Tomuto naopak by bylo možné přidělit raketometnou četou, kterou TVV nemůže přepravit. I toto řešení bude však dočasné (než budou BzK 82 mm namontovány na OT-810).

Vrtulníkem Mi-4 nelze přepravit žádné motorové vozidlo motostřeleckého praporu. Proto jako tahače pro BzK 82 mm a jako prostředek k přepravě munice a materiálu po vysazení je nutné TV přidělit omezený počet motorových vozidel GAZ-69 (podle jeho složení 4—10 kusů).

Takticko-technická data vrtulníku Mi-4 (viz Let-51-35) přepravu motorového vozidla GAZ-69 umožňují, protože po jeho odlehčení při váze 1525 kg není překročena mezní (přetížená) letová váha vrtulníku (7600 kg). Praxe však ukazuje, že to lze požadovat pouze od některých vrtulníků s výbornými osádkami, za příznivých povětrnostních podmínek a při velmi omezeném taktickém doletu vrtulníku. Z toho vyplývá, že při bojovém použití za nedodržení těchto podmínek bude přeprava GAZ-69 do prostoru vysazení problematická.

I když GAZ-69 je jediným vozidlem, které lze vrtulníkem Mi-4 za určitých podmínek s taktickým vzdušným výsadkem přepravit, není ani v nové organizaci vytvořena záloha pro tyto účely. Proto je nutné v každém případě tato vozidla odebírat jejich uživatelům a přidělovat taktickému vzdušnému výsadku — což není výhodné a operativní.

Rovněž pokud se týče přepravy osob, jsou zde rozdíly. I když takticko-technická data uvádějí, že při normální obloženosti lze vrtulníkem Mi-4 přepravit 10—11 osob, praxe ukazuje, že často respektování faktorů, které mají vliv na letové vlastnosti vrtulníků, nepřesáhla počet přepravovaných osob 6—8. Např.

na cvičení VLTAVA při vysazení na dálku kolem 70 km bylo s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám přepravováno pouze 5–6 osob.

Z toho můžeme dojít k závěru, že **přepřavu motostřeleckého praporu jako taktického vzdušného výsadku vrtulníky Mi-4 již plně nezabezpečují.**

Do jaké míry se situace změní zavedením nových typů vrtulníků?

Je pravděpodobné, že střední vrtulníky Mi-4 budou postupně nahrazeny vrtulníky Mi-8. Tyto vrtulníky s bojovou rychlostí 200–240 km/h a obložností 2–3 t dosahují světových parametrů. Přesto však pro přepravu bojové techniky mspr se situace podstatně nezlepší. Bude jimi možné přepravovat pouze motorová vozidla GAZ-69, ale nebudou schopny přepravit ani BzK 82 mm na OT-810.

Těžkým vrtulníkem Mi-6 s praktickou obložností 6–8 t (na úkor LPH až 12 t) můžeme přepravit OT-810 a OT-65. Vyžaduje však náročné přistávací plochy (rovné s tvrdým podkladem), takže jeho použití v bojových podmínkách zejména v zimě, na jaře a na podzim, kdy půda je rozměklá, bude problematické. Přistát bude možné jen na letištích, dálnicích a silnicích 1. třídy, které jsou dostatečně široké, bez stromořadí a jiných překážek. S těmito možnostmi však nelze pevně kalkulovat.

Veškerou bojovou techniku mspr (včetně OT-64) by byl schopen přepravit pouze těžký vrtulník Mi-10. (Únosnost 12–15 t, dolet 250 km, rychlost 180 km/h, rozměry nákladového prostoru: délka 20 m, šířka 10 m, výška 3,1 m). Zatím však nemám údaje o požadavcích na vzletové a přistávací plochy a o možnostech vysazovat podvěšenou bojovou techniku bez nutnosti přistání.

Přepřava těžké bojové techniky (včetně OT) v podvěsu a její vysazení bez přistání se i přes částečné snížení rychlosti letu vrtulníků jeví výhodnou a podle mého názoru i perspektivní. Urychluje vysazení a umožňuje vysazovat i do nerovného a k přistání nevyhovujícího terénu v kterémkoliv roční době. Tento způsob používá americká armáda v Jižní Vietnamu.

Je třeba zvážit, do jaké míry bude efektivní přepravovat veškerou bojovou techniku mspr vrtulníkem Mi-10 (včetně OT-64). Jak jsem zdůraznil — vzdušný výsadek v tankovém terénu musí být v dostatečném počtu vybaven protitankovými prostředky. Tento požadavek OT-64 nesplňuje. Rovněž jeho palebná hodnota je i po doplnění velkorážným kulometem 14,5 mm při srovnání se západoněmeckým OT HS-30, vybaveným kanónem 20 mm, níže. Po zavedení OT HS-30 s kanónem 90 mm (viz Zprav-51-90) bude hodnotový poměr ještě nepříznivější. Z toho vyplývá, že OT-64 by nebyly schopny plně zabezpečit bojovou činnost mspr jako TVV po vysazení a jejich přeprava do týlu vrtulníky typu Mi-10 se nejeví efektivní.

Obdobně i raketomety RM-130 svými možnostmi a určením nejsou schopny podstatně zvýšit palebné možnosti taktického vzdušného výsadku v boji s nepřátelskými tanky a obrněnými transportéry a jejich přeprava těžkými vrtulníky by rovněž nebyla efektivní.

Z toho je zřejmé, že **současná organizace a výzbroj mspr požadavkům taktického vzdušného výsadku plně nevyhovuje.** Proto nezbytným předpokladem správného použití je reálné zhodnocení jeho možností a stanovení takových úkolů, které může za dané situace organizace plnit. Najde plného uplatnění zejména v členitém a pokrytém terénu, ve kterém je schopen nejen ovládnout a ničit nepřátelské objekty, ale i formou léček, přepadů, zřizováním závalů a zátarasů na komunikacích účinně zdržovat postup i daleko silnějšího nepřítele, než vyplývá z poměru sil.

Naproti tomu jeho použití do tankového terénu je problematické a v případě, že by nemohl alespoň částečně využít výhod terénu a osad, zcela neefektivním a riskantním.

Rovněž požadavek jeho „aktivnosti“ v tankovém terénu by byl zpravidla těžko uskutečnitelným, nereálným a mohl by vést pouze k jeho snadnějšímu zničení a nesplnění úkolu. Nelze totiž pohybem řešit boj dvou zcela rozdílných ekvivalentů — pěšáka a tanku nebo OT.

Požadavek pohyblivosti a vysoké palebné hodnoty proti tankům a OT není sice jediným, ale je jedním z hlavních požadavků nejen vzdušného výsadku, ale motostřeleckého vojska vůbec a **přeprava vzduchem bude v budoucnu hrát ve všech moderních armádách stále významnější roli, bylo by žádoucí, aby organizace a výzbroj našich motostřeleckých jednotek a útvarů těmto požadavkům odpovídala.**

Těžké vrtulníky jsou schopny přepravit bojovou techniku o váze do 15 t a není to jistě konečná hranice, je však nutné, aby přepravovaná technika přinesla ekvivalentní efekt.

Charakter soudobého boje a značně pokrytý a členitý terén na středoevropském válečném území si vynucují použití i menších taktických vzdušných výsadek v síle roty, popřípadě i čety. Mohou být použity zejména k těmto účelům:

- předcházet protivníkovi v obsazení soutěsek, přechodů a jiných důležitých prostorů a objektů, na kterých by mohl podstatně zpomalit tempo postupu našich vojsk;

- v případě, že nepřítel tyto prostory obsadil, vysazením do týlu nebo boku napomáhat čelně útočícím vojskům v jejich rychlém překonání;

- zabezpečovat činnost ženijních jednotek přepravovaných vrtulníky k průzkumu a zneškodnění nepřátelských jaderných zátarasů;

- blokovat přísunové komunikace, narušovat velení, činnost týlu apod.

Protože tyto úkoly se mohou vyskytnout nepředvídaně až v průběhu bojové činnosti a budou vyžadovat operativního řešení v nejkratším možném čase, bude třeba k jejich realizaci splnit dvě základní podmínky:

1. mít u svazků jednotky, které by byly schopny tyto úkoly plnit;
2. mít u svazků potřebný počet vrtulníků k přepravě těchto jednotek.

Potřebné jednotky je možné vyčlenit ze sestavy motostřeleckých praporů. Na tomto řešení však vidím některé nevýhody:

- pokud tyto jednotky nebudou vyčleněny předem a umístěny poblíže odletových ploch vrtulníků, pak nesplní základní podmínku — včas zasáhnout;

- trvalým vyčleněním některých rot motostřeleckých praporů dojde k jejich trvalému oslabení;

- organizace motostřeleckých rot k plnění tohoto úkolu plně nevyhovuje (složení, výzbroj, možnosti spojení, zdravotnické zabezpečení apod.);

- jak velitelé, tak i jednotky nejsou k tomuto zvláštnímu druhu bojové činnosti dostatečně připraveni.

Bude proto výhodné, vytvořit k těmto účelům u msd a td zvláštní jednotky. Vzhledem k počtu a možnostem vrtulníků je reálné zřídit alespoň jednu rotu s touto organizací:

Pořadové číslo	Organizace	Výzbroj	Poznámka
	Velitelství roty a pomocné orgány		
1	velitel msr	sa	
2	zástupce velitele msr	sa	
3	výkonný praporčík	sa	
4	pomocník výk. praporčíka – motocyklista	sa, Mc	
5	zdravotní instruktor	sa	
6–8	zdravotník	sa	
9	chemický instruktor	sa	
10	vel. rádiového družstva	sa	
11–14	radista	sa, R-105	
15	starší mototechnik – vel. automobilního družstva	sa	
16	řidič	sa, CA	
17–22	řidič	sa, NA	
	Velitel čety (v rotě 3)		
	Družstvo (v četě 3)		
1	velitel družstva	sa	
2	1. kulometník	UK vz. 59	schránka se 100 náb.
3	nabíječ	sa	schr. se 400 náboji
4	1. pancéřovnik	RPG, pi	brašna s 2 náboji
5	pomocník	sa	brašna se 4 náboji
6	2. kulometník	UK vz. 59	schr. se 100 náboji
7	nabíječ	sa	schr. se 400 náboji
8	2. pancéřovnik	RPG, pi	brašna s 2 náboji
9	pomocník	sa	brašna se 4 náboji
10–12	střelec	sa	300–450 nábojů do sa, podle potřeby střely do RPG, UK, trhaviny

Všichni důstojníci a mužstvo 2 RG a 200 g trhavin.

Tyto jednotky je výhodné podřídit náčelníkovi štábu divize a podle jeho pokynů by je řídilo oddělení operační a bojové přípravy.

I když tyto jednotky jsou předurčeny především jako taktický vzdušný výsadek, mohou plnit i jiné úkoly, ovšem v situaci, kdy to nebude na závalu plnění jejich hlavního úkolu. Např. za přesunu, při rozmístění divize mimo boj a v obraně. Mohou to být zejména tyto úkoly:

- pořádková služba;
- zesílení obrany VS divize;

- jako protivýsadková záloha;
- jako součást ZUO apod.

Po překročení státní hranice by k těmto účelům bylo výhodné použít jednotek Pohraniční stráže.

Není mi dostatečně známa náplň jejich výcviku. Domnívám se však, že tito výběrově preferovaní příslušníci naší armády se vedle silného morálního faktoru vyznačují fyzickou zdatností, samostatností, orientačními schopnostmi v kopcovitém a zalesněném terénu a výtečným zvládnutím ručních zbraní. Osvojit si zásady boje taktického vrtulníkového výsadku by podle mého názoru pro ně nebylo problémem.

Potřebný počet vrtulníků u svazku je nutné stanovit podle úkolů, které mohou plnit. Kromě vysazování taktických vzdušných výsadků to budou zpravidla tyto dílčí úkoly:

- průzkum všeho druhu;
- spojovací úkoly;
- velitelská pozorování;
- přemísťování míst velení;
- kladení minových polí;
- zásobování municí, PHM a materiálem;
- odsun raněných.

K těmto úkolům přistoupí v budoucnu ještě nové, především

- zabezpečení přeletu malých taktických vzdušných výsadků a návratu vrtulníků ničením a umlčováním pozemních prostředků PVO nepřítele,
- podpora boje motostřeleckých a tankových jednotek především ničením nepřátelských tanků a OT.

Vzhledem k těmto úkolům a současným možnostem by v bližší perspektivě bylo účelné začlenit do divizí vrtulníkový pluk v tomto možném složení:

- spojovací a průzkumná letka s 9—12 vrtulníky HC-3 (dočasně Mi-1);
- dopravní letka s 9—12 vrtulníky Mi-8 (dočasně 15—18 Mi-4);
- bojová letka s 9—12 vrtulníky HC-3 — bojovými.

Zvýšení počtu vojskového letectva si v budoucnu vyžádá i **trvalé začlenění důstojníků letectva do štábu vševojskových svazů a svazků.** Je to objektivní nutnost.

Z á v ě r

K zabezpečení tempa postupu pozemního vojska budou mít v dohledné době rozhodující význam zejména taktické vzdušné výsadky, vysazované z vrtulníků. Jejich počet a síla budou závislé na počtu a možnostech vrtulníků. Podle současného jejich růstu lze předpokládat, že vedle hromadného použití malých vrtulníkových výsadků v síle roty (čety), jejichž vysazení budou uskutečňovat vševojskové svazky, budou používány i větší taktické vzdušné výsadky s těžší bojovou technikou, jejichž přepravu budou zabezpečovat vrtulníkové útvary vševojskových nebo leteckých svazů.

V podmínkách naší armády bude zejména třeba:

- zvýšit počet vrtulníků u vševojskových svazků tak, aby vedle zabezpečení dosavadních úkolů byly schopny vysazovat taktické vzdušné výsadky v síle roty a podporovat boj pozemního vojska;

- do motostřeleckých a tankových divizí začlenit motostřeleckou rotu s předurčením pro TVV, tomuto účelu zaměřit její organizaci a výcvik;

- při dalším zkvalitnění organizace a bojové techniky motostřeleckých praporů i pluků uvažovat s možností a nutností jejich přepravy vzduchem jako vrtulníkových výsadků;

- vrtulníkové útvary vševojskových svazů vybavit takovými vrtulníky, které by byly schopny přepravovat taktické vzdušné výsadky v síle prapor—pluk i s těžkou bojovou technikou;

- do štábů vševojskových svazů i svazků začlenit nutný počet důstojníků letectva.

SOUDOBÉ FRONTOVÉ LETECTVO

Letectvo vůbec, a tedy svým dílem i letectvo frontové, může sehrát jednu z rozhodujících úloh, a to jak ve válce s použitím ZHN, tak ve válce bez jejich použití a bez ohledu na to, jakým způsobem bude bojová činnost zahájena. Tyto skutečnosti potvrdily průběh a výsledek bojové činnosti letectva v některých lokálních válkách, zejména pak válka ve Vietnamu a válka Izraele proti SAR v červnu minulého roku.

Je nanejvýš nutné stanovit určení a úkoly letectva v příští možné válce proto, že na použití letectva existují značně rozdílné názory a mnohdy i názory velmi problematické, jejichž vznik můžeme datovat do období let 1958 až 1960.

V příspěvku si nekladu za cíl dát jednoznačnou odpověď na otázku úlohy, určení a úkolů frontového letectva, chci však vyjádřit vlastní názory na některé otázky určení jednotlivých druhů frontového letectva, jejich typické úkoly a z toho vyplývající požadavky.

Dnešní moderní letectvo představuje vysoce technický druh ozbrojených sil, který během své krátké existence, tj. během 50—60 let, prodělal nevidaný revoluční rozvoj jako snad žádný jiný druh vojska.

Z bojového vrtulového letounu použitého masově poprvé za první světové války se dospělo až k dnešnímu letounu, specializovanému podle svého určení, vybaveného vysoce výkonnými proudovými, raketovými, turbovrtulovými nebo jinými motory. Jestliže rychlosti letounů z první světové války dosáhly 200 km/h, pak dnešní se pohybují okolo 2200—3000 km/h, zvýšily se tedy 10 až 15krát; 3 až 4krát se zvětšil dostup a stoupavost, dolet u nejtěžších typů letounů vzrostl z 500 km na 10 000 až 12 000 km a jejich únosnost ze 400 až 600 kg na 30 až

60 tun. Původní klasická výzbroj letounů byla doplněna jadernými zbraněmi a novými vysoce účinnými prostředky ničení, které tvoří řízené i neřízené rakety proti vzdušným i pozemním cílům, zápalné a chemické prostředky ničení. V souvislosti se zavedením jaderných zbraní dostalo letectvo nebyvalý prostředek ničení, který rozhodujícím způsobem ovlivnil taktiku i operační umění letectva. Revoluční technický rozvoj dovolil vybavit letectvo moderními spojovacími a radiotechnickými prostředky, prostředky k boji s radioelektronickými zařízeními nepřítele i dokonalou speciální a zabezpečovací technikou všeho druhu.

Současně se všemi těmito změnami vzrostly náklady na výstavbu letectva, požadavky na jeho všestranné zabezpečení a vybavení. V tomto směru připomínám např. jen požadavky, které vyvolal dnešní proudový letoun na letišti z hlediska jeho délky, únosnosti, radiotechnického zabezpečení, možnosti rozptýleného umístění letounů, snadné obsluhy atd. Zvýšila se složitost a vysoká náročnost na materiálně technické zabezpečení letectva. Např. váha palebného průměru bitevního leteckého pluku z druhé světové války (IL-10) byla asi 15 000 kg, zatímco palebný průměr dnešního stíhacího bombardovacího leteckého pluku je 50 000—80 000 kg. Plukovní náplň pohonných hmot u srovnávaných typů leteckých pluků se zvýšila z 26 000 l na 175 000 l.

Složitější je technika pilotáže i technická obsluha letounů, které kladou stále vyšší požadavky na člověka, jeho fyzické i psychické vlastnosti.

Dosažený stupeň rozvoje letectva není konečný a pokračuje zákonitě, objektivně, ale přitom velmi rychle vpřed a v souvislosti s tím se mění i názory na jeho bojové použití. Není dávná doba, kdy v důsledku zavedení raket všeho druhu se hovořilo o soumraku letectva a začaly se i prakticky uskutečňovat z těchto — jak se postupem času ukázalo předčasných — závěrů, některá konkrétní opatření. Proto je nutné jasně stanovit určení a úkoly letectva dnes vůbec a v našich podmínkách pak zejména frontového letectva.

Frontové letectvo představuje vedle raketových vojsk frontu hlavní údernou sílu frontu a v operacích bez použití jaderných zbraní dokonce jedinou údernou sílu schopnou ničit nepřítele v operační hloubce. V součinnosti s prostředky PVO i samostatně může účinně chránit vojska před úderem ze vzduchu a vzdušným průzkumem a vést boj s radioelektronickými prostředky. Je hlavním prostředkem průzkumu a důležitý přepravní a spojovací prostředek.

Ve všech případech, bez ohledu na fázi války, operace či boje, bez ohledu na pozemní situaci, tedy na útočnou či obrannou operaci, musí být letectvo schopno vést vysoce aktivní útočnou činnost s cílem zničit hlavní palebné prostředky nepřítele, tedy i jeho letectvo, dříve než je nepřítelem zasádnut. Současně s tím, nebo v relativně nejkratším možném čase musí být letectvo schopno vysoce aktivní bojovou činností ničit pozemní vojska nepřítele s důrazem na hlavní uskupení a operační zálohy. Jedině touto aktivní činností můžeme vytvořit podmínky k úspěšné bojové činnosti vlastním pozemním vojskům. **Proto hlavním druhem frontového letectva musí být letectvo schopné takovou činnost vést, tj. letectvo stíhací bombardovací, resp. bombardovací.**

Tomuto aktivnímu pojetí úlohy letectva musí odpovídat procentuální složení jeho jednotlivých druhů, a to nejen v organizačním rámci frontu, tj. v letecké armádě, ale i v rozsahu ozbrojených sil daného státu a v rozsahu koalici.

Orientace na úderné prostředky v rámci letectva, tedy na stíhací bombardovací (bombardovací) letectvo, vyplývá ze samostatné podstaty vedení ozbro-

jeného zápasu, jehož cílem je zničit nepřítele. Tohoto cíle můžeme dosáhnout především včasným zničením hlavních palebných prostředků nepřítele. V současné raketové jaderné válce se od prvního okamžiku jejího vzniku rozpoutá boj o jadernou a palebnou převahu ve strategickém, operačním a konečně i taktickém měřítku. Ta strana, která ji nezíská včas a v rozhodujícím rozsahu, bude odsouzena k porážce. Včas zničit palebné prostředky nepřítele znamená otevřít si cestu k ničení všech ostatních cílů nepřítele, tedy jeho pozemních vojsk, letectva, tylových objektů atd. a dovolí vytvořit optimální podmínky k vedení operací pozemními vojsky. Naopak, ztráta palebné převahy bude mít v každém případě za následek přenechání palebné iniciativy nepříteli a tím i vytvoření velmi nepříznivé situace z hlediska dosažení konečných cílů operace. O výsledku operací v příštím možné válce budou tedy především rozhodovat výsledky dosažené v boji o jadernou a palebnou převahu a teprve v druhé řadě činnost vojsk bojujících v přímém dotyku s nepřítelem na bojišti.

Boj o jadernou a palebnou převahu v operačním měřítku mohou vést pouze raketová vojska a letectvo. Ukazuje se, že samostatně není schopno tento úkol splnit ani letectvo ani raketové vojsko a že k dosažení cílů v boji o jadernou a palebnou převahu je nutná jejich vzájemná součinnost a navíc maximální úsilí. Raketová vojska a letectvo musí zničit hlavní palebné prostředky nepřítele, tj. především jeho letectvo, operační a operačně taktické rakety a v dalším i rakety taktické. Raketová vojska s jadernými hlavicemi použijeme proti cílům jejichž poloha bude dostatečně přesně známa a kde účinek jaderné náplně z hlediska ploch cíle zaručí jeho zničení. Letectvo pak s použitím nejen jaderných pum, ale i s normálními prostředky ničení tam, kde půjde o cíle pohyblivé, často měnící svoji polohu, o cíle malorozměrné nebo cíle, které bude nutné zjistit za letu a ihned zničit. Protože takových cílů bude značné procento a protože půjde o cíle velmi vážné (raketové jaderné prostředky i jiné), bude i potřeba vlastního úderného letectva značná.

Nesmírně důležitou úlohu sehraje letectvo v operacích bez použití jaderných zbraní. Jako jedinému prostředku, schopnému vést bojovou činnost v operační hloubce, připadne mu úkol rozhodnout boj o palebnou převahu. Bude tedy jediným prostředkem boje s letectvem nepřítele a nebude zbaveno odpovědnosti za zničení raketových jaderných prostředků nepřítele do doby jejich použití. Předpokládáme-li možnost války bez jaderných zbraní (tuto možnost připouštíme), pak je vážný důvod k tomu, udržovat potřebné a této variantě vedení války odpovídající síly frontového letectva.

S bojem o jadernou a palebnou převahu úzce souvisí **boj o vzdušnou nadvládu**, kterou můžeme získat především zničením nepřátelského letectva a prostředků PVO na zemi a teprve v druhé řadě činností vlastních prostředků PVO. Podaří-li se zničit hlavní síly letectva na zemi, budou mít i prostředky PVO optimální podmínky k ničení nepřítele ve vzduchu. Prostředky PVO nejsou schopny již z hlediska svého určení vzdušnou nadvládu vybojovat, ale pouze v určitých omezených prostorech ji udržet. Boj o jadernou a palebnou převahu a boj o vzdušnou nadvládu spolu úzce souvisí. Získáním jaderné a palebné převahy si vytváříme podmínky ke vzdušné nadvládě a naopak vzdušná nadvláda umožňuje získat jadernou a palebnou převahu. Bez ohledu na tyto vzájemné souvislosti mohou nastat situace, že ač některá z válčících stran získá jadernou a palebnou převahu, může druhá strana v určitém prostoru získat nadvládu vzdušnou. Takové situace mohou vzniknout např. v obdobích a prostorech operačních i taktických výsadek, důležitých obdobích operací (proti-

údery, zasazení druhých sledů) nebo i v jiných rozhodujících podmínkách. Bez dostatečného počtu letectva by zřejmě nebylo možné takovéto úkoly zabezpečit.

Teprve po vybojování jaderné a palebné převahy a vzdušné nadvlády může být většina úsilí hlavních úderných prostředků, tj. letectva a raket, soustředěna k podpoře boje pozemních vojsk. Pod pojmem podpora vojsk mám na mysli především ničení celých svazků nepřítele, např. druhosledových divizí a hlubších operačních záloh, tedy splnění úkolů operačního významu. Vedle těchto úkolů, na nichž se bude podílet stíhací bombardovací letectvo (bombardovací), bude nutné část úsilí vyčlenit k přímé podpoře vojsk na bojišti, zabezpečení taktických a operačních výsadek, ničení míst velení a týlových objektů nepřítele.

Všechny tyto hlavní úkoly může moderní stíhací bombardovací letectvo, s použitím jaderných zbraní a velmi účinných normálních prostředků ničení, splnit.

Určení i mnohostrannost úkolů stíhacího bombardovacího a bombardovacího letectva vyžaduje zamyslet se nad parametry stíhacího bombardovacího letounu. Pokud hovořím o bombardovacím letounu v souvislosti s palebnými úkoly frontu, nemám ani na mysli určitý typ bombardovacího letounu, jako spíše jeho vlastnosti (tj. dolet, mohutnost jaderné nálože a normální výzbroje a vybavení). Je otázka, zda ve frontovém letectvu by nebylo účelné spojit vlastnosti dnešního stíhače bombardéra s vlastnostmi bombardovacího letounu. To znamená, že od takového typu letounu bychom požadovali pokud možno maximální nadzvukovou rychlost, taktický dolet okolo 800 — 1 000 km, únosnost okolo 3000 kg a samozřejmě dokonalé radiotechnické vybavení. Takový typ letounu by plně odpovídal požadavkům, kladeným na hlavní palebný prostředek frontu z hlediska úkolů. Současně by však bylo velmi problematické použít takový letoun přímo na bojišti k přímé podpoře vojsk. Ukazuje se stále větší nutnost mít dále stíhací bombardovací letoun podzvukový s doletem okolo 300 — 500 km, vybavený moderní klasickou výzbrojí zejména raketami a vysoce účinnými pumami (NAPALM), kanónovou výzbrojí, prostředky k denní i noční bojové činnosti atd. Jde tedy svým způsobem o návrat k určitému modernímu typu bitevního letounu. K přímé podpoře vojsk je další možnost a to využít vrtulníků jako palebných prostředků. K této otázce se ještě vrátím.

Dalším významným úkolem letectva je zabezpečit protivzdušnou obranu vojsk a dalších objektů v pásmu frontu. K plnění těchto úkolů je určeno vedle protiletadlových střel a protiletadlového dělostřelectva, stíhací letectvo. Z rychlého vývoje účinných pozemních prostředků protivzdušné obrany se vyvozoval brzký zánik stíhacího letectva a zdálo se, že stíhací letectvo ztratí svůj význam ze všech druhů letectva nejdříve. Potvrzuje se však, že i tyto závěry byly předčasné a že před stíhacím letectvem stojí nadále vážné úkoly, které není s to splnit žádný jiný druh vojska.

V protivzdušné obraně připadá stíhacímu letectvu nesmírně důležitý úkol v ničení vzdušného nepřítele na přístupech k frontě a prostorům, bráněným pozemními prostředky protivzdušné obrany letectva nepřítele, které mohou odpalovat řízené střely s paluby letounu z vlastního území proti cílům ležícím v poměrně velkých vzdálenostech. Stíhací letectvo jako prostředek, který může být zasazen v minimálně krátké době do kteréhokoliv prostoru (omezeného pouze doletem) mu umožňuje ničit vzdušného nepřítele na pasívních úsecích fronty, které bude bezpochyby nepřítel využívat při letech k cílům a dále

v těchto prostorech, kde dojde k zničení nebo vyřazení protiletadlových řízených střel a PLD. Pozemní prostředky PVO, zejména PLRS budou jedny z prvních cílů nepřátelského letectva a raket a nepřítel vyvine maximální úsilí o prolomení PVO. Mimo to vystupuje do popředí potřeba ničit vzdušné síly nepřítele nad jeho územím a to vedle bojových letounů zejména jeho vrtulníky a dopravní letouny, které dnes plní důležité spojovací a dopravní úkoly. Dnešní počty i určení vrtulníků a dopravních letounů u nepřítele význam takového pojetí v zasazení stíhacího letectva jen zdůrazňují. Stíhací letectvo je dále nepostradatelný prostředek při zabezpečení ostatních druhů letectva a to zvláště dopravního výsadkového a vrtulníkového při plnění úkolů nad územím nepřítele, tj. zejména při výsadcích. V některých fázích je nutné počítat i se zabezpečením stíhacího bombardovacího letectva.

Své místo a platnost má stále i možné použití části stíhacího letectva proti pozemním cílům a to zejména při hromadných akcích leteckých svazů (hromadný úder, operační výsadky atd.).

K netypickým úkolům stíhacího letectva může patřit i jeho použití k průzkumným úkolům. Použití stíhacího letounu ke vzdušnému průzkumu si vyžádá především taková situace, kdy průzkumný letoun nebude schopen proniknout do určených prostorů nebo nad určité objekty, které budou silně chráněny prostředky PVO.

Mnohostranné určení a využití stíhacího letectva naznačuje, že v soudobé válce se nevystačí pouze s jedním typem stíhacího letounu. Vedle stíhacího letounu s maximálními parametry zejména v rychlosti, stoupavosti, dostupu, schopného působit za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci a na značný dolet, je účelné mít podzvukový typ stíhače zejména k boji s pomalými vzdušnými cíli (vrtulníky a dopravními letouny nepřítele). Svým doletem musí být stíhací letoun schopen zabezpečit ostatní druhy letectva při jejich činnosti ve velké hloubce území nepřítele. Výzbroj stíhacího letounu se musí opírat o mohutnou raketovou výzbroj, schopnou ničit vzdušné cíle na velké vzdálenosti. Její doplněk pak bude i nadále tvořit kanónová a kulometná výzbroj s vysokými kadencemi.

Zcela zvláštní postavení ve frontovém letectvu má dnes letectvo průzkumné, jehož význam jako hlavního zdroje zpráv, nesmírně vzrostl. Na výsledcích vzdušného průzkumu, zejména v pohyblivých fázích operace, bude záviset splnění palebných úkolů frontu, tj. splnění úkolů raketovým vojskem a letectvem, v jejichž prospěch bude průzkumné letectvo získávat údaje o poloze jednotlivých cílů. Soustavný vzdušný průzkum a pohotové vyhodnocování jeho výsledků umožní odhalovat zámysly nepřítele. Vzdělávající význam vzdušného průzkumu, zejména požadavek k odhalení značného počtu cílů na velkou hloubku území nepřítele, požadavek k nejrychlejšímu předání zpráv (pokud možno ještě s paluby letounu), nepřetržitost a soustavnost vzdušného průzkumu, vyvolávají některé vážné závěry pro průzkumné letectvo. V první řadě půjde o absolutně větší počet průzkumných letounů u frontového letectva, tj. v letecké armádě. K splnění všech úkolů, kladených na frontové průzkumné letectvo, nevystačíme s jedním typem průzkumného letounu. Má-li vzdušný průzkum obsáhnout celou hloubku operace, musí mít k dispozici průzkumný letoun s doletem okolo 800 — 1 000 km, tedy letoun k operačnímu vzdušnému průzkumu. Hlavní těžiště vzdušného průzkumu bude však přesto spočívat na taktickém průzkumném letounu, který musí mít takové vlastnosti,

aby mohl získávat zprávy jak přímo z bojiště, tak ze značné hloubky území nepřítele. U tohoto taktického průzkumného letounu v souvislosti s palebnými možnostmi frontu se zvyšuje požadavek na dolet do hloubky 300 — 500 km. Každý průzkumný letoun nebo větší část průzkumných letounů musí být schopna vést vzdušný průzkum ve dne i v noci, z malých i velkých výšek. Zcela zvláštní a vysoce náročné jsou požadavky na vybavení průzkumného letounu k vizuálnímu a fotografickému průzkumu, televiznímu přenosu, zpracování výsledků vzdušného průzkumu za letu atd. V neposlední řadě vystupuje do popředí také požadavek na výzbroj průzkumného letounu, která by umožňovala účinně ničit nebo umlčovat důležité odhalené cíle, především raketové jaderné prostředky nepřítele ihned po jejich zjištění.

Kromě speciálních průzkumných letounů, zvláště ke vzdušnému průzkumu na bojišti, tedy v prostorech přímého dotyku bojujících vojsk, je nutné používat vševojskových svazů a svazků a to k pozorování bojiště, řízení boje i paleb dělostřelectva.

Vážné určení v úkolech frontového letectva má a nadále bude mít dopravní výsadkové a vrtulníkové letectvo. V operacích při vysokých tempech, velké spotřebě hlavních materiálních prostředků a nutnosti překonávat rozsáhlé zamořené nebo jinak zničené prostory, bude vzdušná přeprava důležitým a mnohdy jediným východiskem v přepravě vojsk a materiálu na bojišti i v týlu.

Dopravní výsadkové a vrtulníkové letectvo bude z velké části využito ke vzdušným výsádkám. Taktické i operační výsadky budou plně závislé nejen na možnostech dopravního výsadkového vrtulníkového letectva, ale na celkové vzdušné situaci a možnostech použití dalších prostředků k zabezpečení výsádek ve vzduchu i na zemi. Vzdušné výsadky nebude možné uskutečnit bez získání vzdušné nadvlády v potřebném rozsahu a v optimálně nejvýhodnějším čase. I v takových podmínkách musí být dopravní výsadkové a vrtulníkové letectvo dostatečně zabezpečeno ve vzduchu proti stíhacímu letectvu nepřítele a ze země proti PLD a PLRS. Vlastní výsadek pak bude od okamžiku vysazení rovněž závislý na bojové činnosti vlastního letectva jak z hlediska jeho protivzdušné obrany, tak podpory jeho boje. Požadavek na poměrně značnou potřebu jiných druhů letectva k zabezpečení dopravního výsadkového a vrtulníkového letectva vyplývá již z vlastností těchto druhů letadel.

Jako dopravní výsadkový letoun je stále používán letoun s podzvukovou rychlostí, málo manévruschopný, což představuje jak pro nepřátelské stíhací letouny, tak pro pozemní prostředky PVO ideální vzdušný cíl. Byl-li rozdíl rychlostí mezi dopravním výsadkovým letounem za druhé světové války asi 300 — 400 km/h, pak dnes tento rozdíl rosbahuje 1 500 — 2 000 km/h. Jestliže v období druhé světové války bylo možné volit tratě letu pro dopravní výsadkové letouny prostory a úseky, kde nebyla soustředěna PVO, pak dnes zavedením řízených střel se zvýšil okruh účinné palby proti vzdušným cílům nato-lik, že prostory, bráněné prostředky PVO, vytvářejí souvislá, hluboká pásma. K tomu přistupuje i další vážná okolnost, zejména při použití dopravního výsadkového letectva k přepravě výsádek, a to vytváření poměrně velkých skupin a jejich značná koncentrace v prostorech vysazení. To je další, ve srovnání s jinými druhy letectva, můžeme říci taktický přežitek v použití letectva, který však zatím nemůžeme řešit jinak, než důkladným zabezpečením dopravních výsadkových letounů.

Další vývoj dopravního výsadkového letounu, začleněného do frontového letectva, půjde zřejmě především cestou zvyšování únosnosti. I když zvyšování rychlosti a dalších parametrů bude hrát svoji roli, nebudou tyto změny tak podstatné a budou vždy značně zaostávat za ostatními druhy bojových letounů i prostředky PVO.

Vrtulníkové letectvo, kromě dnešního jeho využití převážně k dopravním výsadkovým, dopravním a spojovacím úkolům, má možnost daleko všestrannějšího určení. Vrtulníky, vyzbrojené kanónovými a raketovými prostředky, jsou velmi pohyblivým a účinným prostředkem, použitelným především na bojišti. Se zvyšováním výkonnosti motorů a únosnosti můžeme předpokládat i postupné částečné pancéřování vrtulníků. Hlavní přednost vrtulníků jako palebných prostředků oproti dosavadním palebným prostředkům pozemním je především jejich vysoká manévrovost, tedy možnost jejich použití na kterémkoli úseku fronty a to v několika minutách po jejich startu. Další podstatnou výhodou je možnost přímé palby jak z vlastního území, tak i možnost proniknout do bezprostřední blízkosti cílů, bez ohledu na terén. Vybavení vrtulníků protitankovými zbraněmi vytváří z nich vysoce účinnou zbraň k boji s tanky protivníka.

Vrtulníky bude tedy výhodné používat všude tam, kde klademe vysoké nároky na manévruschopnost a rychlost přesunů, což znamená nahradit pozemní přepravní prostředky za přepravní prostředky vzdušné. Zde jsou dosud nevyčerpané možnosti využití vrtulníků např. jako VS pluků, divizí i armád, jako dopravního prostředku pro pohyblivé zálohy (protitanková záloha), ke kladení minových polí, k chemickému a radiačnímu průzkumu, při ženijních pracích atd. Všechny tyto úkoly však předpokládají podstatně zvýšit počet vrtulníků u motostřeleckých a tankových divizí a armád. Přes značně větší náročnost na výcvik osádek, obsluhu a údržbu vrtulníků, nemůžeme podcenit všestrannost jejich využití a to i na úkor pozemních přepravních prostředků.

Kromě hlavních a typických úkolů, které frontové letectvo plní v soudobých operacích k tomu určenými druhy letectva, je řada dalších, jako boj s radioelektronickými prostředky nepřítele, fotometrické úkoly atd., k jejichž plnění jsou vybaveny a přizpůsobeny běžně používané typy letounů.

KLAMNÉ ŽENIJNÍ PŘEPRAVY

Organizace klamných ženijních přeprav je součástí operačního maskování. Klamné přepravy řešíme organizačně, provozně i technicky na principu a z hlediska utajení hlavních (skutečných) přepravišť, klamné činnosti demonstrační a imitační, protiradiolokačního maskování a komplexního zabezpečení přeprav. Klamná přeprava musí být uskutečněna souběžně či ještě lépe s předstihem ve srovnání se skutečnou přepravou, avšak zároveň s dovedným utajením skutečné přepravy buď skrytím nebo znenápadněním. Skutečná přeprava s hlavními a se záložními přepravišti musí z hlediska maskování respektovat volbu vhodných míst přepravišť se skrytými přístupy, utajení příprav s využitím noci, manévru soulodí ve vodě ze skrytého místa stavby (např. z ramen řek při déle trvající stavbě z materiálu SMS), dále nutnost maximálního znenápadnění zřizovaných přepravišť a později i provozu na nich. Klamná přepraviště včetně přístupů je možné zřídít s využitím demonstračních, zastírajících, imitačních a radiolokačních prvků.

Možné varianty (typy) klamných přepravišť můžeme z hlediska koncepce a

rozsahu druhů ženijního materiálně technického zabezpečení rozdělit do šesti hlavních skupin [1—6]:

1. Klamné přepraviště, vytvořené dýmovou clonou, zřizujeme souběžně se zastíráním skutečného přepraviště dýmovou clonou; jeho kvalita a hodnota je charakterizována možným „odmaskováním“ radiolokátorem, minimální spotřebou sil a prostředků, přepravní pasivitou (nulová kapacita přepraviště) a závislostí na povětrnostních podmínkách.

2. Klamné přepraviště s dílčí demonstrační přepravou plavidlovou či přívozovou a s dýmovou clonou, zřizované souběžně s dýmovou clonou na skutečných přepravištích, je charakterizováno možným odmaskováním malé kapacity přepraviště radiolokátorem, potřebou určitého množství sil a ženijních přepravních prostředků, dále pak částečnou aktivitou přepravy.

3. Klamná přeprava s dílčí skutečnou demonstrační přepravou plavidlovou nebo přívozovou, s klamným mostem z koutových odražečů a s dýmovou clonou je typická obtížným odhalením i radiolokátorem zvláště při oživení a „osvícení“ přístupů k přepravišti koutovými odražeči, dále je

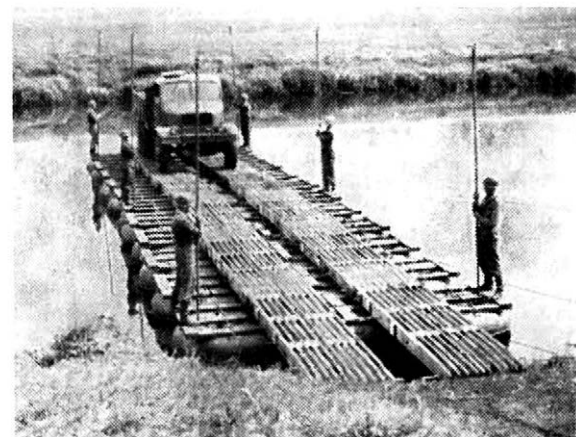

Obr. 1 Most PMS za provozu

typická potřebou určitého množství sil, zejména přepravních prostředků i maskovacích prostředků a relativní pasivitou přepraviště mimo aktivní demonstrační plavidlové či přívozové přepravy.

4. Vodotěsná maska (která by byla zřizována pravidelně nad mostem) použitá v místě klamného mostového přepraviště je zjištělná při nedostatečném ožívání demonstračním pohybem znázorňujícím přesuny jednotek, má relativně malou spotřebu materiálu, můžeme ji použít jen na

Obr. 2. Možná varianta improvizovaného mostu malé únosnosti (cca 10 t), kterým by bylo možné imitovat most PMS

úzkých a popřípadě na některých středně širokých překážkách (obtížnost řešení pro velká rozpětí); negativním znakem je úplná pasivita přepraviště.

5. Maketa mostu plovoucího nebo nízko vodního či ponořeného v eventuelní kombinaci s přerušovanou dýmovou clonou je z hlediska rozhodujících parametrů charakterizována obtížným odhalením jakýmkoli prostředky, relativně velkou spotřebou materiálu, nutností soustavného ožívování demonstračními přesuny a úplnou pasivitou přepraviště.

6. Skutečný most malé únosnosti imitující most vyšší únosnosti (eventuelně v kombinaci s přerušovanou dýmovou clonou) je charakteristický velmi obtížným odhalením, relativně velkou spotřebou materiálu, možností plné aktivity přepraviště, neboť může zajistit přepravu břemen, jichž je u motostřeleckých útvarů většina, a rovněž výhodným poměrem mezi kapacitou přepraviště a jeho hmotností. Účelnost používání klamného mostu malé únosnosti představujícího most vyšší únosnosti můžeme dokumentovat příkladem porovnávajícím vztah hmotnosti obou mostů a jejich kapacit: Na jednom automobilu Praga V3S můžeme převážet buď cca 8 bm desetitunového improvizovaného mostu (upraveného na klamný most PMS), schopného přepravovat většinu vozidel motostřeleckých útvarů nebo cca 12 bm makety mostu SMS, jež je zcela pasivní. Poměr 2:3 ve prospěch makety mostu z hlediska hmotnosti zdaleka nevyváží poměr 1:0 ve prospěch klamného mostu malé únosnosti z hlediska přepravní kapacity mostu.

Pasivitu klamného přepraviště je nutné ve většině případů hodnotit zcela negativně. Je proto třeba, aby klamná přepraviště byla rentabilní z hlediska poměru vynaložených sil i prostředků a účinné přepravní kapacity.

Z celkového porovnání a zhodnocení jednotlivých variant klamných přeprav vyplývá, že vhodné jsou varianty 1, 2 a 6, jako méně vhodné můžeme klasifikovat varianty 3 a 4, a jako zcela nevhodnou variantu 5. Varianty klamných přepravišť 1, 2 a 3 mají význam především pro taktický stupeň velení, varianty 4, 5 a 6 význam operační.

Z hlediska komplexního zabezpečení přeprav je nejen vhodné používat klamných přeprav ve variantě 1, 2, 3 a 6, ale též je nutné dovedně kloubit manévry plovoucím mostem s klamnou přepravou tak, jak je dále uvádím na možném příkladě z taktického stupně velení: Na záložním přepravišti (před manévrem plovoucím mostem) je nutné maskovat stavbu pobřež-

ních přechodových částí a plánovanou pozdější skutečnou přepravu buď uskutečněním „demonstrační klamně přepravy“ (aby nepřítel nabyl dojmu, že jde o klamnou přepravu) nebo znenápadněním; po manévru mostem na připravené záložní přepraviště je účelné zřídít z původního hlavního přepraviště klamně přepraviště a odpoutávat tak pozornost od nově zřízeného (přemístěného) hlavního přepraviště.

Řešení klamných ženíjních přeprav přes vodní překážky v rámci operačního maskování je náročný úkol. Úspěch komplexního řešení klamných přepravišť však závisí na kvalitním vyřešení detailů, především na úplnosti a tím i na věrohodnosti jednotlivých klamných přepravišť a neméně na jejich provozu. Oživování klamných přepravišť řešené výhradně jako demonstrační činnost je zcela pasivní, naopak skutečný provoz na klamném přepravišti plní mimo svůj demonstrační a imitační prvek a mimo svůj aktivní prvek z hlediska přepravních kapacit při přechodu vodních překážek i další prvek dílčí

rozptýlenosti sil a prostředků útočících vojsk. Prostor předpokládaného válčiště není tak velký, aby se mohl dělit na sektory nasycené či přesycené vojsky i prostředky pro hlavní směry útočné činnosti na jedné straně a na druhé straně na „vakuové“ sektory, které by kromě minimálních jednotek, zabezpečujících plánovanou komplexní činnost operačního maskování, byly pro bojové jednotky či útvary zcela nepřipustné. Vodní překážky jsou nejchoulostivějším pásmem z hlediska zranitelnosti vojsk. Maximální snahou všech stupňů velení je proto překonávat je na široké frontě, což bude z hlediska charakteristik vodních překážek na předpokládaném válčišti velmi obtížné. K místnímu kanalizování vojsk bude při přechodu vodních překážek docházet v každém případě. Proto bude nutné v co největší míře vytvořit pro nepřátelský průzkum klamnou situaci především z hlediska hlavních a vedlejších směrů útočné činnosti vlastních vojsk. A k tomu mohou sloužit mimo jiné i aktivní klamná přepraviště.

Železniční doprava v POV

ANO či NE?

Dopravní zabezpečení ozbrojených sil v počátečním období války je jednou z rozhodujících činností odpovědných orgánů na státním území. I při rozvíjení a posilování silniční, potrubní a letecké dopravy zůstává dopravní zabezpečení bojujících vojsk i nezbytných úkolů národního hospodářství stále a ve značné míře závislé na železniční dopravě.

I když podíl železniční dopravy na celkovém dopravním zabezpečení v operačním prostoru bojujících vojsk není malý, udržuje si železniční doprava rozhodující postavení zvláště v hlubokém týlu — v hloubce státního území.

Význam železniční dopravy v komplexním dopravním systému zdůrazňují zejména podmínky zabezpečení počátečního období války v rámci koalice států — účastníků Varšavské smlouvy. Spočívá především ve velké přepravní kapacitě, ve schopnosti překonávat velké přepravní vzdálenosti a v nepřetržitém provozu, který je jen částečně závislý na povětrnostních vlivech.

Největší nároky na železniční dopravu z hlediska potřeb ozbrojených sil budou zkumulovány do krátkého časového období bezprostředně před zahájením ozbrojeného zápasu a v prvních několika dnech. V dalších dnech sice nároky na železniční dopravu klesají, neklesnou však nikdy pod 10 000 tun zásob přepravených denně ve směru východ—západ.

Nároky na železniční dopravu zvláště v počátečním období války, vedené s po-

užitím ZHN, jsou veliké. Naproti tomu jedním z důsledků soudobé raketové jaderné války bude hromadné ničení komunikací. Navíc bezprostřední sousedství ČSSR s pravděpodobným nepřítelem vytváří reálné nebezpečí rozsáhlého ničení železnic již při prvním hromadném úderu.

Budou tedy železnice státního území schopny splnit svoji úlohu v počátečním období války?

Pokusím se uvést některé skutečnosti, na jejichž základě bude možné přijmout některé závěry a odpovědět i na tuto otázku.

V počátečním období války, vedené raketovými jadernými prostředky, je reálné nebezpečí rozsáhlého ničení železnic v celé hloubce státního území. Jaký rozsah zničení železničních objektů a zařízení železniční sítě státního území můžeme očekávat a jaký charakter zničení předpokládáme?

Železniční síť na státním území může být v soudobých podmínkách vedení ozbrojeného zápasu rozrušena nebo její jednotlivé objekty a zařízení zničeny téměř všemi způsoby ničení, které jsme až dosud uvažovali jen při ničení železniční sítě na bojišti (frontové železniční sítě).

Z objemu ničení nemůžeme vyloučit ani zničení vzniklá bojovou činností, a to nejen v pohraničních územích, ale i v hloubce státního území při použití silných výsadků nepřítelem, ani zničení úmyslná — zatarasování — nebude-li se operační situace vyvíjet dostatečně uspokojivě.

Jakými způsoby může být železniční síť státního území rozrušena nebo ničena:

1. jadernými údery, a to buď

— přímo, byl-li úder veden na hospodářské nebo politické centrum, jehož součástí je i železniční uzel, nebo byl-li úder veden přímo na železniční uzel;

— nepřímo, byl-li úder (zpravidla taktického určení) veden na vojska, letiště, základny nebo sklady jaderných zbraní apod., a železniční objekt byl v bezprostřední blízkosti cíle jaderného napadení.

2. Bojovou činností vojsk obou stran v bezprostřední blízkosti železničních objektů a zařízení, dále bombardováním železničních stanic a transportérů klasickými tříštivotrhavými a zápalnými pumami a bojovou diverzní činností.

3. Účinkem zátarasů v taktické nebo operační hloubce, které zřizují bojující vojska v přímé závislosti na vývoji bojové činnosti. Takové zátarasy můžeme zřizovat od okamžiku, kdy vlastní vojska bezpečně zjistila, že v průběhu následujícího období nebudou schopna současnými silami a prostředky převzít iniciativu a kdy se proto budou snažit získat čas a prostor k vytvoření předpokladů k soustředění nových sil, prostředků a zásob k pozdějšímu zahájení boje o iniciativu.

4. Účinky zaminování železnic, které uvažujeme jen zcela výjimečně a snad v rámci zátarasů v operační hloubce.

Výsledky jaderných úderů na železnici můžeme charakterizovat takto:

Údery, s nimiž bude nutné počítat na státním území, budou mít v větší části pozemní, v menší části vzdušný charakter. Poškodí a zničí zvláště objekty na železnici (tj. budovy, mosty, vozový a lokomotivní park a nadzemní sdělovací trati). Poškození železničního spodku a svršku bude pravděpodobně menšího rozsahu. Vel-

ké objemy těchto obnovovacích prací budou vznikat především při pozemních jaderných úderech, které směřovaly buď přímo anebo do bezprostřední blízkosti železničního objektu nebo zařízení.

Radioaktivní zamoření po vzdušných úderech nebude při obnově železnic rozhodujícím faktorem. Obnova bude moci být zahájena v krátké době po výbuchu a radioaktivní zamoření neovlivní vážné termíny obnovy ani výkonnost nasazených sil a prostředků. Pozemní údery tuto charakteristiku podstatně mění. Radioaktivní zamoření po pozemním úderu bude rozhodujícím faktorem ke stanovení doby zahájení obnovy a k možnosti použití sil a prostředků při odstraňování následků napadení. Souvislá pásma radioaktivního zamoření budou vážnou překážkou k zahájení obnovovacích prací bez ohledu na stupeň rozrušení železničních objektů a zařízení v důsledku jaderného napadení. Přímé jaderné napadení některých železničních zařízení a objektů bude výjimečné. Přímo mohou být napadeny železniční uzly, avšak méně již železniční mosty, popřípadě jiné železniční objekty. Železniční mosty v hloubce státního území budou zpravidla ničeny jinými prostředky než ZHN, především diverzními výsadky, popřípadě bombardováním klasickými leteckými pumami.

Pokud jde o přímé napadení dopravních zařízení na železniční síti ČSD, nemůžeme počítat, že by jaderný úder jakéhokoli určení směřoval výhradně na železniční objekt, nebude-li rozhodujícím komunikačním uzlem. Takových objektů je na železniční síti ČSD zhruba asi 5. Nemůžeme však přehlížet, že cílem jaderných úderů budou rovněž ekonomická a politická centra jako celky. Poněvadž tato centra bývají současně důležité komunikační uzly, bude v těchto případech docházet ke zničení i dopravních zařízení.

ZNIČENÍ NA ŽELEZNIČNÍ SÍTI ČSD BOJOVOU ČINNOSTÍ POZEMNÍCH VOJSK, LETECTVA (KLASICKÝM BOMBARDOVÁNÍM) A DIVERZNÍ ČINNOSTÍ

Zničení bojovou činností pozemních vojsk můžeme očekávat výhradně v prostorech této bojové činnosti, tj. v příhraničním pásmu, v pásmech sražení čelních svazků a útvarů.

Soudobá útočná operace bude charakteristická pohybem po silničních komunikacích s občasným rozčleněním a rozvinutím sil. Zničení objektů a zařízení na železnici můžeme tedy očekávat především v prostorech výhodných k postupu vojsk, zvláště je-li železnice v blízkosti silnič-

ních komunikací a dále v prostorech výhodných k obraně, kde vojska budou nucena se rozvinout a zahájit střetnutí. V těchto prostorech můžeme očekávat častá rozrušení železničních tratí, především přejezdem pásových vozidel a dále rozrušení účinkem paleb a ženijních zátarasů.

Je nepravděpodobné, že by v železničních násypch byly budovány těžké ženijní objekty, přesto však mohou být násypy s propusty začleňovány do systému obrany

a v průběhu bojové činnosti mohou být poškozeny, popřípadě zničeny.

Bojovou činností vzniknou na železnici místa menších zničení, nejčastěji s nálevkami v tělese železničního spodku. Na krátkých úsecích bude též zničen železniční svršek. Na železničních stanicích přibudou trosky budov a vozového a lokomotivního parku. Stupeň poškození železnic bude přímo úměrný úpornosti a délce boje. V prostorech nevýhodných k bojové činnosti, např. ve značně členitém terénu a pod. a v prostorech chudých na silniční komunikace, počítáme jen zřídka s poškozením železnic; celé, i několik kilometrů dlouhé železniční úseky mohou být neporušené. Zničení nemůžeme také očekávat ve větších hloubkách státního území. Rozsah prostorů, kde může dojít ke zničení, pravděpodobně nepřekročí 5 % celkové provozní délky zničených tratí.

V průběhu počátečního období války musíme počítat i s napadením železničních objektů na železniční síti ČSD letectvem, a to klasickými tříštivotrhavými a zápalnými pumami. Mohou být napadeny zejména železniční stanice a uzly, popřípadě i železniční mosty. Výjimečně může nepřítel letectvy napadnout i transporty, pohybující se na širé trati.

Podle současné situace může nepřítel působit proti teritoriu ČSSR celkem 550 až 600 letounů (z toho 90–100 stíhačů, 130–150 průzkumných letounů a asi 330 až 350 stíhačích bombardovacích letounů), které během prvního dne války v závislosti na situaci mohou uskutečnit až dva vzlety, což znamená, že proti teritoriu ČSSR může první den války zasáhnout až 700 stíhačích a bombardovacích letounů. Za předpokladu, že asi 100 těchto vzletů bude využito k napadení jadernými zbraněmi, zůstává k bombardování klasickou letectvou municí zhruba ještě asi kolem 600 vzletů stíhačích bombardovacích letectva, což s ohledem na jejich únosnost představuje kolem 1000 i více tun klasické letecké munice. Z tohoto množství, podle zásad velení NATO o použití letectva, můžeme počítat:

- asi 10–15 % k přímé podpoře vojsk,
- asi 50 % k boji se zbraněmi hromadného ničení a získání vzdušné nadvlády,
- asi 35–40 % k izolaci bojiště s hlavním zaměřením na komunikační objekty, zásobovací základny, na politická a hospodářská centra.

Vezmeme-li v úvahu možnosti a uvedené doktrinální zásady o použití letectva, pak můžeme v jedné z možných variant vyjádřit úsilí nepřátelského letectva i podle prostorů v těchto rámcových údajích;

— 10–15 % na západní pohraniční kraje,

— 60–70 % na oblasti středních a východních Čech, území Moravy a západní oblasti Slovenska,

— zbývajících 15–30 % na ostatní území středního a východního Slovenska.

Poněvadž převážnou část prostředků letectva použije nepřítel v prostoru Čech a Moravy, budou tedy i objekty na železniční síti ČSSR, jejichž napadení předpokládáme tříštivotrhavými leteckými pumami, převážně v tomto prostoru. Zdůrazňuji, že jde o jednu z možných variant, která se může podle vzniklé situace i podstatně změnit. Přesto však z kalkulačního hlediska můžeme uvažovat, že v hloubce teritoria ČSSR, a to převážně v prostoru Čech a Moravy, může nepřátelské letectvo denně napadnout 2–4 železniční stanice, popř. jiné železniční objekty.

Další z možných prostředků účinného působení proti teritoriu ČSSR představují průzkumné diverzní odřady nepřítelů. Tyto odřady v síle 12 speciálně školených mužů, dostávají náročnější průzkumné úkoly a úkoly přímé diverze, např. ruší dopravu, zamořovat pitnou vodu a jiné zdroje výživy, ničit energetické zdroje a rozvodné sítě, terorizovat obyvatelstvo, přepadávat a ničit radiotechnická zařízení, úřady, telefonní centrály apod.

Podle současné situace může potenciální nepřítel zasadit proti teritoriu ČSSR až 1 rotu zvláštního určení z celkového počtu 10 rot speciální vzdušné výsadkové skupiny, což představuje asi 12 průzkumných diverzních odřadů, každý o 12 osobách. Možnost jejich postupného vysazení zaujímá hloubku našeho území s těžištěm právě na hlubší týlový prostor. Vzhledem k různorodosti úkolů těchto 12 průzkumných diverzních odřadů, zbývá na diverzní činnost proti železničním objektům a zařízením poměrně malá část kapacity. Přesto však některá z těchto skupin bude vyslána především s cílem zničit ty železniční objekty na železniční síti ČSSR, které jsou pro železniční dopravu životně důležité, které však by bylo možné zničit jaderným úderem nebo letectvem jen se značnými obtížemi.

Úmyslné zničení železnic zatarasováním

Souvislé zatarasování železnic v soudobé operaci nepředpokládáme a zejména ne v počátečním období války, kdy obě strany budou rozhodně a úporně bojovat o získání iniciativy. V armádách nejsou ostatně k tomuto účelu ani organizovány speciální síly a prostředky, kterých by

bylo potřeba značné množství.

Přesto však uvažujeme dva základní druhy zátarasů, které by mohly ovlivnit celistvost železniční sítě:

1. Zátarasy v taktické hloubce

Zátarasy v taktické hloubce mohou organizovat divize s cílem zastavit postup nepřítel, popř. ztížit jeho postup. Obnova takto zničených železničních objektů a zařízení bude úkolem frontových obnovovacích prostředků i v případě, že zátarasy budou v přihraničním pásmu na vlastním státním území.

2. Zátarasy v operační hloubce

Zátarasy v operační hloubce organizují vyšší operační štáby s cílem zamezit nepříteli průchodnost určitým prostorem válčístě. Zde je nutné počítat nejen se zničením železničních mostů, ale i se zničením částí železničních úseků, tunelů, železničních stanic, jejich zařízení a kolejíšť a zejména se zničením sdělovacího a zabezpečovacího zařízení. Systém zátarasů v operační hloubce bude organizován zpravidla v době, kdy jedna z válčících stran vyhodnotila, že není schopna převzít iniciativu a kdy musí proto získat čas a prostor k vytvoření nových bojových uskupení a k shromáždění zásob.

Rozhodnutí o realizaci rozsáhlých zátarasů v operační hloubce vydá po zhodnocení situace zpravidla nejvyšší velení, které současně k tomu účelu určuje a vyčleňuje síly a prostředky.

Systém zátarasů v operační hloubce se zpravidla opírá o některou z vážných terénních překážek (velký vodní tok, zalesněný horský masív) a k jeho zabezpečení mohou být použity nejen klasické, ale i jaderné zbraně, především jaderné miny. V tomto případě je nutné počítat s úplným zničením velkých železničních mostů, částečným zničením nebo zatarasením tunelů, se zničením železničních úseků přilehlých k těmto objektům a se zničením zařízení na nich. V soudobých podmínkách vedení operace nepočítáme s použitím zátarasů v operační hloubce již během počátečního období války. Proto ani rozsah zničení, vzniklý na základě zátarasů v operační hloubce, není nutné v celkové kalkulaci rozsahu zničení sítě státního území uvažovat.

Minování železnic

V soudobých podmínkách vedení útočných operací ustoupil význam minování železnic silně do pozadí.

Zvláštní kapitolu ovšem tvoří zničení přehrad a vodních nádrží a s tím související devastace dlouhého pásu území, na kterém mohou být železniční objekty a zařízení, převážně mosty. Zde počítáme, že při zničení přehrad typu Slapy, Orlická, Orava budou všechny železniční objekty do vzdálenosti několika desítek kilometrů zničeny. Obnova takových objektů by byla podstatně ztížena vzhledem k tomu, že rozsáhlá území budou zabahněna, zavodněna a zničeny přístupy k těmto objektům.

Z rozboru možností zničení železničních objektů a zařízení na železniční síti státního území v počátečním období války vyplývá, že nepřítel může rušivě zasahovat do činnosti železnic na státním území.

Bylo bezpodmínečně nutné zpracovat celkový rozbor možností zničení za použití variantní cílové analýzy jaderného napadení a s přihlédnutím k možnostem nepřítel v ostatních druhích možného zničení k vytvoření předpokladů rozsahu obnovovacích prací, nutných k zachování nejnižší kapacity železničního provozu na zájmové, tzv. základní železniční síti státního území.

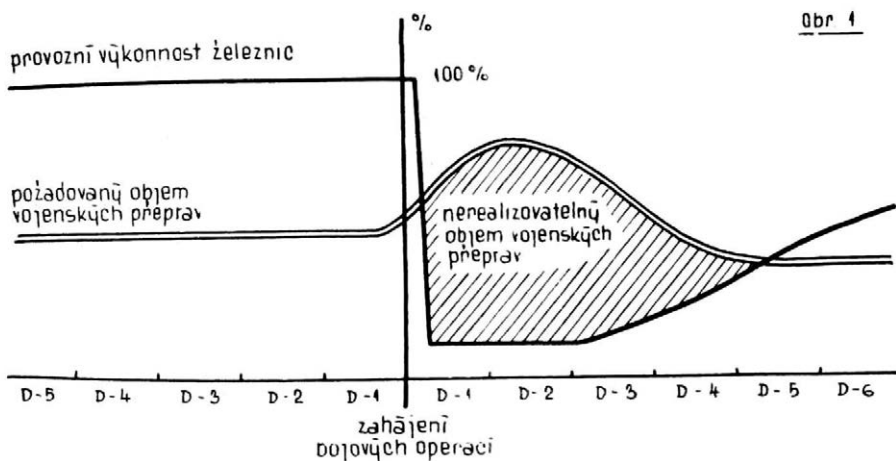
Podrobné rozboru ukázaly, že železniční dopravu o maximální výkonnosti bude možné využívat pouze do prvního nepřátelského hromadného úderu. Bezprostředně po něm dojde k několikanásobnému přerušení železniční sítě a přepravu bude možné udržovat jen v izolovaných úsecích, takže výkonnost železniční dopravy na státním území poklesne na minimum.

Situaci před vypuknutím nepřátelství a několik dní po zahájení operací vyjadřuje obr. 1.

Zabezpečení bojové činnosti vojsk však vyžaduje neprodleně obnovit nepřetržitou železniční dopravu i za nepříznivých podmínek, tj. za předpokladu rozvinutí potřebného počtu dočasných překládkových prostorů, s cílem dosáhnout výkonnosti alespoň jednoho železničního tahu ve směru východ—západ o kapacitě zhruba 12 000 tun denně.

Nepodaří-li se udržet železniční provoz na hlavních železničních směrech, především v prostoru Slovenska a Moravy, nebude možné včas zabezpečit a uskutečnit v rozhodující fázi počátečního období války asi 60—70 % celkového počtu plánovaných přeprav po železnici. Zásobovací přepravy nebude možné realizovat téměř vůbec.

Rozbory zničení jednotlivých železničních objektů a zařízení (tak, jak je uvažovala variantní cílová analýza), ukázaly,

že celková potřeba denních výkonů, nutných k zabezpečení obnovy a údržby tratí na redukované části základní železniční sítě ČSSR, bude souhrnně pro prvních 20 dní války činit:

500 000 denní výkonů, z toho

275 000 denních výkonů k obnově zemních těles a železničního svršku,

80 000 denních výkonů k obnově malých mostů a propustů,

115 000 denní výkonů k obnově středních a velkých mostů,

16 000 denních výkonů k obnově tunelů,

15 000 denních výkonů k obnově sdělovacích a zabezpečovacích zařízení.

Průměrná denní potřeba denních výkonů všech odborností bude mírně klesat.

Požadované denní výkony musí být začleněny do určitých organizačních celků, vybavených potřebnou technikou a vycvičených k požadovaným pracím.

Organizační celky musí odpovídat i charakteru předpokládaných prací, jako např.

— jednoduché stavební a odklízovací práce,

— mechanizované stavební a odklízovací práce,

— jednoduché mostní práce,

— náročné mostní práce,

— obnova tunelů,

— obnova sdělovacího a zabezpečovacího zařízení.

Podle charakteru obnovovacích prací bude účelné organizovat obnovovací celky

— **teritoriální**: obnovovací a udržovací čety traťových distancí,

— **pohyblivé**: stavební, mostní stavební a sdělovací vlaky,

— **speciální polovojskové útvary** k obnově limitujících objektů na železniční síti.

Podrobné rozborů možných výsledků zničení železničních objektů a zařízení a železničních sítí státního území a stanovení předpokládaných objemů obnovovacích prací můžeme vyjádřit úhrnnou potřebou denních výkonů, které v období cca 20 dnů po zahájení ozbrojeného zápasu je nutné vynaložit, aby byl splněn v minimálním rozsahu úkol, kladený na železniční síť státního území.

Propočty ukázaly, že je nutné mít organizačně zabezpečeno **cca 500 000 denních výkonů všech odborností**, které musí být v odpovídající struktuře začleněny do obnovovacích jednotek všech typů.

Podle předběžných organizačních propočtů bude nutné do obnovovacích sil začlenit cca 47 000 osob, které by byly organizačně a mobilizačně k dispozici již v míru, potřebně vycvičené a vybavené technikou.

Jen tak bude reálné obnovit železniční provoz na železniční síti státního území, a to:

— do D 5 na jednom průběžném železničním tahu ve směru východ—západ o kapacitě nejméně 12 000 tun za 24 hodin při vytvoření 1—2 dočasných překládkových prostorů,

— do D 8 dosáhnout kontinuity železniční dopravy na obnověném železničním směru o kapacitě až trojnásobné,

— do D 20 obnovit železniční síť státního území o kapacitě plně uspokojující požadavky ozbrojených sil.

ZA VĚTŠÍ

ZPŘÍSTUPNĚNÍ INFORMACÍ

Současné období je charakterizováno exponenciálním růstem vědeckých a technických poznatků. Jak uvádí Ing. Jiří Spirít,¹⁾ CSC., ve většině oborů se průměrně za 10 let zdvojnásobí počet poznatků; mimo jiné za posledních 20 let (od roku 1945) bylo zveřejněno právě tolik publikací, kolik za celé předchozí dějiny lidstva.

I v podmínkách našich útvarů a svazků stojíme často před problémy, jak rostoucí množství informací, nezbytných nejen k řízení, ale k soudobosti a existenci vůbec, nejen absorbovat, nýbrž jak je účelně registrovat, aby byly pohotově přístupny v okamžiku, kdy jsou potřebné. Nové řády a předpisy, jako základní směrnice k činnosti velitelů, štábů a vojsk, ale i množství pomůcek nejrůznějšího druhu, nové vědní obory, uplatňující se ve vojenském, příspěvky vojenských odborných časopisů a řada dalších publikací nutí jednotlivé stupně zamýšlet se nad jejich reálným uspořádáním a využíváním. Dosavadní způsob evidence, jako výpisy hlavních informačních zdrojů jednotlivci či jednotlivými odděleními štábu, se ukazují málo účinné, nepřehledné a co více — značně pracné. Kromě toho jsou přípustny jen určitému, omezenému počtu pracovníků, zpravidla příslušníků daného oddělení. A tak pokusy o racionalizaci informační soustavy končí zpravidla velmi omezenými cíli. Nejsou pak řídké ani případy, že např. zpracovatel cvičení, jednak pro nedostatek času, především ale pro časově neúnosný a obsahově neuspořádaný informační systém, nevychází při zpracování kromě svých znalostí, zkušeností a představ z ničeho, co by mu mohlo v práci prospět. Ze stejných důvodů pak ani řídící pracovníci nejsou s to uvést mu určité zdroje informací, jichž by měl využít k zabezpe-

čení soudobosti i nutné obsahové náplně zpracovávaného cvičení.

V civilních podmínkách jsou svým způsobem důležitým krokem v řešení obdobného problému útvary VTEI.²⁾ I v dosavadní struktuře, např. štábů svazků, uvažují jeho příslušníci o vhodnosti či nevhodnosti zřízení jakéhosi „informačního centra“, v němž by docházelo k nezbytné centralizaci informací a jejich využití.

Nemůžeme přehlížet skutečnost, že v rámci štábů je dostatek pracovníků, kteří by k tomuto problému měli co říci, že se mezi nimi najdou i takoví, kteří mají vůli i chuť dosavadní stav změnit. Důležitým faktorem je však okolnost, že toho nemůžeme dosáhnout dosud běžnými prostředky. Konkrétně mám na mysli nutnou úpravu či využívání vhodných technických prostředků jako nositelů informací, které by měly být uzpůsobeny tak, aby umožnily rychle vyhledat žádané informace podle specifikovaných požadavků. Evidence informací, především pak jejich mechanizované ukládání, snižuje u jednotlivých pracovníků nutnost uchovávat si v paměti, pořizovat si výpisy, záznamy o tom, kde co hledat — a v konečném závěru opět jejich enormní přetěžování. Rostoucí kvantita informací, menší zatížení jak jejich zpracovatelů, tak paměti pracovníků, především však ukládání a vyhledávání informací podle různých hledisek a jejich kombinací, to jsou základní požadavky, které je nutné v této souvislosti řešit.

Pro stupeň štábu svazku, kde je dosud minimální mechanizace, můžeme s výhodou využívat běžných, finančně dostupných a svému účelu plně vyhovujících **analýzátorů**,³⁾ tj. mechanických třídících přístrojů; jejich pořizovací náklady nedosahují ani 1000 Kčs, rovněž tak obsluha a údržba je pro pracovníky štábů velmi

¹⁾ bližší viz — „Tok informací a analýza jejich uživatele“

²⁾ Vědeckých, technických a ekonomických informací

jednoduchá. Zpracování informací však vyžaduje, aby v každém oddělení štábu byl alespoň jeden pro věc zapálený pracovník, který k zpracování a řazení do evidence té které informace nebude litovat 2—3 minut práce.

Neméně důležitou skutečností však je, aby k zavedení evidence hlavních informací byly vytvořeny jak materiální, tak organizační předpoklady.

Materiální předpoklady jsou dány v podstatě zakoupením analyzátoru a potřebného množství evidenčních štítků, které budou k dispozici jednotlivým oddělením k dalšímu zpracování.

Organizační předpoklady jsou však složitější. Vyžadují jednak předběžně rozpracovat a odsouhlasit hlediska k zařazování informací, která by umožnila nejen je rychle zařadit a vyhledat, ale i plně je pochopit alespoň částí pracovníků štábu. Řada těchto požadavků by mohla být řešena centrálně a s vydáním informace by byl vydán i příslušný evidenční štítek (jako je tomu u kartotéčních štítků knižně vydávaných vědeckou prací). Kromě toho je však nutné ponechat určitou míru volnosti k dalšímu řešení a třídění na jednotlivých stupních, s čímž musíme počítat již při sestavování, možno říci „číselníků informací“.

Požadavky evidence informačního systému jsou tedy jasné. A jejich realizace? Možný způsob a jedno z konečných řešení je na obr. 2. Ke snazšímu pochopení utřídění alespoň stručné vysvětlení.

Na horní straně štítku je, kromě dvou manipulačních, tj. rohových otvorů, ještě 28 otvorů, které plně postačují k zavedení prvotního třídění jednotlivých informací. Možná hlediska k třídění, která by mohla být vzata za základ k centrálnímu třídění:

- hlavní oblast, do níž příslušná informace spadá,
- významové zaměření dané informace,
- rok vzniku či zveřejnění, udávající též stáří informace,
- oddělení, pro něž má daná informace maximální uplatnění,
- problematika, kterou příslušná informace postihuje.

Hlavní oblast, do níž příslušná informace patří, je vyjádřena pěti otvory, umožňujícími kódovat číslo od 1 do 20. Tomu přispívá i pomyslné značení číselného významu jednotlivých otvorů (viz obr. 1a), pomocí nichž můžeme uvažovaná čísla, pokud jsou shodná s číselným významem otvoru, kódovat přímo. Nejsou-li tato čísla

shodná, pak významová čísla vyznačujeme jako součet číselných hodnot jednotlivých otvorů. Příklad:

$$\begin{aligned} 3 &= 1 + 2 \\ 5 &= 1 + 4 \\ 6 &= 2 + 4 \text{ atd.} \end{aligned}$$

Zásadou zůstává, že kterékoli číslo od 1 do 10 je vyznačeno jedním, maximálně dvěma otvory, od 11 do 20 pak dvěma, maximálně třemi otvory.

V hlavní oblasti třídíme informace takto:

- 1 informace charakteru operačně taktického
- 2 informace charakteru taktického
- 3 informace bojové přípravy
- 4 politické informace
- 5 technické informace
- 6 informace týlového zaměření
- 7 informace z oboru cizích armád
- 8 informace z oboru kybernetiky a její aplikace na vojenství
- 9 informace z oboru aplikované matematiky
- 10 informace z oboru psychologie a sociologie atd.

Jak z tohoto roztržidění vyplývá, je ještě dostatečná zásoba k případnému dalšímu třídění a zařazení dodatečně se vyskytнуvších informací.

2. Pro druhou skupinu, v níž je vyjádřeno **významové zařazení**, tudíž další hledisko třídění informací, je vyčleněno rovněž 5 otvorů. Jejich využití je stejné jako v bodě 1.

K třídění slouží tento číselník:

- 1 příprava velitelů
- 2 příprava štábů
- 3 příprava jednotek
- 4 polní příprava
- 5 metodická příprava
- 6 organizační a řídicí práce
- 7 stranicko-politická práce atd.

Opět je ponechána i dostatečná záloha k dalšímu třídění či zařazení.

3. Také **rok vzniku** či publikování informace řešíme analogicky a to 5 otvory. Tím je umožněno označovat čísla 1 — 9 informace z let 1961—1969, čísla 10 — 19 pak z let 1970 — 1979. Domnívám se, že číselník tohoto rozsahu pro začátek plně postačuje.

4. K vyjádření **složky** či **oddělení**, pro něž má daná informace největší význam, je vyhrazeno 6 otvorů, číslovanych od 1 do 6. Ty umožňují vyjádřit dostatečný počet třímístných kombinací k vyznačení jednotlivých složek. Uvažují tento číselník:

123 oper	134 žen
124 zprav	135 org
146 PVO	236 týl — PHM

*) Způsob použití analyzátoru různých typů a k nim patřícího příslušenství je uveden v příslušných návodech k použití.

156 PO 345 — int
125 spoj 136 mob
126 chem 145 RVD
234 týl — vševojsk 346 zdrav.
235 — prov 456 tech

Způsob kódování v evidenčním štítku je vyznačen na obr. 1 b.

5. Poslední skupina 7 otvorů, označených čísly 1 — 7, je určena k vyjádření hlavní problematiky dané informace. K tomu může opět sloužit tříčíslný kód, obdobný jako u předchozího bodu. Kód označuje toto třídění informací:

123 střetný boj
124 útočný boj
125 obranný boj
126 boj o stát. hranici
127 vodní toky
134 horský a lesní terén
135 prostředky HN
136 organizace
137 mobilizace, CO
145 likvidace následků

146 dělostřelectvo a raket. vojsko
147 vojsko PVO
156 ženijní vojsko
157 spojovací vojsko
167 chemické vojsko
234 vševojskový týl atd.

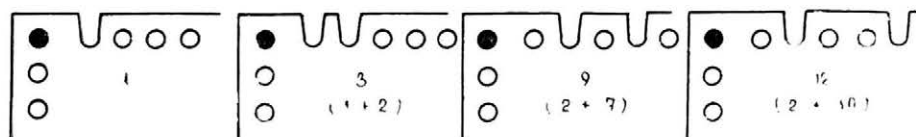
Konečným aktem je pak celkové zařazení informace, vyjádřené číselným indexem, vyplývajícím z tématu i obsahu informace. Příklady číselného indexu jsou na obr. 1 c a 1 d, které vyjadřují např.

obr. 1 c: Činnost týlu svazku a jeho řízení velitelem (publikace z roku 1967)

obr. 1 d: Bojové zabezpečení a ochrana přesunovaných zásob před účinky NAPALMU ve střetném boji (publikace z roku 1968)

V závěru pak k uvedení informačního systému v život. Organizační opatření jsem rozebral poměrně podrobně. Uvedené číselníky jsou plně diskutabilní a mo-

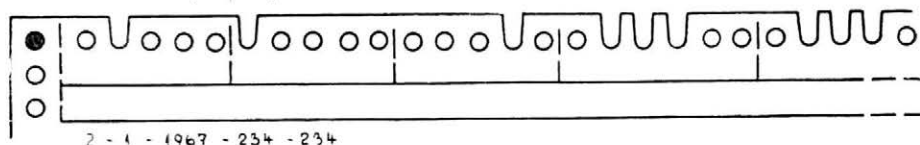
Obr. 1 a: Princip číselného kodu 1, 2 a 3 skupiny centrálního třídění informací

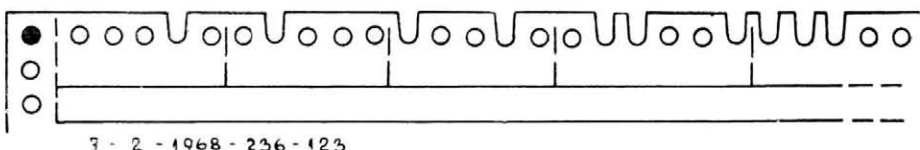
Obr. 1 b: Princip číselného kodu 4 a 5 skupiny centrálního třídění informací

Obr. 1 c: Zařazení informace pomocí číselného kodu

Obr. 1 d:

1	2	4	7	0	1	2	4	7	0	1	2	4	7	0	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	7
oblast					zaměření					pok informace					oddělení /směr/					problematika							
skupiny centrálního třídění																											

Zdroj informace : VM 4/67

Autor : hodnost, jméno a příjmení

Téma : metodika práce při vytváření smíšeného oddádu

Obsah : rozbor činnosti štábu divize a možný obsah práce operační skupiny při vytváření smíšených oddádů

Doplňující informace :

Číselný kód : 2 - 2 - 1967 - 123 - 136

Údaje o využití informace :

Obr 2

- manipulace otvory
- číslování otvorů využitě k centrálnímu třídění informací
- otvory umožňující další dělení třídění uživatelem

hou být různé a to jak z hlediska třídění, tak i označení. K zabezpečení nutné míry volnosti a dalšího rozlišení můžeme využívat otvorů bočních nebo i spodní ochranné štítku, které tak zajišťují třídění podle dalších, podrobnějších hledisek.

Např. politické informace můžeme dále dělit na

- stranicko-politickou práci
- dějiny KSČ
- soudobé mezinárodní vztahy
- usnesení ÚV a vyšších stranických orgánů a dalších.

Informace z oboru RVD můžeme např. dále roztržďovat:

- pravidla střelby
- řízení palby oddílu, skupiny a divize
- využití tanků ke střelbě ze ZPP
- dělostřelecký průzkum
- meteorologické a topografické zabezpečení RVD
- součinnost se vzdušnými prostředky průzkumu aj.

Evidenční štítek může vyplňovat proškolený, určený příslušník daného oddělení, který pouze vypíše autora, téma a obsah informace a vyznačí skupinu čísel-

ného kódu k třídění informací (viz obr. 2). Takto vyplněný štítek odevzdá na místo, kde je vyděrován a uložen do celkového souboru, aby tak sloužil k rychlé informaci celého kolektivu štábu.

Je vhodné vyznačovat na evidenční štítek postupně ještě 2 údaje:

- doplňující informace, v nichž uživatel, třeba jen tužkou, vyznačí další informace, které při použití zjistil a které s danou informací souvisí

- údaje o využití informace, kde např. pouhou paraťou oddělení se vyznačí její využití. Tento údaj je důležitý především k tomu, abychom mohli po určitém časovém období rozhodnout o případném vytřídění nepotřebné informace.

Tento způsob úpravy informačního systému na stupni štábu divize je jeden z možných, v současných podmínkách plně dostupný. Z hlediska potřeb může být různě upraven i využit. Jeho tvorba je možná bez vyčleňování zvláštních pracovních týmů a to jen dílčími organizačními opatřeními. Vhodnost či nevhodnost může nejlépe ověřit praxe, na jejichž výsledcích a poznatcích bude možné přistoupit k potřebným změnám i k dalším opatřením.

Redakce VOJENSKÉ MYSLI se zúčastnila konference hlavního výboru KSČ MNO a konferencí u vojenských okruhů a považuje za vhodné uveřejnit některé příspěvky (jejich podstatnou část), které mohou zajímat naše čtenáře.

Plukovník Dr. Miloš Sedlář

Otázky vědy v akčním programu

Pohovořím o některých otázkách vědeckovýzkumné a vývojové práce v resortu obrany z hlediska připravovaného akčního programu.

Vycházím z názoru, že jedna z hlavních příčin nedostatků v minulém období spočívala v nedocenění významu vědy a v nedostatečném množství využití teoretické práce vůbec. Domnívám se, že také armáda a problematika obrany tím byla postižena a že je to třeba překonat.

Za výchozí při řešení tohoto problému považují přístup k teoretickým východiskům a jejich kvalitě.

Domnívám se, že dosavadní koncepce obranného systému, včetně toho, co bylo řečeno v posledních letech v politickém, státním i vojenském vedení, nemůže již vyhovět nejnovějším vojenskoteoretickým nárokům a nárokům nového uspořádání naší společnosti.

Stojíme před takovým komplexem problémů, který se nedá řešit jinak, než podstatnými změnami v doktrinálních principech, což představuje v podstatě vojenskou reformu.

Za ústřední otázku v tomto ohledu považuji nezbytnost překonat zúžené pojetí vojenskoteoretických východisek a celé naší doktríny, pro které byl dosud výlučným kritériem náš úkol v koaličním operačním plánu.

To se dostává ovšem do rozporu s tím, co objektivně představuje obrana státu jako komplex. V jakém smyslu?

1. V oblasti teoretické práce se zužuje vojenskoteoretické myšlení do hranic operačního umění a taktiky.

2. V té vývojové etapě vojenskoteoretického myšlení a praxe přípravy obrany státu, kdy se těžiště již prokazatelně přesunuje do přípravy na ozbrojený zápas s tím, že kvalita těchto příprav se stala sama o sobě prostředkem vojenského působení ve prospěch politiky a naopak, naše koncepce a celkové branné úsilí se podřizovalo dosud jednostranně a výlučně potřebám realizace pozemních operací v počátečním období války.

3. V době, kdy pro ozbrojený zápas se stala rozhodující mobilizace vědy, techniky, průmyslu a psychologického působení, se postupně omezovala vojenskoteoretická, zejména pak vojenskotechnická rozvojová aktivita ČSSR a její přínos pro socialistickou koalici.

Úloha početné a intelektuálně velmi kvalitní vojenské a technické, výzkumné a vývojové základny byla redukována jen

na aplikaci a provoz. Stalo se to v oborech, kde dodnes nebyla v socialistickém táboře tato intelektuální úroveň překonána.

Zpoždování v některých oblastech obranného úsilí našeho státu a celé koalice je proto ovlivněno také tímto nedocenením možností tvůrčího přínosu naší vojenské i civilní vědeckovýzkumné základny.

Nedocenení úlohy vědy a teoretické práce je závažným nedostatkem dosavadní praxe řízení a velení a snižuje úroveň propracovanosti teoretických východisek vojenské doktríny a doktríny samotné.

Mezi hlavní úkoly akčního programu by měly být proto zařazeny

— změny v přístupu k úloze a programu vědy, výzkumu a vývoje v armádě a vytvoření dostatečných podmínek pro jejich podstatně efektivnější rozvoj,

— komplexní zpracování teoretických východisek vojenské doktríny ČSSR.

—☆—

Doporučuji proto, aby se ke komplexnímu propracování teoretických východisek naší vojenské doktríny a k vytvoření prostoru pro vědu a technický rozvoj připravila a svolala celostátní vědecká konference.

Konferenci by měla připravit a svolat nová vědecká rada MNO spolu s celou armádní vědeckovýzkumnou a vývojovou základnou. Východními podklady by měly být materiály, zpracované komisí 09 a teoretickou přípravou by měly být oborové či problémové konference, studie a práce specializovaných částí armádní základny. Na komplexní teoretické přípravě a jednání konference by se měli podílet odborníci vědeckých a vývojových pracovišť ČSAV, resortů, průmyslu, vysokých škol a dalších vědeckých a vývojových institucí, které mají a mohou mít podíl na zabezpečení obrany státu a na problémech, které utvářejí a ovlivňují vztah mezi systémem obrany státu a společností.

Konference by měla dát teoretická a metodologická východiska pro doktrínu systému obrany státu a propracovat program vědeckovýzkumných a vývojových prací celé vědeckovýzkumné základny ve prospěch obrany státu.

Výsledkem konference by měly být teoretické materiály srovnatelné posláním a kvalitou s prací Richtova kolektivu „Civilizace na rozcestí“ a měly by vytvořit pevnou teoretickou základnu dalšího rozvoje systému obrany státu jako celku i roz-

voje vědy a techniky pro potřeby obrany zvláště.

Teoretická příprava konference v takovém pojetí si vyžádá delší dobu. Je ovšem otázka, zda nebude zapotřebí teoretických východisek a nástinu doktríny již k formulování vojenské politiky strany při XIV. sjezdu. Pak bude ovšem třeba celé pojetí i časový rozvrh prací a konference podřítit tomuto účelu.

—☆—

Východiskem a základem teoretických příprav celé konference by mělo být, a to v poměrně krátkém čase, posouzení nové úlohy generálního štábu z hlediska celého systému velení i zvláště z hlediska vědy a doktríny a v procesu rozvoje systému velení.

Generální štáb by měl být v pojetí soudobého vojenství vojenskou hlavou systému obrany státu jako inspirátor, tvůrce a nositel vojenské doktríny. Podřízen by měl být jedinému, nedělitelnému, nejvyššímu politickému a vojenskému orgánu řízení obrany státu a generální štáb sám by měl pak řídit tři základní vojenské oblasti (podsystemy) — ozbrojené síly, vojenskou správu a vojenskou vědu.

Oprávněnost vysloveného principu je doložena teoreticky a mohla by být exaktně na modelu prověřena. Není zdaleka novinkou, ale je předmětem teoretických úvah od počátku šedesátých let.

Nejcennějším teoretickým fondem, o který by se měla teoretická diskuse o nové úloze generálního štábu opřít, je rozsáhlé dílo Šapošnikova „Mozek armády“. Vzhledem k jeho teoretické ceně a vysoké aktuálnosti jsme zahájili v ústavu urychlený překlad, aby nejpозději na podzim bylo k dispozici české znění.

—☆—

Závažnou otázkou vztahu k vědě, výzkumu a vývoji je respektování specifických této oblasti. Jde hlavně o to, že efekt vědecké práce se projevuje dlouhodobě a závisí na správné úloze, kterou vědě dáme.

Tato otázka nabývá na významu zvláště nyní, v souvislosti s úkoly akčního programu strany, ve kterém se na úseku obrany požadují zásadní úspory.

Jsem toho názoru, že při správném docenění úlohy vědy a teorie pro obranu státu a při respektování její specifčnosti by nebylo správné zkracovat v zájmu úspor prostředky na vědecký a technický rozvoj.

Úsporná opatření by se měla vztahovat

především k současnosti a praxi a v žádném případě by neměla ohrozit perspektivní rozvoj obrany státu.

Program vědeckovýzkumných prací a technického rozvoje pro obranné účely je významným přínosem a rozvojovým faktorem celospolečenským. Také s ohledem na to je tedy třeba posuzovat podporu vědy a technickému rozvoji, aby se armáda co nejaktivněji podílela na rozvoji základny vědeckotechnické revoluce v naší republice a neomezila právě nyní své úsilí v této oblasti.

—☆—

Velmi aktuální otázkou vědy a teoretické práce v armádě se stalo právě v současné době pojetí vědecké rady MNO.

Poslání a postavení vědecké rady v systému velení a řízení by se mělo v základě změnit. Vědecká rada má být orgánem zcela nezávislým, který pracuje na principech vědecké demokratičnosti, je složena z aktivních vědeckých pracovníků

z vědecké základny a nikoli z představitelů velení a je vrcholným odborným orgánem podle principu „věda řídí vědu“.

Od takového pojetí činnosti vědecké rady můžeme očekávat neformální a nebyrokratické sjednocování tvůrčího úsilí ve vědecké a vývojové základně, které je základem předpokladem dalšího zvyšování efektivnosti práce.

—☆—

V závěru chci zdůraznit, že právě nyní v akčním programu, který musí být mimořádně praktickým a realistickým dokumentem a který má cílevědomě vyvádět armádu z nedostatků současnosti, musí být nezbytně respektovány potřeby perspektivy. Ty spočívají objektivně v oblasti vojenskoteoretického rozvoje. A právě v této oblasti můžeme přispět pro obranu, rozvoj republiky i celé koalice mnohem pronikavěji, než jen počtem divízi. To uznat je — mimo jiné — věcí akčního programu.

Jak s MODELEM?

I na naší konferenci se velmi výrazně dostávají do popředí problémy řízení. Situace v nedostatkách v řízení si vynutily i vypracování návrhu nového Modelu řízení a velení, jehož I. etapa, ve které již více než rok žijeme, je v současné době v palbě rozhořčené kritiky. Je to kritika oprávněná, nejen že s ní souhlasím, ale také ji plně podporuji. Stav, ve kterém žijeme, nejen že nepřinesl zlepšení a zkvalitnění řízení, ale v celé řadě oblastí zhoršení. Naše dnešní skutečnost je velmi vzdálená navrženému Modelu.

Domnívám se však, že nám nejde jen o konstatování stavu, ale především o zhodnocení příčin tohoto stavu, chceme-li jít vpřed, chceme-li se do budoucna poučit a dosáhnout skutečného zlepšení.

Je nesporné, že samotný Model ve svém obsahu tak, jak byl zpracován i subjektivně ovlivňován, má vážné nedostatky. Jde o sloučení kádrových a politických orgánů — podle požadavků 8. oddělení ÚV KSČ, o nesprávnou tezi — zmenšení počtu partnerů vůči GŠ a tím narušení přímých vazeb druhů vojsk a služeb na GŠ, což dalo precedens k vytváření nežádoucích mezičlánků. Zcela mimo rámec Modelu byl vypracován „obránný systém“, kterému pak měl být Model dodatečně přizpůsoben. Obdobně zcela mimo rámec Modelu se zpracovávalo řízení školství a řízení vědy. Konečně vážnou chybou bylo, že Model nebyl nejen oponován, ale ani posuzován či připomínkován druhy vojsk a služeb, náčelníky správ. Tito významní funkcionáři, stejně tak HV KSČ MNO byli postaveni prakticky až před hotovou věc. Ale i to, co jsem řekl, je možné vzhledem k tehdejšímu režimu řízení určitým způsobem tolerovat. Je žádoucí, abychom byli objektivní. I. etapa se totiž ještě nedotkla vnitřní struktury či obsahu práce druhů vojsk, služeb a většiny správ. Větší organizační změny postihly převážně GŠ. Reagovalo se tak na názor a požadavek 150 pracovníků na Valdeku. Model byl uveden v život víceméně na zkoušku a po analýzách na složkách v roce 1967 měly být nedostatky napraveny. Jestliže se poctivě a bez zaujetí zpětně podíváme na stanovené cíle tohoto prakticky neuskutečněného Modelu, tak se domnívám, že je nelze

jednoznačně odsoudit a že zde byly vytvořeny určité předpoklady k zlepšení.

Ty hlavní nedostatky je třeba spatřovat v deformacích Modelu a dalších opatřeních, které práci, zejména na stupni MNO, dostaly do dnešního skutečně obtížného stavu.

Prakticky hned vzápětí po schválení Modelu byl tento deformován řadou subjektivních zásahů. Zcela nepřipustně subjektivními zásahy byla oslabena úloha GŠ a funkce NGS, jeho degradaci na úroveň ostatních správ — tzv. složek. Nesmlouvavým uplatňováním vztahů — na tzv. odpovídající úrovni, která prodloužila rozhodovací proces. Nesprávně a polovičatě byla delimitována operační příprava. Z původně navržené správy vojenské administrativy se vytvořila správa vojenských informací se zcela jiným hlavním zaměřením. Organizačně plánovací oddělení HSPV bylo direktivně zbaveno hlavního úkolu, pro který bylo vlastně vytvořeno: vypracování teoretických i praktických předpokladů v řešení nedostatků v technické oblasti. Tím nebylo využito zkušeností, znalostí a umu zkušených kádrů, které byly vytaženy do tohoto orgánu ze správ i vojsk.

Na místo přenesení těžiště práce z operační činnosti do koncepční se mnozí nechali unést jen do „čisté“ koncepce s pocitem at si vlastní řízení dělá někdo jiný. Znovu byla vytažena na světlo funkce obecných zástupců ne podle názvu, ale de facto a snahy po legalizaci dualismu v řízení. Vojenské rady zpětně byly udělané rozhodujícími orgánem místo kolektivním poradním orgánem s důsledky anonymity řízení a oslabení osobní odpovědnosti velitelů. Byla snížena úloha a místo náčelníků štábu nebo někde nebyla respektována vůbec. Zcela byly potlačovány a nepřipouštěla se nezbytnost neformálních vztahů. Tyto nedostatky jsou známy. To však zdaleka nejsou všechny rozhodující vlivy, které jsou příčinou dnešního stavu.

Současně s realizací I. etapy byl nastolen úkol snížit MNO o 600 osob. Ne na základě změny obsahu a metod práce, což mělo být jedním z hlavních cílů Modelu, ale administrativně. A je třeba říci, že bylo zásluhou HV, že k tomuto, i když

obecně žádoucím, ale způsobem provedení zcela nevědeckému opatření bylo zabráněno. Tím se totiž pozornost pracovníků zaměřila nikoli na styl a metody práce, ale na snahu zdůvodnění počtů, opodstatnění i té práce, které není třeba na MNO. Jen bylo toto opatření zažehnáno, vylezlo se s tezí, která zaměřovala činnost funkcionářů a pracovníků MNO na tzv. „vytýpované problémy“, „otázky“ a odhalování „bílých míst“. Tím byla pozornost zaměřena ne na řešení vlastních problémů, ale někam do neznáma, do bílých míst. Tím byl úplně torpedován úkol analýz. Konečně nikdo z velení neuznal ani za vhodné si výsledky práce stovek lidí vyjádřených v analýzách přečíst. Jejich vyhodnocení ve stálé komisi pro rozvoj velení bylo direktivním způsobem vyškrtáno, a to, co jste dostali na správy, to jen mňi než k ničemu nepotřebné torzo. Takových prací doslova „na sklad“, které řada z nás dělala, je bezpočet. Tak se bohužel zacházelo s prací, kapacitou a umem lidí.

Zcela zvláštní kapitolou v této souvislosti je vypracování úkolu „Obranného systému“. Komise, která jej zpracovávala, i všechny ostatní správy, byly postaveny nikoli před problém jak jej řešit, ale bylo „rozhodnuto“ řešit jej při existenci samostatné teritoriální složky na čele s náměstkem. Ještě tento orgán nebyl „institucionalizován“ a už zde bylo plno rozporů, nejasností mezi GŠ a správami. Každá námitka vůči těmto opatřením byla „zabita“ těmi kouzelnými slovy „bylo rozhodnuto“. Na místo CI jako početně malého objektivního a nezávislého orgánu kontroly se začal budovat orgán nejvyšší kontroly se srovnatelně velkým aparátem na úkor snížení kontrolní činnosti řídicích funkčních orgánů. Znovu přišel direktivní úkol administrativního snížení o 5 %, aby byly pokryty počty nově vzniklých orgánů, o kterých, co do jejich rozsahu, bylo všude pochybnosti.

Takto mohou jmenovat ještě celou řadu dalších opatření k tak zvanému zkvalitnění a zlepšení velení a k tak zvané stabilizaci, která znamená další velkou reorganizaci.

A hlavní výsledek — podle tzv. Parkinsonových zákonů a prací na sklad jsme se topili ve vlastních problémech a nebyl čas na řízení vojsk, za což jsme zcela oprávněně z vojsk kritizováni. Vojska nezajímají naše obtíže, ta nechťejí nic víc a nic méně, než aby byla správně řízena, potřebným zabezpečena, aby se jim velelo a kladly úměrné úkoly.

Velení armády se dostalo do pozice posuzovatelů řady navrhovaných opatření. Pomíjeli se náčelníci správ, kteří se takto na velení podíleli. Chtěl bych zde vyslovit myšlenku — čím silnější bude úloha objektivně existujících a nezbytných druhů vojsk a služeb, tím silnější bude týl, tím silnější bude GŠ, tím silnější budou orgány, které činnost druhů vojsk a služeb sladí (OS, OMS, SÚP) i orgány, které jejich činnost zabezpečují (FS, SVŠ apod.):

Čím více se bude brát ohled na iniciativu lidí, čím více se bude využívat jejich schopností a čím více jim bude dáno samostatnosti, zejména v přípravě řešení a rozhodování, tím bude i velení pevnější a nebude nahrazováno apelováním, doručováním, či polovičatostí a prozatímností rozhodnutí.

Několik poznámek k akčnímu programu MNO (dále jen AP).

Je nanejvýš naléhavé vytvořit v co nejkratší době podmínky k tomu, aby byla lidem vrácena důvěra, vědomí, že jsou potřební a užiteční. Tím vrátit důvěru MNO a potřebnou autoritu a vážnost orgánům velení.

Jakkoliv to zní jako fráze či heslo, mělo by být jedním z hlavních cílů AP, aby se v řízení a velení vytvořily takové podmínky, aby byl doslova zabezpečen intenzivní a efektivní výcvik vojsk, příprava velitelů a štábů i ostatních orgánů velení k dosažení trvalé a vysoké bojové schopnosti a bojové pohotovosti vojsk. Vše, co k tomu nijak nepřispívá, co je zbytečné, falešné, co jen přikrašluje a maluje na růžovo, co je hraní si na něco neskutečného — to je třeba odhodit a nepřipustit. Tím nejvíce prospějeme své vlasti, tím nejlépe splníme svou úlohu jako komunisté.

V rámci akčního programu bychom měli vytvořit takové podmínky, aby se už jednou provždy skoncovalo s podceňováním lidí v materiálně technické oblasti, inženýrů, techniků, zásobářů, opravářů či provozářů. Aby jim bylo dáno odpovídající společenské postavení a nebyli chápáni jako „autsajdři či helfři“. Vždyť na jejich odpovědné práci závisí stupeň bojové schopnosti a bojové pohotovosti naší armády.

Konečně se domnívám, že by bylo prospěšné, aby úloha vedoucích funkcionářů MNO byla chápána pod zorným úhlem velké náročnosti. Domnívám se, že pro vedoucí funkcionáře nestačí jen výkon funkčních povinností. Jen tento dobrý výkon a nic víc, to je stagnace. Musí to být tvůrčí osobnost, schopná navíc něco skutečně nového a prospěšného přinést, umět řídit, být lidský.

Jak s demokracií v armádě?

Ve všech podkladových materiálech a řadě příspěvků naší konference se ukazuje, kolik otázek, problémů a návrhů zůstalo nevyřešených a vysloveně ignorovaných. Nikdo dodnes nemá dostatek sil přinutit velení armády, aby k nim přihlíželo, je respektovalo, nebo alespoň je při svém rozhodování bralo v úvahu.

Tato situace se netýká jen MNO. Prohlíná vztahy mezi veliteli a politickými organizacemi od shora do nejnižších velitelských stupňů.

Míra respektování jednoho partnera druhým, zvláště pak vztah velitele vůči organizaci je závislý především na individualitě, na síle subjektu každého z partnerů.

Právě proto pak dostává ve většině případů vztah mezi těmito prvky charakter mocenského střetnutí. V tomto střetnutí získává vrch ten, kdo má pevnější pozici, kdo je vůči tomu druhému silnější.

A protože celý dosavadní systém byl postaven na funkci aparátu, měl proto zpravidla i dominující pozici představitel aparátu, ať to byl politický pracovník či velitel. Tak byly popřeny závažné Leninovy myšlenky vyslovené v díle „Stát a revoluce“ o ovládnutí aparátu a odborníků v tomto aparátu osvobozenou socialistickou společností a v praxi převedeny v pravý opak, ve vládu aparátu nad společností.

V armádě pak žonglování mezi požadavkem nedílné velitelské pravomoci plně převzatého z aparátu buržoazní armády, jež byla na něm jako nástroj třídního nátlaku od začátku budována a mezi požadavkem socialistické demokracie, vedlo k nastolení falešných, pseudodemokratických vztahů, jejichž důsledky všichni známe.

Odstranění těchto deformací vidím v jediném řešení — v plném uplatnění Leni-

novy teze o „ozbrojeném lidu“, jako nositeli moci.

„Ozbrojený lid“ — dnešní armáda a ozbrojené síly vůbec, představují především ti, kteří do ní každoročně nastupují k výkonu služby, kteří v ní pracují jako odborníci — profesionálové, ji řídí z pověření společnosti a ti, kteří jsou v občanském životě povinni kdykoli do ní nastoupit, rozhodne-li tak společnost.

Chceme-li vážně začít uplatňovat socialistickou, vpravdě leninskou demokratickou linii organizace armády, musíme dovolit, aby se tento „ozbrojený lid“ podílel na řízení armády, aby spolurozhodoval o zásadních otázkách její organizace a výstavby.

Myslím si, že není povolanejšího orgánu k realizaci tohoto principu, než jsou stranické a mládežnické organizace na všech stupních armádní soustavy.

Soustřeďuje v sobě převážnou většinu progresivních, odborně vzdělaných, politicky angažovaných občanů pracujících ve všech oblastech armádního života.

Plénium těchto organizací představuje proto v plné míře opravdu „ozbrojený lid“ tak, jak ho měl na mysli Lenin, představuje ty, kterým plným právem patří právo kontroly a vyjádření se k práci velitelů a řídicích orgánů vůbec.

Dosavadní vymezení funkce těchto organizací z nich nedělá rovnoprávné partnery velitelů a řídicích orgánů. Vyplývá to především z omezení práva kritiky a naprostého potlačení práva kontroly služební činnosti velitelů a řídicích orgánů. Tím byly a jsou odsouzeny tyto organizace hrát roli zabezpečovatelů linie, vytyčené jednotlivci bez ohledu na názory jejich kolektivů.

K tomu vedla především obava z navržené nedílné velitelské pravomoci a naru-

šení autority jedné osoby, povyšované tak a priori na jediného důvěryhodného činitele vůči masě podřízených, kteří stejně apriorně dostávají punc osob, u nichž není možné věřit v jejich čestné úmysly.

Co však je autorita velitelské pravomoci, z čeho vyplývá, v takové společenské organizaci jako je armáda? Z dané literatury zákona nebo vědomí, že člověk pověřený funkcí s velitelskou pravomocí pracuje a plní tuto funkci opravdu se souhlasem všech?

Ještě nikdo svoji autoritu neupevnil potlačením názorů druhých. Tím jenom dokáže vršit další chyby již spáchané. Taková autorita stojí na hliněných nohách a je potlačenou opozicí tím více podrývána, čím více je opozice umlčována.

Taková autorita je jen prázdným slovem — o tom nás přesvědčil pád řady nedávných autorit.

A kolik takových prázdných autorit jsme měli a máme v armádě od míst nejvyšších až po nejnižší, není třeba rozebírat.

Právě nerespektování názorů pracovníků kolektivů na práci jejich vedoucích a naopak, plné uplatnění subjektivních názorů vedlo k prosazení takových zásad, kdy šanci na úspěch měli především lidé bez vlastních názorů, horliví vykonavatelé vůle vyšších, přítelíčkové, malé kulaty, často s malými osobními vlastnostmi.

Zářným příkladem je případ Šejny.

A každý z nás zná případy další o jiných osobách, a to na všech úrovních. Je možné očekávat, že snad tito lidé povedou a zaručí skutečnou demokratizaci v naší armádě? Je sami sobě podřezou větev, na které sedí?

Všichni víme, že ne.

Jejich vzestup byl spojen s existencí odhaleného a poraženého systému. Oni tento systém tvořili a upevňovali — ten nevznikl sám od sebe.

Proto jsem přesvědčen, že skutečně uplatnění demokratických principů může přinést jen prosazení úplného práva otevřené kritiky a kontroly jednání všech řídicích orgánů takovou organizací, která bude reprezentantem všech, kdo v armádě pracují.

Jsem si vědom, že tímto požadavkem zasahují největší tabu naší armády. Uplatnění takové míry demokracie, jakou maxi-

málně dovolí vlastní funkce armády, může vytvořit takové podmínky, v nichž se změní dosavadní pasivní (trpný) postoj masy vojáků k výkonu služby v tolik žádaný vztah aktivní spolupráce právě proto, že se budou cítit spolutvárci při budování silné a moderní armády.

Nedílnou velitelskou pravomoc — ta však tímto právem nemusí být nijak dotčena. Kromě toho její dosud prosazované pojetí je zcela poplatné dávno prošlé etapě industriální a ještě lépe feudální epochy, kdy jednotlivec stačil postihnout všechny jevy, jež v řízení soustavně probíhají. Dnešní složitá soustava armády představuje tak komplikovaný systém s takovou spoustou vazeb mezi relativně nezávislými podstystemy objektivně existujícími, že jak je vidět na výsledcích tolik kritizovaného Modelu — je opravdu nereálná.

Je čas vypracovat a uplatnit v samostatném systému velení nový princip nepřímého řízení s rozdělením pravomocí na ty, kteří opravdu řídí své vysoce specializované, víceméně samostatné úseky.

V takovém systému pak princip společenské kontroly najde tím větší oprávnění. Nemohu zde snést další argumenty pro krátkost času, ale ověřil jsem si realitu této myšlenky v diskusích s příslušníky našeho ústavu (VÚ 401).

Ernst Fischer na naší adresu říká:

Z této proměny může vzjet něco, co zatím bylo jen přání, jen beztvárná možnost: komunismus bez deformace, socialistická společnost, v níž svoboda všech zaručuje svobodu jednotlivce.

Takovou máme šanci i my, komunisté v armádě. Mohli bychom poprvé, co armáda existuje, přistoupit k vytvoření takové armády, která bude skutečně lidová, která se skutečně může stát nositelkou Leninovy idee „ozbrojeného lidu“.

Vím, že při prvé úvaze se tato idea zdá nerealizovatelná. Ano, třeba i absurdní.

Naše národy, a to není skutečně prázdné heslo, mají i v této oblasti své demokratické vzory. Právě nejsvětější stránky našich dějin psal náš lid tenkrát, kdy se svobodně, samostatně rozhodl chopit se zbraní pro myšlenky a ideály, které svobodně přijal za své.

Neodmítneme žádnou možnost, hledejme usilovně cesty. I v tak centralizovaném systému jako je armáda je můžeme najít, o tom jsem pevně přesvědčen.

Útvary kontra ministerstvo?

Problém zní: Rozpor mezi výkonnými články armád, to je mezi útvary na straně jedné a MNO — jeho velením a jeho příslušnými resorty na straně druhé. Sám jsem byl delegován HPS na stranické konference svazků a tak mohu tuto situaci bezprostředně hodnotit. Je taková, že ne svazky, svazy jsou příčinou deformací, neinformovaností, snižování bojeschopnosti útvarů, ale je to MNO a jeho příslušné orgány, tedy v první řadě my komunisté. Mnohé diskusní příspěvky zde přednesené mne v tom utvrzují. Proto uvedu myšlenky, které provázela divizní konference.

Ne autorita velení MNO je garantem bojeschopnosti výkonných článků armády. Ta je v dnešních dnech udržována u prostých příslušníků základní služby pouze veliteli útvarů — to jsou ti, kteří zachraňují, co komplikovaným, vztahově nejasným, mnohdy materiálně nezajištěným rozkazem a způsobem řízení neplní vyšší články včetně MNO.

Výkonným článkům armád, konkrétně u letectva leteckým plukům, leteckým technickým útvarům a ostatním zabezpečujícím složkám nejde o to, jaké má MNO problémy, v čem se samo dokáže zaměstnat, čím se žít, ale jde jim o to, jak to, co jim je dáno řády a předpisy, rozkazem ministra pro výcvikový rok, bojovou pohotovostí, mobilizačními plány — to vše splnit a zabezpečit. A v tom tedy je prvořadý úkol MNO, aby to, co udržují samotní velitelé útvarů vzdor všem deformacím, které jsou páchány na živé síle i technice, bylo přeneseno plynule všemi stupni velení až do myslí a tím činností zde na MNO. Ten, kdo prošel pracovně výkonnými články, ten kdo plně stačil udržet kontakt s vojsky, rozhodně nemůže dnes být klidný a žít v iluzích, že jen změnou perso-

nálního obsazení klíčových funkcí věc bude řešena.

Situace je daleko složitější. Již proto, že se plně dotýká myšlení lidí, jejich vlastností, zvyklostí, zkušeností, odborného přístupu, a co hlavně, znalostí věcí. Pochybuji o tom, že tak kriticky hodnocený a ze všech stran napadený model, ať v rukou bývalých vedoucích funkcionářů, tak přicházejících nových, byl a je schopen výkonným článkům armády pomáhat. V naší odbornosti, to je v letectvu a speciálně v tak zvaném zrušeném leteckém týlu, rozhodně ne. Příkladem toho je tříměsíční var těch nejnižších stupňů armády. Příslušníci u útvarů, svazky a svazy čekají, zda MNO konečně řekne své slovo, to je rozřeší základní **rozpor mezi úkoly a možnostmi**.

Model vytvořil pařeníště pro všechny zhoubnosti — pro subjektivismus, diplomacií narušil činnosti, stvořil neodpovědnost, alibismus, prostě jen ne někoho, kdo za co by měl plně odpovídat. Tedy, když velet, tak složitě v míru a v době války v mnoha oborech bez úplné odpovědnosti.

To vše, co jsem řekl, se plně hodí na HSL PVOS. Přistoupí-li k tomu ještě jiné charakterové vlastnosti funkcionářů, pak dílo je dokonáno.

Myslím, že bude třeba, aby demokratické zásahy konečně řady MNO. Aby se stále nedařilo tomu, že moment přežití s použitím forem různého stupně podle zařazení se může stát skutkem. Demokratické začne u nás, až se dá sluchu odborníkům, politicky fundovaným pracovníkům a práci, která bude vycházet z vědeckých podkladů a analýz. Ne tedy ze subjektivních a autoritativních zásahů. Vzpomenutý model, který neobráží objektivní potřeby armády, neplní tedy ani politické cíle.

Současná situace v letectvu je charakterizována katastrofálně vyhoceným stavem rozporu mezi potřebami a skutečným zdrojem možností. Nejvíce je postižena jedna třetina vojsk letectva — modelem zavržený letecký týl.

Vytíženost útvarů této jedné třetiny letectva je zhoubná. Kdo dal právo, aby vojáci těchto útvarů byli od čtyř hodin ránních do 24 hodin nočních na letištních plochách? Kdo dal právo, aby rozvelenost těchto útvarů s jinými pracovními úkony, než pro které jsou určeny, byla značná. Jaký je soulad v tom, že letecké týlové útvary jsou dotovány zhruba o polovinu méně, než letecké útvary. To vše je vedoucím funkcionářům MNO známo. Tento rozpor zatím nikdo řešit nechce, zpracované analýzy leteckého týlu ani vlastní správa nebere vážně.

I usnesení kolegia v minulosti mají své následky do dnešních dnů. V minulém roce se sešlo kolegium k řešení obnovy základních fondů v armádě.

Kolegium sice konstatuje stále rostoucí rozpor mezi potřebami obnovy fondů a stávajícími zdroji, ale vzápětí vezme na vědomí jako jedno ze základních opatření, to je zvýšenou účast vojsk při zajišťování investiční výstavby a řešení disproporcí. Nemohu posoudit účast jednotlivců kolegia, ale výsledek je otřesný. Letecké technické útvary se stávají stavebně udržova-

cími firmami a ve složitých podmínkách leteckých posádek zabezpečují minimální podmínky nutné k výcviku i životu. Letištní dráha, paravody, vodovody i objekty jsou v havarijním stavu. V palivovém hospodářství je doslova zahrabáno mnoho desítek miliónů korun. Kvalita investiční výstavby rapidně klesá, vojenské stavební podniky pracují v civilním sektoru, anebo budují chaty.

Poslední drastický případ je odolnost letectva. Tato problematika nebyla v minulosti řešena pro nedostatek koncepce i perspektiv. Po izraelsko-arabském sražení propukla nepředstavitelná hysterie, kde v první fázi šlo především o vyhledání vinníka současného stavu. Tento problém se nejvíce vybíjel na úrovni ZNGS s. Čepického, pak ve složkách, všude byly přijímány opatření a závěry, z nichž jednu vylučuje druhá. Pak se připravil rozkaz na úrovni hlavních funkcionářů MNO, který je naprosto nerealizovatelný. K tomuto úkolu by totiž muselo být zmobilizováno národní hospodářství a částka dělá jenom u letectva více než 1 miliardu korun do roku 1970.

Z těchto případů je třeba se poučovat. Třeba se postavit na půdu reálnosti, upustit od starých potěmkinových vesnic a jako prvořadě řešit rozpor, a to zásadní, mezi požadavky a skutečnými možnostmi ČSSR. Nyní zajišťujeme kvantitu na úkor kvality.

K problémům obranyschopnosti státu

Doba od lednového zasedání pléna ÚV KSČ byla nabita diskusí a událostmi, které hluboce změnily vnitrostranickou situaci v naší republice. Vytvořila se situace a rostly problémy, které již svým stavem k řešení byly přezrálé a právě proto, že již byly natolik přezrálé, proud, který se v naší společnosti rozvinul k jejich řešení, šel pozitivním směrem a řešil základní pozitivní otázky, i když v mnohých směrech zatím jednostranně, a to ve směru kritiky nedostatků. Podobná situace je i v naší armádě, kde v současné době byla podrobena kritice řada závažných problémů, o kterých v minulosti se nehovořilo s takovou rozhodností, jako dnes. Pro nás velitele byla v této době otázka informovanosti velmi vážná a důležitá, avšak seriózní objektivní informace o situaci se nám v této době včas nedostalo.

Domnívám se proto, že orientace velení okruhu neztrácet se zřeteli v této složité době náš hlavní úkol, tj. zabezpečit ochranu republiky našimi vojsky před vnějším nepřítelem, soustředit úsilí k zabezpečení vysoké organizovanosti života a plnění úkolů bojové a politické přípravy a na udržení pevné kázně, bylo správné. Armáda je neododdělitelnou součástí socialistické společnosti, avšak základním principem existence bojeschopné armády je vysoká organizovanost a pevná kázeň. Proto jsme si plně uvědomovali a uvědomujeme, že i v průběhu obrodného procesu si nemůžeme dovolit oslabování těchto principů a ztrácet se zřeteli otázky, které zabezpečují jednotu akce a bojovou pohotovost vojsk našeho okruhu. Úkol zabezpečovat bojovou připravenost vojsk našeho okruhu nadále tedy trvá a k tomu musí být také plně soustředěno naše úsilí. Nepřál bych si však, abych byl špatně pochopen. I de-

mokratizační proces má v našem okruhu svůj význam a neznamena to tedy, že demokratizaci v našem okruhu nemůžeme dále prohlubovat a rozvíjet. Besedy s veliteli svazků a útvarů, jednání stranických konferencí nám ukazují, že je nyní na nejvyšší žádoucí plně využít aktivity našich příslušníků a ze základu přehodnotit a hluboce analyzovat příčiny našich nedostatků a hledat cesty, jak se nedostatků v budoucnosti oprostít. Musíme dnes také vidět složitost problematiky a nedovolím si dnes tvrdit — bylo by to ode mne neodpovědné — prohlašovat, že chyby a nedostatky napravíme ve velmi krátké době. Analýza současného stavu ukazuje, že došlo k vážnějšímu napětí mezi úkoly, někdy i subjektivními požadavky a možnostmi. Příčiny je nutné vidět v nepropracovanosti československé vojenské doktríny, samotné málo perspektivní výstavbě armády, síle armády, hlavně pak v ekonomických možnostech naší země. Přípravu vojsk značně ovlivňuje stále trvajícím rozvelením, rozestaveností a opravy stavebně ubytovacího fondu a jiných materiálně nedostatečně zajištěných akcí. Rezervy jsou i v dosud málo perspektivním, vědeckém i racionálním řízení.

Předložili jsme generálnímu štábu svoje stanoviska, připomínky a náměty ke tvorbě akčního programu ministerstva národní obrany. Slibujeme si, že akční program MNO bude ve svém základě řešit současnou situaci v armádě, že podrobí současný stav hluboké analýze, že budou rozebrány veškeré náměty z vojsk a že podle důležitosti a nutnosti bude přistoupeno k jejich řešení.

Dovolte mi k otázce potřeb a možností několik poznámek.

Domnívám se, že při zabezpečování

obranyschopnosti státu a při přehodnocování současně napjatosti mezi potřebami a možnostmi je nutné plně brát v úvahu současně ekonomické možnosti naší země, neboť vznikla tíživá situace v možnostech našich zdrojů.

Je dnes otázkou, splňuje-li počet svazků, svazů a jiných útvarů a zařízení naší armády ve své organizaci a hlavně naplněnosti všechny požadavky k zabezpečení odražení agrese našeho pravděpodobného nepřítele.

Jsem toho názoru, že i změněná struktura naší armády, vycházející prvořadě z bojového a operačního úkolu a předurčení, by mohla tento úkol i kvalitněji zabezpečit. V našich podmínkách i menší počet svazků s úplným doplněním a bez plnění dalších mobilizačních úkolů ke zvýšení jejich bojové síly, by tento prvořadý úkol plnil snadněji, organizovaněji a hlavně včas. Řídící a správní aparát nám v armádě značně narostl, předpokládanými reorganizacemi počty velitelství a štábů měly nadále narůstat, přičemž v rotách, praporech a plucích, které by zpočátku nesly hlavní tíhu boje, kádrové obsazení naprosto neodpovídá potřebám jak mírového výcviku, tak i požadavkům bojové připravenosti.

Stojí i za úvahu, je-li opodstatněn takový počet vojenských okruhů a armád s tak velkým správním aparátem. Dokud nepůjdeme cestou rozpracování působnosti a úkolů jednotlivých stupňů velení a řízení, vymezení jejich pravomocí a odpovědnosti a na základě tohoto určování jejich počtů a organizační struktury, rozpory budou nadále narůstat. Není žádoucí a nutné rozpracovávat a řešit další problémy, nevyřešíme-li v celém komplexu ten základní — odstranit rozsah rozporu mezi potřebou a možnostmi. Zavedením nového modelu velení v naší armádě poklesl vliv generálního štábu na vývoj a výstavbu našich ozbrojených sil.

Do dnešního dne postrádáme hlubokou analýzu, založenou na vědeckém základě, jak dále zlepšovat a zkvalitňovat řízení a organizování ozbrojených sil. Tato otázka úzce souvisí i s tvorbou tabulek mírových počtů, oblastí, která je rok od roku podrobována oprávněně velmi ostré kritice. Nechci zde znovu ventilovat postavený úkol snížit počty okruhu o cca 50 vojáků z povolání. Již samotné postavení úkolu potvrzuje, že ačkoliv jsme toho o vědeckosti řízení mnoho namluvili, naše praxe je tomuto příliš vzdálená. **Nerozpracujeme-li určité normy, dokud hluboce nepřehodnotíme rozsahy prací jednotlivých funkcí, budeme nadále jen hasit problémy a ne je**

řešit. Podobná situace je i v praxi v řešení naplněnosti občanskými pracovníky, kdy tabulkové počty těchto pracovníků nejsou pokryty mzdovými fondy. Pokládám proto tento postup za nejvýše formální a nic neřešící.

Dále mám za to, že při řešení problémů zvyšování bojové pohotovosti zůstáváme mnohdy v polovině cesty a věci s takovou intenzitou nedovedeme do úplného konce. V této souvislosti chci zaujmout stanovisko k další velmi kritizované oblasti, a to **k otázkám bojové pohotovosti, hlavně k realizaci nové směrnice k uvádění vojsk do bojové pohotovosti.** Je třeba ocenit v nové směrnici vyjádřenou diferenciaci v úloze a místě jednotlivých útvarů a svazků. Přesto se domnívám, že jsme mohli jít dále a u pohraničních útvarů, nesusících hlavní tíhu zajištění našich hranic, postavit takovou organizaci, která by zabezpečovala realizaci úkolu bez dalších opatření. Za druhé dát k realizaci daleko větší časovou dobu, neboť požadavky plynoucí ze zajištění po stránce materiálně technické jsou takového rozsahu, že je nelze bez narušení dalších zásad zabezpečit.

O nové směrnici se ještě poradíme s veliteli. Souběžně však se studií o dalším zvýšení bojové pohotovosti měla být současně posuzována i **otázka výcviku**, což znamená, klademe-li tak rozsáhlé požadavky na bojovou pohotovost, abychom již z počátku vyloučili její sezónnost a zakrývání nedostatků. Většinu delegátů jsou jistě známé problémy, které máme s naplněností našich vojsk až již vojáky z povolání, tak i vojáky základní služby. Domnívám se, že zřizováním výcvikových svazků a útvarů nově povolaných branců bychom značně celé věci mohli pomoci, hlavně v oblasti bojové pohotovosti a připravenosti našich vojsk.

Další otázka z oblasti bojové pohotovosti vojsk je reakce na vývoj mezinárodní situace a na činnost našeho pravděpodobného nepřítele. Můžeme přece denně, co do omezování vycházek, opouštění posádek velitelským sborem a dalšími opatřeními pružně reagovat na situaci a bojovou pohotovost svazků a útvarů zvyšovat.

Při dokonalém a v jiném pojetí rozpracování otázek příkrytí státní hranice a určování hotovostních pluků a praporů vytvořit i daleko lepší a kvalitnější výcvikové podmínky, neboť současné nařízení při nedostatku prostorů a materiálně výcvikové základny značně ztěžuje organizaci bojové přípravy.

Tím chci jen zdůvodnit řešení tak závažných problémů v naší armádě v kom-

plexu, s dostatečným předstihem a tím vyloučit permanentní reorganizace, které se velmi nepříznivě odrážejí v osobním životě a práci vojáků z povolání. Celou řadu podobných námětů jsme předložili Generálnímu štábu do akčního programu naší armády a jsme přesvědčeni, že budou posouzeny.

Přes určitá omezení prověrek bojové pohotovosti a v provádění taktických cvičení s vojsky od pluku výše nám uložené úkoly pro tento výcvikový rok nikdo nezrušil a tyto nadále platí. Mám za to, abychom i při odstraňování nedostatků, různých deformací, viděli stálou nutnost bojové pohotovosti vojsk okruhu a v tomto směru uskutečňovali plánovanou výcvikovou opatření. V návrhu, který jsem předložil Generálnímu štábu na úpravu letního období, sleduji především zabezpečit kvalitní splnění jednotlivých akcí, neboť někdy méně znamená více.

V naší čestné a odpovědné práci musíme jít, poučení z prozatímního vývoje, v přípravě velitelů, štábů a našich vojsk vpřed. Demokratizační proces, kterému jsme plně otevřeli dveře a který se prvořadě projevil v otevřené a ostré kritice problémů života armády, zejména bojové pohotovosti, výcviku, řídicí a organizátorské práce, kde existuje napětí mezi jednotlivými stupni velení a za neúnosné bylo označeno plnění současných náročných úkolů za cenu maximálního vypětí sil lidí, musí se prvořadě v dalším odrazit odstraňování těchto nedostatků a v hledání cest, jak z těchto problémů vyjít.

Ostré kritice je stále podrobována bytová situace vojáků z povolání, zůstávají se neutěšené sociální podmínky a materiální péče o vojáky základní služby. Až doposud při zvyšování bojové pohotovosti armády se tyto otázky braly jednostranně a velmi málo se na základě potřeb pamatovalo na zlepšování podmínek života a pracovního prostředí. Na všechny tyto problémy jsme sice často poukazovali, avšak málo důrazně.

Obrodný proces nám v rámci našeho okruhu přinesl celou řadu velmi závažných podnětů, plně nám ukázal na deformace, hlavně ve stranické práci. I já jsem byl poplatníkem toho systému a těchto deformací, avšak jako člen naší strany považuji za svoji povinnost dát všechny síly k tomu, abych svým dílem přispěl k odstraňování nedostatků a k dalšímu růstu bojové připravenosti vojsk našeho západního vojenského okruhu. Budu usilovat o hlubokou analýzu současného stavu, o vytváření většího prostoru pro podřízené stupně velení a tak dávat možnost k rozvíjení aktivity a iniciativy, nesvazovat při plnění úkolů podřízeným stupněm ruce, ba naopak pěstovat mezi příslušnými stupni velení důvěru a otevřenost, vytvářet plně podmínky k realizaci akčního programu.

Jsem plně přesvědčen, že komunisté i bezpartijní ZVO vždy čestně splní úkoly stanovené naší stranou a MNO a nové velení najde u vás veškerou podporu při řešení složitých kritizovaných problémů.

K rozporu mezi požadavky a možnostmi státu a armády

Základním rozporem, který ovlivnil celý armádní systém, je rozpor mezi požadavky a možnostmi státu a armády

Konstatujeme-li však dnes, že vojenká doktrína není po více než dvaceti letech vypracována, pak na tom nesou vinu ti soudruzi, kteří stáli v čele naší armády ať chceme nebo nechceme. A není-li vypracována doktrína, pak nemohla být zpracována výstavba armády vcelku, pak nemohly být zpracovány ani reálné plány výstavby druhů vojsk, stanoven jejich vzájemný poměr, nemohl být reálně zpracován plán kádrového, materiálně technického zabezpečení, nemohla být perspektivně řešena otázka výstavby obranných objektů, ubytovacích a výcvikových fondů, dislokace apod.

Je proto nutné, aby především bylo jasné stanoveno, co můžeme a musíme mít vzhledem k našim spojeneckým závazkům při respektování našich možností, ale současně i potřeb, vycházejí z operačního předurčení a úkolů naší ČSLA proti potenciálnímu nepříteli.

Dnes, kdy se o těchto otázkách mluví, někteří vedoucí funkcionáři vidí vinu všude jinde, jen ne tam, kde by měli a říkají, že oni za to nemohou, že to vše udělalo spojené velení, že oni nám uložili mít tolik a tolik divizí atd. Neříkám, že to nemohlo být možné. To se mohlo stát, ale povinností našich nejvyšších funkcionářů bylo spočítat, zdali jsme schopni uložené úkoly skutečně splnit, aniž bychom narušili rovnováhu v národním hospodářství, měli spočítat, máme-li dostatek lidských, materiálových i finančních zdrojů, o co víc bude

zatížen státní rozpočet, bude-li dostatek stavební kapacity atd. Myslím, že mohli mít kolem sebe dostatečně kvalifikovaný aparát, který by jim připravil potřebné rozbor, důvodové zprávy a argumenty. Vzhledem k tomu, že ale toto buď neuskutečnili, nebo neměli odvahu to uskutečnit, tak s růstem úkolů rostlo napětí mezi úkoly a možnostmi, což se odráželo v celé naší armádě prakticky ve všech oblastech a mělo zásadní negativní dopady.

Ale nejenom to, takový postoj a jeho dnešní vysvětlování vnáší sémě nedůvěry mezi nás a spojené velení, mezi nás a Sovětskou armádu a diskredituje Sovětský svaz. V Sovětském svazu jsem vystudoval obě akademie, ženu mám Rusku, spoustu přátel tam mám a cítím velké přátelství k SSSR. Přitom ale také vím, že ne všichni tam mají a řeší ideálně. I oni to vědí. Právě proto ale nevěřím, že by někdo z nich mohl bezhlavě rozhodovat, jestliže by mu někdo seriózně oponoval a pálně a rozhodně dokazoval, že takto rozhodnout nelze.

Tolik k historii této otázky.

Soudruzi, zeptá-li se dnes někdo velitele na kterémkoli stupni, co ho bolí nejvíc, většina z nich odpoví asi takto:

- málo lidí, zvláště vojáků z povolání,
- málo bytů, ubytovacích a výcvikových fondů,
- značné odvelování,
- nereálné doplňování vojsk z hlediska nástupních termínů, což podstatně snižuje bojovou pohotovost v určitém ročním období,

— nedostatečně propracovaná a zabezpečená metodika bojové přípravy, zvláště na nejnižších stupních,

— málo účinná ideově politická výchova a příprava kádrů atd.

Zmíním se krátce o některých těchto otázkách.

Všichni víme, že je hodně útvarů a svazků, ale málo ubytovacích a výcvikových možností a přitom prostředků (nehledě na lidské zdroje) je málo a údajně jich má být ještě méně. Mám za to, že po podrobnější analýze by jistě bylo možné zredukovat některé svazky, některé útvary přesunout tam, kde ubytovací a výcvikové možnosti jsou, třeba i na Slovensko. Touto cestou by bylo také možné podstatně snížit investiční prostředky a ušetřit stavební kapacity.

Praxí, jak všichni víme, je tisíckrát potvrzena zkušenost, že základem dobré vycvičenosti pluků a divízi je dobrý výcvik malých jednotek - osádek, zvláště ale čet a rot.

Zmíním se jen o některých vlivech na úroveň výcviku těchto organizačních stupňů. Není žádným velkým tajemstvím, že v rámci okruhu a celé ČSLA je mnoho set tzv. čistých tankových čet. Víme-li, že naplněnost důstojníků na těchto funkcích je nízká, pak by mělo být (kromě jiného) logickým závěrem, věnovat velitelům čet a rot maximální pozornost ve výchově, jejich přípravě, v ovlivňování jejich metodické připravenosti, zabezpečení jejich činnosti nejmodernějšími pomůckami, ve vytváření vhodných výcvikových polí apod. tak, aby mohli s maximálním efektem splnit svoji úlohu.

Starat se o velitele čet a rot musí především útvar. Útvary i svazky se snažily udělat, co mohly, i okruh — jeho kolektiv zpracoval metodickou pomůcku pro tento stupeň velení. MNO vydalo také několik pomůcek. Myslím však, že nevyužíváme plně všech možností, které máme. Kolik vůbec máme vědeckých pracovišť, která se starají o rozvoj teorie, zvláště metodiky, na těchto stupních? Proč se tak málo staráme o urychlené zavádění nejnovějších pomůcek v oblasti bojové přípravy? Proč se účinněji nevyužívá poznatků od ostatních spojeneckých armád? To jsou otázky, které by měly být řešeny urychleně.

Mám za to, že také současný systém přípravy poddůstojnických kádrů neodpovídá požadavkům bojové pohotovosti a možnostem našich útvarů a svazků, že málo využíváme některých dobrých námětů v této oblasti ze Sovětské i jiných armád,

kde jsou zavedeny výcvikové divize a pluky, kde se připravují poddůstojnické kádry, zkoušejí se nové otázky bojové přípravy. U nás je taková situace, že zavádět nové otázky do výcviku musí především svazek s útvarem nebo okruh a teprve potom ukazuje tyto otázky MNO — jak tomu bylo s palbou proti nízkým letcím cílům, boj s jadernými minami, boj s napaľem apod.

Přitom se ale tyto otázky rozpracovávají, vycházejí z ideálního stavu, neberou se v úvahu skutečné možnosti útvarů a svazků. Tyto otázky jsou v centru oprávněné kritiky komunistů u našich útvarů. Soudruzi se také právem ptají, proč byly demontovány PLK u tanků, proč nejsou u tankové divize a snad vůbec v celé ČSLA ruční PT granáty, učíme-li vojáky je používat, proč došné nejsou řešení otázky zabezpečení pohybu a průchodnosti v PT minových polích, když jsme na tyto otázky nejednou poukazovali včetně toho, že jsme předložili i příslušné návrhy. Na tyto otázky žádají komunisté odpověď, protože cítí plnou odpovědnost za jim svěřený úsek.

Dovolte mi říci několik slov k zásadám vysílání vojáků z povolání na stáž tak, jak jsou stanoveny v předpise Sm-kádr-3. Mám za to, že tyto zásady byly v minulosti zpracovány jednostranně jen ve prospěch pracovníků MNO. U vojsk jsou podle mého názoru k tomu oprávněné výhrady, jakožto opatření neopodstatněné. Neopodstatněnost je nutné vidět v tom, že důstojník vyslaný na stáž nenese plnou odpovědnost za výkon funkce. Mnohdy ji vykonává za výhodnějších platových podmínek z předchozí funkce. Doba, stanovená pro stáž, je velmi krátká. Tyto skutečnosti mají pak vliv i na práci ve výkonu funkce především v tom, že nedávají těmto důstojníkům možnost si objektivně ověřit svoje znalosti a schopnosti. Také hodnocení výsledků stáže je zkreslené, protože soudruzi jsou posuzováni jen z dílčího plnění úkolů bez přímé bojové a mobilizační odpovědnosti a na daném stupni velení.

Proto si myslíme, že je nutné tyto zásady změnit a rozpracovat je v oblasti práce s kádrovými rezervami. Potřebuje-li některý důstojník, třeba z MNO, získat zkušenosti na nižších stupních velení, tak je musí získávat s plnou materiální, bojovou a mobilizační odpovědností a prokázat-li po určité době (2—3 let), že funkcí zvládl, že načerpal opravdu zkušenosti z vojsk, může se vrátit zpět do své funkce.

V současné době stále víc vystupuje do popředí nutnost zvládnout zásadní a pod-

statné otázky řídicí práce. Přesto, že velení okruhu i OPS vyvinuly v této oblasti velkou snahu a byla uskutečněna řada opatření, mám za to, že vynaložené úsilí neodpovídá výsledkům. Studium otázek ŘOP není ucelené, lektori se často střídají, často také neznají naši problematiku a jejich lekce jsou proto příliš obecné atd. Potřebu zvládnout otázky řízení mají především hlavní funkcionáři na stupni útvar a svazek. I některým náčelníkům správ by to také prospělo. Myslím, že by vůbec prospělo věci, abychom místo nakusování těchto otázek přešli k ucelené a závazné formě a obsahu studia a stanovili, že takoví funkcionáři by měli projít normálním postgraduálním studiem při zaměstnání ve VPA. Myslím, že by to svůj účel určitě splnilo.

A nakonec několik slov k přezbrojování. Náš svazek je již 2 roky přezbrojen na tanky T-55. Přesto však dodnes nemáme všechny speciální tanky s ženijním zařízením, dostatek nutných výcvikových pomůcek, náhradních dílů apod., nehledě k tomu, že jsme tyto otázky seriózně rozebírali na minulé konferenci komunistů ZVO. Soudruh gen. Kotlan projevil snahu kritické připomínky řešit. Přesto ale otázky nebyly dotaženy do konce. Jsem přesvědčen, že se nikdy nepodaří MNO vyřešit oprávněné kritické připomínky do té doby, dokud na MNO budou soudruzi, kteří jsou tam 10, 15 i více let, kteří už dávno zapomněli, že vyšli z vojsk a co vojska potřebují, co je jejich úkolem.

Vůbec si myslím, že jsme v naší armádě zbytečně pospíchali s přezbrojením na tanky T-55, že bylo výhodnější jít cestou dokonalého zvládnutí tanků T-54 a pak jej modernizovat, plně využít všech jeho možností a vlastností. Po vyčerpání všech možností pečlivě připravit výrobní závody na nový tank, přeškolení základní kádry techniků a velitelů, předem vyrobít nejnutnější počet výcvikových pomůcek, upravit příslušné předpisy k výcviku řízení a ve střelbě a v provozu tanků, ověřit si schopnosti a vlastnosti tanků na polygonech a v instrukční jednotce a pak přejít přímo na výrobu a zavádění nejmodernějšího tanku, který je dnes zaveden už v řadě sovětských divizí I. kategorie.

Zamýšlíme-li se nad některými problémy, často si říkáme

— kde jsou desítky připravených koncepcí pracovníků,

— proč musíme většinou každoročně opakovat svoje připomínky,

— kde je příčina toho, že se tak málo respektují oprávněné požadavky z vojsk, že se s takovým despektem na nás dívají někteří pracovníci MNO. Víme, že je tam také hodně dobrých pracovníků, ale zřejmě neměli možnost se prosadit.

Problémů je hodně. Je nutné pečlivě zvážit, odkud začít. Důležité pro autoritu strany a nové velení armády, k udržení aktivity našich lidí, je odpovědně vyřešit to, co je životně nutné. Myslím, že máme dostatek sil i schopností odstranit všechny nedostatky.

Některé zkušenosti ze svazku

Domníváme se, že dnes, po vyjití akčního programu naší strany, souhlasit s demokratizačním procesem v armádě znamená důsledně a pokud možno co nejrychleji vyřešit to množství nakupených problémů z různých oblastí vojenského života. Nebude to zřejmě jednoduchá záležitost. Každému, kdo trochu zná různorodost přípomínek, majících kořeny sice v dávné minulosti, ale přednesených s příslušným důrazem v posledních třech měsících, je jasné, že jejich důsledné řešení bude vyžadovat různé analýzy, mnohde dodatečné finanční a materiálové prostředky, vytvořit nové k nahrazení zamítnutého a konec konců i oddělit nereálné (neboť i takové jsou některé požadavky) od progresivního a oprávněného. Proto vyřešit připomínky bude vyžadovat mnoho práce a určitý čas.

Struktura armády, objektivně založená na centralizaci, na rozhodování i o podružných záležitostech v centru formou směrnic, rozkazu či předpisu, byla příčinou, že po lednu se objevil zcela nezvyklý a velmi zajímavý jev, neznámý v minulosti, že totiž vlna kritiky a připomínek, jako odraz demokratizačního procesu v naší společnosti, směřuje do centra. Domnívám se, že nejde o abnormalitu ani kritikaření. Je to odraz skutečnosti, ve které si komunisté v základních organizacích uvědomili nicotnou možnost všech stupňů, kromě centra, vyřešit podstatné neduhy armádního organismu, je to vědomí komunistů a vojsk o tom, že všechny stupně kromě centra mohou pouze vylepšovat nepodstatné záležitosti, avšak hlavní problémy se řešit nemohou. Přitom podotýkám, že i pouhé drobné vylepšování nepodstatného je i v armádních podmínkách mnohdy vázáno na souhlas centra. [Například: vylepšit systém plánování v praporu je vázáno na souhlas se změnou současného předpisu, vydaného MNO.]

Za této situace si dovoluji poznamenat, že do 25. dubna vojska, komunisté v praporech a plucích, o záměrech centra v řešení nazrálých problémů toho mnoho neví. Jsou známy závěry HPS k řešení situace

politického aparátu. Vykonávají velitelskou funkci a domnívám se, že ačkoliv na adresu politického aparátu bylo vzneseno sice mnoho „populární“ i „nepopulární“ kritiky, že přece jenom vyřešení odborných problémů je záležitost daleko závažnější, mající hluboké politické kořeny. Protože však o záměrech odborného centra v řešení problémů je známo velmi málo, roste dole netrpělivost, narůstají obavy a rostou pocity nedůvěry. Komunisté chtějí znát, aby se jasně řeklo, co, do kdy a jak vyřešit. Chceme-li situaci v naší armádě stabilizovat, a to je již velmi potřebné, pak jedině této stabilizaci napomocí. Jinými slovy: **seznamit vojska s podstatnými rysy akčního programu armády považují za požadavek dne; oddalování této záležitosti, nezaujetí konkrétního stanoviska k některým aktuálním připomínkám, které je možno řešit ihned, bez čekání — za politickou chybu.**

Druhý problém, ke kterému bych chtěl zaujmout stanovisko, je **bojová pohotovost vojsk v plném smyslu významu tohoto pojmu.** K této oblasti bylo nejvíce připomínek právě proto, že ona lidi nejvíce bolí a tíží. Náhodná neúspěšná prověrka v minulosti (a bylo jich dost) znehodnocovala práci stovek a tisíců lidí. Bylo jen divné, že na celou řadu neúspěšných výsledků v prověrkách BoPo se nereagovalo dříve, že nebylo signálem k solidnímu přehodnocení celého systému v této činnosti. Snad přece nikdo nevěřil tomu, že svazky a pluky jsou nevyhovující, protože lidé vydanou směrnicí a celou oblast BoPo sabotují. Bohužel, nereagování na tento stav způsobilo, že dnes můžeme registrovat i hlasy, které brojí proti potřebě BoPo vojsk vůbec. A takovéto hlasy již vůbec nejsou správné. To mne vede k tomu, abych řekl svůj názor na **zahájení realizace nové směrnice BoPo v současné době.** Nová směrnice, jak ji znám, má celou řadu progresivních myšlenek, které postrádáme v dosavadní. Tvůrcům nové směrnice je nutné vyslovit uznání za vykonanou práci. Přesto dávám znova na úvahu její zavedení a realizaci již v letošním roce. Do-

mnívám se, že její zavedení vůbec nepřinese ke zvýšení BoPo armády očekávaný efekt. Toto tvrzení chce přirozeně důkazy. Pokusil jsem se důvody proti zavedení nové směrnice zformulovat.

1. Zavedením směrnice se u pluků ani divizí z operačního ani taktického hlediska vůbec nic nezmění proti současné době. Alespoň u našeho svazku. Jednotky zůstávají ve svých prostorech, popřípadě se prostory mění o kilometr doleva či doprava, a to je vše. Počty komunikací, rychlost zaujetí určených prostorů zůstává objektivně stejná.

2. Bojová hodnota jednotek, daných k okamžité dispozici k bojovému použití zůstává stejná jako dříve, spíše se snižila např. proti ložsku, protože narostly problémy mobilizačního poplachu.

3. Problémy neúměrného narušování osobního volna vojáka, neúměrného omezování vojáka i velitelského sboru se všemi důsledky na morální politický stav vojsk i při zavedení nové směrnice zůstávají v plném rozsahu. Některé kategorie vojáků základní služby (specialisté) si jako dosud nebudou moci vybrat dovolenou.

4. Zavádění nové směrnice není materiálně ani finančně zabezpečeno. U útvaru ve Vimperku, kde se směrnice zkoušela, jen bedýnky na osobní věci vojáků stály více než 30 000 Kčs. Realnost nové směrnice nebyla zřejmě ani objektivně přezkoušena. Zkoušky uskutečněné u některých svazků byly neobjektivní, protože byly vybrány útvary s ideálními podmínkami, protože se zde soustřeďovaly všechny dosažitelné prostředky, vše se pečlivě nacvičovalo a pak se natáčel film. I při těchto ideálních podmínkách se normy splnily velmi problematicky. Přitom vycházím z hlediska, na kterém je nová směrnice motivována, je, že BoPo může být vyhlášena pouze v noci. V každém jiném případě a priori normy nové směrnice jsou nesplnitelné a počítají-li s nimi nadřazené stupně v operačních plánech, pak staví na vodě. Jsou některá fakta, která hovoří i o umělém zlehčování podmínek při těchto ukázkách, jen aby to vyšlo a mohlo se říci, že „směrnice je reálná“.

5. O její správnosti a realitě nejsou přesvědčeni ani její tvůrci, kteří v současné době směrnici dávají k připomínkám, které by ji měly při zachování starých principů „vylepšit“.

Mohl bych uvádět ještě další okolnosti. Myslím si, že kdyby nová směrnice byla něčím, co bojeschopnosti armády prospívá, pak by práce u útvarů, kde se tato směrnice vyzkoušela, mělo zůstat více, nežli

pouhá vzpomínka a úsměvy na uskutečněnou ukázkou. My totiž u těchto útvarů konzultujeme v přípravě na zavedení nové směrnice.

Nejsem ani oprávněn dávat rady, co a jak dělat, neznám ani všechny vzájemné souvislosti, které je nutné vidět, ale rozum mi říká, že by bylo účelné:

a) ponechat původní směrnici pro BoPo v platnosti a zrealit pouze zcela nové nereálné normy. Vydrželi jsme s ní 6 let, vydržíme třeba ještě rok;

b) novou směrnici zpracovat a zavést

1. po dořešení systému doplnění vojsk (tabulky) a odvelení,
2. po zpřesnění doktrinárních závěrů o charakteru a možném zahájení války na našem válečném,
3. po vytvoření materiálních podmínek a finančních možností,
4. nová směrnice by měla být konstruována na skutečnosti, že nelze stavět žádnou normu paušálně z centra, bez přihlídnutí ke konkrétní situaci kteréhokoli útvaru. Prostě decentralizovat v tomto smyslu pravomoc.

V souvislosti s řešením nahromaděných problémů chci předat závěrem zkušenost získanou za poslední tři roky, kdy jsem byl nucen řešit připomínky z VCS u našeho svazku. Zkušenost, která není příliš radostná. Poznal jsem letos i dříve v minulosti, že my v armádě máme dosavadním stylem práce narušenou logiku myšlení. Např. na štáb svazku přijde drobná připomínka, která sice v armádě nic podstatného neřeší, ale bolí konkrétního pracovníka. Protože připomínka má odborný charakter, žádám před mojí odpovědí odbornou konzultaci, popřípadě návrh na odpověď. Jsem vždy zklamán, když návrh odpovědi zní: „Podle článku toho a toho, předpisu toho a toho, kritizující nemá ve své připomínce pravdu.“ Někteří naši odborní pracovníci si již neumejí představit jiný způsob jednání, než odkaz třeba na sporný předpis, nedokáží se zamyslet, zda předpis je skutečně zcela objektivní, nedokáží pochopit, že předpisy a zákony tvoří lidé a že také lidé je mohou a měli by změnit. Odpověďt jiným způsobem, třeba záporným, někteří lidé dnes prostě nedovedou, jejich myšlení jim to nedovoluje, je zkostratělé a zbyrokratizované. Místo kvalifikovaného řešení připomínek, kvalifikované připomínky zamítají. Uvádím to proto, že stejným způsobem myslí i pracovníci na jiných stupních, než jen na našem svazku. Myslím, že i usnesení naší okružové konference by mělo dát záruky, že kritické připomínky budeme řešit a ne zamítat nebo vymlouvat důvody, které nikoho nepřesvědčí.

DEFORMÁCIE

v oblasti štruktúry armády

Búrľivé obdobie — vysoká politická aktivita odkryla i v našich podmienkach deformácie a tlačí nás riešiť nahromadené problémy i v oblasti štruktúry armády.

Cez to, že v minulých rokoch bola u nášho okruhu zachovávaná a trvale udržiavaná mobilizačná a bojová pohotovosť, bolo tomu tak za cenu nesmierného úsilia, energie a lánu väčšiny príslušníkov nášho okruhu.

Nebudem sa zmieňovať o špecifike nášho okruhu. Mnohokrát sme sa snažili i proti vlastnej vôli pochopiť objektivitu tejto situácie. Hľadali sme každú štipku možností, bili sme sa o každého človeka v TMP, o každý kus techniky a materiálu, o všetko to, čo nám ako tak umožňovalo plniť úlohy. Až chorobne prepadávali sme tendenciam maximálneho zintenzívňovania výcviku, snahám vykúzlif z hrstky vojakov pluky, z hrstky dôstojníkov stmelené štáby apod. Naše útvary dokázali strežiť, zabezpečiť chod služby, udržiavať množstvo techniky a materiálu, budovať MVZ, vypomáhať národnému hospodárstvu a pritom ešte cvičiť podľa náročných, operačne taktických noriem súdobého boja. Nechcem znižovať poctivú a úmornú prácu príslušníkov okruhu pri plnení úloh bojovej a politickej prípravy.

Som presvedčený, že v prípade vojnového konfliktu naše divízie, útvary a zariadenia, i keď za cenu nadľudského vypätia a značných strát, by úlohy plnili. Morálne politický stav bol by toho zárukou. Málo pravdepodobne by sme však plnili úlohy podľa pripravených plánov. V tomto smere prepadli sme mapovým predstavám operačných sálov.

Toto by však bola jednostrannosť v posudzovaní stavu MoBoPo. Jej vonkajších prejavov. V skutočnosti však či chceme, alebo nechceme, je tento stav znehodnocovaním ľudských hodnôt príslušníkov okruhu. Takýto stav môže byť jedine prechodný v určitom období výstavby armády, ale nie trvalý. V posledných rokoch, myslím si, že nebol nutný.

Nové velenie armády sa určite s plnou vážnosťou touto problematikou zaoberá. Prehodnocuje sa podiel a účasť stranických i štátnych orgánov na uskutočňovaní brannej politiky. Musí sa prehodnotiť i koncepcia našej vojenskej doktríny v rámci štátov Varšavskej zmluvy. Hľadajú sa proporcie medzi potrebami a možnosťami a pod.

Bez vyriešenia týchto kľúčových otázok nebolo by však možné vyriešiť ani problémy VVO. Je ich treba riešiť súčasne s prehodnotením predovšetkým hľadísk:

- operačného použitia okruhu,
- početných stavov a dislokácie,
- teritoriálnej problematiky,
- najúčelnejšieho mobilizačného doplnovania,
- najefektívnejšej prípravy záloh, ale i voj. zákl. služby,
- využitia a ďalšej výstavby MVZ,
- doplnenia najmodernejšou technikou

— a konečne i kádrových hľadísk, včítane požiadaviek, ktoré vzniknú federatívnym, štátoprávnym usporiadaním.

V príspevku chcem len tézovite naznačiť niektoré problémy, ktorými sa budeme musieť zaoberať, predovšetkým však ministerstvo.

Za daných podmienok u VVO nie je možné dosiahnuť ďalšieho podstatného zvýšenia MoBoPo.

Na území Slovenska je potrebné vytvoriť vševojskové divízie a príslušné útvary druhov vojsk tak, aby vojaci základnej služby dosiahli za dva roky miesto doterajších 600—800 výcvikových hodín najmenej 1600 a aby bola zabezpečená minimálne trojsmennosť. Dislokácia by mala umožniť výhodné teritoriálne doplnovanie. U každého pluku vytvoriť jeden prapor z voj. zákl. služby, jeden prapor na úrovni škólného praporu pre výcvik záloh a jeden prapor rámcový. Obdobne toto riešiť u všetkých druhov vojsk.

Je treba zrušiť výcvik neorganických celkov záloh. Zjednotiť a uskutočňovať

ich prípravu u výcvikových jednotiek s minimálnym počtom 20 výcvikových dní. Nezneužívať tak branný zákon používaním záložníkov na iné úlohy, ako výcvikové (mesačne jeden príslušník zo zálohy stojí štát priemerne 3500 Kčs).

Na druhej strane v prospech národného hospodárstva plnia úlohy silničné jednotky, tisíce nezdôvodnených náhradných záloh a strážne jednotky objektov zvlášťnej dôležitosti. Predovšetkým náhradné zálohy a strážne jednotky je možné okamžite prehodnotiť. Bude si to vyžadovať zrušiť i časť jednotiek v Čechách a i tam bude treba bojové vzväzky doplniť na plné počty, predovšetkým veliteľským sborom, včítane VVO.

Je treba prehodnotiť všetky únikové cesty zdrojov z finančného rozpočtu armády a sústrediť ich na rozhodujúce oblasti potrebné k zvyšovaniu MoBoPo.

Prehodnotiť je treba i brannú prípravu a výchovu, predovšetkým školenie vojakov v zálohe u MVS. Doterajší stav povrchnej predvojenskej prípravy (mimo vodičov a spojárov), nedostatočný rozsah výcviku v základnej službe, rozptýlenú a improvizovanú MVP, 10dňovú prípravu neorganických celkov záloh, je treba nahradiť kvalitnou základnou službou a plnohodnotnými pravidelnými cvičeniami záloh. Je treba zväziť predloženie vojenských cvičení dôstojníkov v zálohe o 15—20 dní a rozdeliť na dvojročné cykly. Na úkor toho zrušiť ich MVP, čo v terajšom systéme medzi cvičeniami robí každý rok 10 dní, čiže za tri roky tj. celkovo 30 dní. Zvýšila by sa tak nielen kvalita ich prípravy priamo u vojsk, ale v skutočnosti by sa znížil celkový počet výcvikových dní v cyklu 4 rokov o 10—15 dní.

Vytvorením optimálnych podmienok pre prípravu vojsk vytvorili by sa i lepšie podmienky pre rozšírenie osobného voľna vojaka, vyššiu organizovanosť, plnenie poriadkov a predpisov, zvýšenie náročnosti na plnenie úloh, a taktiež i lepšie podmienky pre celkové zvyšovanie disciplíny v armáde.

Bolo by tiež prospešné pre skvalitnenie prípravy vojsk vytvoriť v armáde stále skupiny (pracoviská) k rozpracováaniu metodiky výuky. Potvrdzujú to i prvé pokusy MNO na systéme KRAKONOŠ. V týchto kolektívoch by mohli pracovať i niektorí starší skúsení praktici, možno i niekoľko rokov pred penziou.

Problém napätosti medzi požiadavkami a možnosťami a preťaženosť ľudí na základe množstva úloh nemali by sme riešiť cestou znížovania počtov zamestnaní všetkých druhov, ale naopak. Tých potre-

bujeme hlavne pre štáby a pre malé jednotky viacej. Je treba tieto problémy riešiť predovšetkým racionálnejším využívaním času. Každý nech sa zaoberá tým, čo mu patrí. Je treba upraviť zodpovednosť, práva a povinnosti. Smelo uplatniť ich delimitáciu na jednotlivé stupne velenia i medzi funkcionármi v príslušných štáboch. Na druhej strane je treba zvýšiť nároky v kontrolnej činnosti, ktorú v rámci armády v metodách a normách je potrebné ujednotiť. V týchto otázkach — riadenia, budeme musieť i my — príslušníci veliteľstva okruhu — byť viacej progresívni a pružnejší.

K zvýšeniu pripravenosti veliteľov a štábov dobré by bolo zaviesť krátkodobé aplikačné kurzy podľa zastávanej, predurčenej, alebo výhľadovej funkcie v intervaloch 5—8 rokov a to pre každého, i absolventov vysokých škôl. Na základe toho zrušiť VZK a VAK-y.

K skvalitneniu veliteľov čiat a zál. dôstojníkov aspoň v najnutnejšom rozsahu sa ukazuje potrebné vytvoriť ŠDZ-ky. Stačili by 4 mesačne pre absolventov VK VŠ, pre dva nástupné termíny tak, aby sa vo výkone praxe u jednotiek prekrývali. U VVO bolo by potrebné všetky PŠ postaviť ako okruhovú. Zvlášť v Michalovciach je nenormálna situácia.

Záverom pár slov k vzťahom. Je normálne a bolo potrebné niekde i „päsťou“ riešiť v posledných mesiacoch nakupené problémy a tým i vzájomné vzťahy. Dnes, po postupnej kádrovej konzolidácii, budeme musieť i postupne upevňovať autoritu velenia, nedeliteľnú veliteľskú právomoc na základe prehlbovania demokratickosti i v podmienkach armády. Náročnosť je v zhode s demokratickými princípmi. Chce to však prehlbovať tiež ľudské vzťahy či už formálne, ale hlavne neformálne. Čestný a charakterný vedúci pracovník, ktorý má za sebou mysliacich ľudí v prostredí duševnej pohody, môže i vyžadovať, presadzovať náročnosť a pri tom zároveň prehlbovať ľudské vzťahy ľudí.

Obrodzovací proces v tomto smere nám dáva i v armáde možnosti. Nechceme sa klepať pred nadriadenými, nechceme žiť v duševnom napätí. Nechceme si hrať „na vojačikov“, ale naopak. Chceme viac disciplíny, viac dôvery, chceme sústrediť myseľ na prácu. Nie, čo kto na to, len aby nebol „oheň na streche“.

I my vojaci chceme viac radosti zo života, viac uprímného úsmevu. Radosť z toho, že sa stretneme. Že niečo spolu robíme. Že robíme prospešnú, efektívnu prácu. Že máme pocit dokonalej a stálej pripravenosti našich vojsk k plneniu skutočných vojnových bojových úloh.

Vztah a postavení zdravotnické služby v armádě

Především se chci zmínit o státním zdravotnictví, poněvadž je jen málo odvětví v armádě, kde by závislost na civilním sektoru byla tak bezprostřední a také z toho důvodu, že ve vojenské nemocnici pracuje velké množství občanských pracovníků, kteří se víceméně řídí předpisy ministerstva zdravotnictví.

Zdravotnictví dosáhlo za uplynulá léta od roku 1945 bezesporu velkých úspěchů, a to díky obětavosti, péli a disciplíně zdravotnických pracovníků. Je však také nesporné, že za éry ministra zdravotnictví Josefa PLOJHARA, Dr. h. c., se zdravotnictví stalo — velmi mírně řečeno — posluhující Popelkou. Proto všichni zdravotníci pohlíželi k poslednímu zasedání ÚV s nadějí, že se v akčním programu přízná zdravotnictví správné a důstojné společenské postavení. Zatím však akční program odbyl zdravotnictví 7 řádky povšechných frází (na rozdíl od akčního programu pro školství). Myslíme, že je to přinejmenším křivda na zdravotnících a hlavně na nemocných.

Přitom není třeba zdůvodňovat, že ve zdravotnictví pracuje vysoce kvalifikovaný personál s převážně středoškolským vzděláním a z 1/4 se vzděláním vysokoškolským.

Podle akčního programu by se tedy mohlo zdát, že ve zdravotnictví je vše v pořádku. Musím však uvést, že značně neutěšená situace je i tady a týká se všech oblastí zdravotnictví. Je těžké si vysvětlit, že koncem roku 1967 nebyly mimo četné léky i léky život zachraňující — údajně proto, že nebyly valuty. Je pak trapné i tragické, že nemocní píší o léky do západního Německa. Je jasné, že tato situace je v souvislosti s dosavadním diletantským řízením ekonomiky.

Neutěšená situace je i v jiných oblastech zdravotnictví. V RP ze dne 13. 2. 1968 se uvádí, že vysokoškolák v průmyslu si vydělá celoživotně méně než vyučený dělník zastávající funkci technika. Bylo by otřesné, kdyby byl proveden podobný průzkum v nedoceněné kvalifikaci ve zdravotnictví. Víme, že přerozdělení národního důchodu je t. č. z určitých důvodů nemožné, ač by bylo jedině spravedlivé. Jak vysvětlit, že maturant na průmyslovce má až o 700 Kčs vyšší plat po stejné době než maturant zdravotní školy.

Proto nemohu také pochopit, proč z přiděleného fondu na mzdy se strhávají 4 %, čili mzdový fond je kryt na 96 % a z toho jen je kryt na střed.

Přece práci za nemocného pracovníka musí někdo udělat a tato práce zůstává nezaplacena. Při menší nemocnosti než 4 % pak dochází k tomu, že není z čeho pracovníky zaplatit. Slyšel jsem ke konci roku (bylo to v civilním sektoru) naříkat vedoucího pracovníka, že by potřeboval, aby si někdo zlomil nohu a byl dlouho neschopen práce, poněvadž mu nevychází mzdový fond. Situace je nutné řešit vždy dodatečně dotacemi. Relativně lépe jsou na tom ti, kteří mají nekvalifikované pracovníky — paradoxní situace.

Platová úprava SZP je zcela nedostačující. Zvýšení platu u sester bylo v průměru o 110 Kčs, a přitom plat uklízečky s prémie je stejný jako plat sestry. Sestra nahradí uklízečku hned, uklízečka by musela nejdříve 4 roky studovat, aby mohla dělat práci sestry. Je mi trapné, že o mzdových otázkách musíme hovořit, ale zdravotnictví je hrubě platově podceňováno již 20 let. Myslíme si, že zdravotnictví by mělo dostat za své úkony zaplacené od podniků, složek na stejném principu, jak

účtují tyto podniky výsledky své práce ostatním. Situace je taková, že na zdravotnictví se dávají prostředky podle hesla — až co zbude. Tím by se musely podniky starat více o hygienu a bezpečnost práce a byl by to i prostředek proti zneužívání nemocenské péče.

Nezdravá situace je i ve vojenském zdravotnictví, které ve vztahu s ostatními složkami armády je v nerovnoprávném postavení, jako služba pro všechno.

Nedosáhne-li lékař předepsané kvalifikace (atestace), strhává se mu z funkčního platu 300 Kčs. Jsem všemi deseti pro. Na druhé straně jsou však funkce vysokoškolačů obsazeny osobami, které vysokoškolské vzdělání nemají, ale srážky z funkčního platu také nemají. Měří se zde tedy dvojnásobným metrem. Jsem pro přesnější metr na všechny. Vysoká škola není všechno, ale kdo chce přiměřenou funkci zastávat a brát plat za tuto funkci, musí prokázat znalosti a schopnosti. K lůžku nemocného si nikdo nedovolí postavit nelékaře, ztráta i život by byl ohrožen bezprostředně. Je-li ale nekvalifikovaný na místě, kde bezprostřední ohrožení nebo ztráty nehrozí, projeví se ale určitě za čas. Výsledkem takového neodpovědného jednání je i nynější naše hospodářská situace. Z toho důvodu si myslím, že výše platu lékařů neodpovídá stupni vzdělání, požadavkům kvalifikace a zvláště relacím funkcí v armádě.

Není ani možné, aby lékař byl povýšen, když nesplní požadovanou atestaci. Přitom je u nás situace taková, že podplukovníkem je důstojník se 4 měsíčníky, lékaři s atestací 2. stupně, náčelníci oddělení i náčelník oddělení kandidát věd. Na druhé straně náčelníci oddělení jsou do hodností plukovníků při splnění všech požadavků povyšování neuvěřitelně těžce. Vidíme v tom diskriminaci zdravotníků.

Z těchto důvodů nemohu souhlasit také s přehodnocením čl. 4 Kádr-1-1. Vidím v tom tlumení deníkové práce a pokračování v lživé politice. Situaci lze, myslím, řešit jedině přes zlepšení ekonomiky národního hospodářství, eventuálně finančními příspěvky, ale nikoli umísťováním na vedoucí místo. I v armádě jedině schopný důstojník může zastávat odpovědné místo.

Chtěl bych se zde ještě zmínit o službách lékařů. Tisíc hodin služeb za rok představuje 4 měsíce 8 hod. práce doby navíc. Kde vzít potom čas na studium, bez kterého lékař přestává být lékařem. Odejít po noční službě domů se sice teoreticky umožňuje, ale prakticky je nemožné. Tak se stane, že lékař po noční službě nastu-

puje na svůj úsek, neboť by svým odchodem narušil celý chod oddělení, zvláště když je na ambulanci nebo operačním sále.

Nechci zde hovořit o placení služeb, které jako u jiných pracovníků v civilu je samozřejmostí. Chci se zmínit o tom, že dosavadní systém dělá z kvalifikovaného lékaře velmi dobrého písaře. Troufám si tvrdit, že odborné využití práce lékaře a celé jeho kapacity je jen z jedné třetiny. Potvrdil mi to i jeden lékař PU, který v NDR při dokonale zabezpečené administrativní práci a práci pomocné vyšetřil a ošetřil 3krát více nemocných, než je schopen udělat u nás, když musí vše psát sám. V NDR diktoval souběžně s vyšetřováním. Znamená to, že zvyšování počtu lékařů by nebylo tak naléhavé, kdyby lékaři byli zbaveni práce, která jim nepřísluší. Je třeba, aby se touto otázkou někdo zabýval, protože je to velké zvýšení produktivity práce. Vyřešením této otázky by byl čas na studium, volno po službě i rodinný život. Bude-li se situace vyvíjet dále, bude zdržovat lékaře od skutečné jejich práce, tj. léčení. Myslím, že i v jiných oborech vojenského života odbourání nepříslušející práce by život funkcionářů usnadnilo.

Zaostávání materiálně zdravotnického zabezpečení není jen v mírových podmínkách, ale i v podmínkách pro pole. Vybavení doplňků je zastaralé, stany jsou zcela nevhodné. Zřízení laboratoří a rtg. kabinetů by mohlo být zcela snadné ve skříňových vozídech jako jsou laboratoře chemické nebo radiologické. Zatímco však se buduje nová bojová technika, vybavení zdravotnictví je téměř stejné jako v roce 1957. Jsou možné změny i v tabulkách: místo instruktora zříditi funkci náčelníka štábu doplňku, který by osvobodil náčelníka nemocnice od jisté práce a náčelník doplňku by se mohl daleko více věnovat práci odborné. Za současné feminizace medicíny bude lékařů velký nedostatek. Je třeba vypracovat dlouhodobou koncepci. Myslím, že z daného vyplývá jedna nutnost, a to vyřadit zdravotnickou službu z podřízenosti týlu. Péče o nemocné a raněné vyžaduje kvalitativně odlišný přístup jak řízení PHM, proviantu a intendantního materiálu. Každý mezičlánek je škodlivý. Vymaňování zdravotní služby z týlu by přineslo větší prostor pro realizaci jejich potřeb.

Myslím si, že by hlavně velitelské orgány měly se problémy zdravotní služby více zabývat, nechovat se k nim macešsky a znát je jen tehdy, když onemocní. Zastavení degradace zdravotnictví je životně nutné.

POZNATKY z konferencie komunistov VVO

Vo svojom článku chcem rozobrať niektoré poznatky z hľadiska delegáta konferencie.

Konferencia komunistov Východného vojenského okruhu sa konala v duchu posledných rokovaní pléna ÚV KSČ.

Zpráva na konferenciu bola vydatá všetkým delegátom vopred a každý mal možnosť zaujať k nej reálne stanovisko z hľadiska podrobnej znalosti celkovej situácie. Dávala dostatok podkladov a reálne boli rozobraté otázky, týkajúce sa problémov života straníckych organizácií Východného vojenského okruhu. Bolo konštatované, že v posledných rokoch nebolo všetko v poriadku v straníckej práci. V stranícko-politickej práci začal prevládať formalizmus a celý stranícky život bol do značnej miery deformovaný. Príčiny tohto stavu bolo treba vidieť v tom, že problémy života našej spoločnosti sa plne prenášali i do armádneho organizmu, zvlášť z hľadiska ekonomického, čo malo negatívny vplyv i na životnú úroveň nášho veliteľstva.

Bolo vidieť, že delegáti konferencie žijú so súčasnou situáciou v strane a v našom verejnom živote a bol si každý vedomý toho, že súčasný stav sa nedá zrovnávať s prechádzajúcim obdobím a ovzdu-

ším, ktoré na konferencii bolo v tomto roku.

Bol si každý vedomý toho, že celý obrodny proces sa odráža i v armáde, a preto každý delegát žil plne v duchu demokratizačného procesu v celej našej spoločnosti. Tieto momenty sa odrážali aj vo vystúpeniach jednotlivých delegátov konferencie. Delegáti správne reagovali na zprávu a rozvádzali niektoré konkrétne úlohy, ktoré ich z hľadiska stranícko-služobného trápia a ktoré je nutné v najbližšom období splniť.

Vo svojom článku nechcem rozoberať všetky poznatky z konferencie, ale chcel by som hlavnú pozornosť zamerať na otázky

- teritoriálneho velenia;
- prípravy veliteľov a štábov;
- doterajšej dislokácie vojsk na teritóriu a možnosti postavenia ďalších zväzkov, útvarov na Slovensku v duchu Košického vládneho programu.

TERITORIÁLNE VELENIE

Väčšina delegátov zvlášť z miestnych vojenských správ poukazovala na nový model vytvárania krajských a okresných veliteľstiev. Tu je treba otvorene povedať,

že funkcionári na krajoch i v okresoch si od tohto modelu mnoho sľubovali. Problém, ktorý v súčasnej dobe nie je z hľadiska úlohy a miesta miestnych vojenských správ plne doriešený, dolieha na vykonávateľov či v kraji, alebo v okrese. Okrem iného bolo poukázané, že kus záslužnej práce na tomto úseku bol vykonaný z hľadiska organizačného a do značnej miery i pri príprave kádrov. Správne bolo poukazované, že nároky, ktoré sú kladené na funkcionárov krajských a okresných vojenských správ sú plnené len s veľkým vypätím síl, na úkor osobného voľna i zdravia vojakov z povolania. Skutočnosť je taká, že nároky narastajú, úlohy pribúdajú, z hľadiska organizačnej štruktúry sa však doteraz nič nezmenilo. I keď v súčasnej dobe vyvstali pred nami iné úlohy, bude nutné, aby velenie armády prehodnotilo súčasný stav z hľadiska teritoriálneho velenia, využilo doteraz rozpracované otázky a v rámci akčného programu armády zväčšilo a urýchlilo prijato zásadnú koncepciu budovania teritoriálnych stupňov velenia. Pri tom je treba dôsledne riešiť otázky kádrového zabezpečenia ako aj materiálnych a bytových fondov a v neposlednom rade umiestnenie jednotlivých veliteľstiev vo vhodných budovách.

I keď v súčasnej dobe hovoríme o federatívnom usporiadaní, nie je možné zabudnúť na tak dôležitú otázku, ako je systém teritoriálneho velenia. Predchádzajúce roky nám ukázali na rad otázok, ktoré bude treba vyriešiť, čo bude mať z hľadiska neustálej bojovej pohotovosti krajských a okresných vojenských správ svoj význam.

Vytvorení teritoriálnych orgánov velenia vychádza z poznatkov z rokov 1961 až 1962, kedy sa ukázalo, že rad problémov v oblasti ochrany a obrany teritória nie je doriešený. Skutočnosťou je, že píše sa rok 1968, ale doposiaľ nie sú doriešené otázky komplexne. Prakticky už po dobu troch rokov sa neustále hovorí o celkovej koncepcii teritoriálneho velenia, ale zatiaľ sa to odráža len minimálne v praktickom živote.

Na krajské a okresné vojenské správy sú neustále väčšie požiadavky jak z hľadiska zabezpečenia bojovej pohotovosti, tak i z hľadiska pripravenosti jednotlivých funkcionárov. Je však treba otvorene priznať, že príslušníci krajských a okresných vojenských správ pristupovali k plneniu náročných úloh s veľkou zodpovednosťou, a to zvlášť preto, lebo sa domnievali, že k ďalšiemu riešeniu teritoriálneho velenia bude treba problematiku hlbšie

zvládnuť a v plnom rozsahu. Ovšem v súčasnej dobe sa treba pozrieť na úlohy a aké sú možnosti z hľadiska splnenia stanovených úloh. Pre dokreslenie uvediem len niektoré faktá, ktoré čiastočne objasnia postoj delegátov konferencie.

Pri zrušení brigád a praporov vnútornej stráže, ktoré riešili obranu a ochranu objektov zvlášťnej dôležitosti, zostali len roty — a to tiež celkom životaschopné. Oklieštené vlastné strážne roty boli „prifaréné“ k jednotlivým krajským vojenským správam. Toto riešenie z hľadiska vytvárania ďalších teritoriálnych jednotiek (útvarov) bolo vtedy správne, i keď treba dôkladne rozobrať súčasnú organizáciu roty po stránke personálnej i materiálnej. Nie je možné, aby strážne roty, ktoré sú prakticky samostatnou jednotkou, nemali dostatok výkonných a hospodárskych pracovníkov. Nechcem zo široka rozobrať otázku strážnych jednotiek, ale je treba pripomenúť niektoré slová delegáta od strážnej jednotky KVS Košice. Vysvetľuje, aké sú ťažkosti pri zabezpečovaní úloh a aký je rozdiel byť veliteľom roty v rámci praporu alebo samostatne a pritom nemať žiadnu perspektívu ďalšieho rastu. Domnievam sa, že pri riešení celkovej koncepcie výstavby armády bude nutné doriešiť i tieto hľadiská a zväziť, kde skutočne ponechať strážnu jednotku na zabezpečenie objektov zvlášťnej dôležitosti, či niektoré objekty vôbec nezrušiť ako objekty ZD a ponechať stráženie na jednotlivé záводы, rezorty, ministerstvá a pod.

Niekoľko slov k zabezpečeniu bojovej pohotovosti krajských a okresných vojenských správ: Súčasné podmienky k zabezpečeniu bojovej pohotovosti sú skutočne minimálne. Väčšinu úloh, zvlášť v počiatkovom období pri vyhlásení poplachu, plnia vojaci z povolania a občianski pracovníci. Tu je treba poukázať na skutočnosť, že bez využitia pracovných síl a vozidiel z národného hospodárstva, neboli by schopné miestne vojenské správy splniť úlohy bojovej pohotovosti. V rámci nového modelu (KVV a OVV), kde bol predpoklad vytvorenia aspoň prevádzkovej roty v KVV a čaty v OVV (družstiev u menších OVV), boli by úlohy bojovej pohotovosti dôslednejšie plnené a vlastná údržba materiálu a techniky by bola kvalitnejšia a technika bojaskopnejšia. Za súčasných podmienok, keď v KVS a OVS je značné množstvo materiálu a techniky, nie je záruka, že za niekoľko rokov nebudú materiál a technika značne znehodnotené, lebo nie je v ľudských silách, aby jeden príslušník (príslušníčka) AHO obhospodaroval niekoľko druhov materiálu, ako

je to doteraz u jednotlivých OVS. Obdobná situácia je i u jednotlivých krajských vojenských správ, kde je nedostatok pracovných síl na údržbu techniky a materiálu.

To sú len niektoré postrehy, ktoré prednášali jednotliví delegáti zo svojich pracovísk na konferencii. Je rad ďalších závažných problémov, ktoré bude treba riešiť na MNO i na okruhu. Nie je možné, aby stále sa len niečo sľubovalo a nepristúpilo k činom. Nedoriešenie problémov sa potom odráža v tom, že každým rokom príslušníci miestnych vojenských správ tieto problémy nanášajú po veliteľskej i po strážnickej línii, tieto však zostávajú bez zásadného riešenia.

PRÍPRAVA VELITEĽOV A ŠTÁBOV

V tejto otázke treba otvorene povedať, že zo strany prípravy teritoriálnych orgánov bolo vykonané u nášho okruhu mnoho, a to nielen v predchádzajúcom roku. Dá sa povedať, že u VVO príprave teritoriálnych orgánov bola venovaná náležitá pozornosť u samotného štábu aj u podriadených KVS a OVS. Príslušníci miestnych vojenských správ plánujú a intenzívne študovali vševojskové a teritoriálne otázky a treba kriticky povedať, že niektoré požiadavky z hľadiska vševojskových znalostí boli veľmi náročné. Na druhej strane treba vidieť, že príslušníci miestnych vojenských správ prejavili veľkú snahu a pristupovali veľmi zodpovedne k zvládnutiu vševojskovej a teritoriálnej problematiky zvlášť preto, že sa skutočne očakávalo vytvorenie krajských a okresných vojenských veliteľstiev. Každý pochopil, že nie je možné vystačiť so znalosťami, ktoré pre plnenie úloh jednotliví funkcionári mali.

Jednotlivé kurzy, školenia, ktoré boli plánované zo strany MNO, neboli uskutočnené vzhľadom na celkovú situáciu; bol zmenený i termín vytvárania krajských a okresných vojenských veliteľstiev. Zo strany veliteľstva vojenského okruhu boli uskutočnené seminárne besedy k otázkam vševojskovej a teritoriálnej problematiky, ktoré potvrdili dobrú pripravenosť niektorých príslušníkov miestnych vojenských správ. To však, podľa nášho názoru, je len minimum. Teraz, keď väčšina funkcionárov vie, že realizácia vytvárania KVV a OVV nebude uskutočnená, stráca sa aj záujem o celkové zvládnutie danej vševojskovej a teritoriálnej problematiky. Domnievam sa, že je to vcelku prirodzený jav, lebo nie je možné od ľudí len vyžadovať. Je nutné dať im aj to, čo by bolo

k riešeniu potrebné a v daných podmienkach reálne.

Mám za to, že na teritóriu Východného vojenského okruhu sú vševojskové štáby, ako aj miestne vojenské správy z hľadiska riešenia teritoriálnej problematiky dobre pripravené, čo potvrdili i vystupenia jednotlivých delegátov. Bude však potrebné v duchu nových pohľadov rozoberať otázku prípravy a skvalitňovania teritoriálnych štábov a veliteľstiev (aj keď na názve tak nezáleží). V prvom rade je rozhodujúce, aká bude štruktúra a čo v daných podmienkach je. Preto budeme musieť usporiadať jednotlivé úlohy daným podmienkam a potrebám v rámci výstavby našej armády.

DISLOKÁCIA VOJSK NA TERITÓRIU OKRUHU

Delegáti ako aj zpráva poukázali na vývoj, ktorý bol na teritóriu okruhu, i na súčasný stav. Tu si treba všimnúť, že Východný vojenský okruh prešiel radom dislokačných a organizačných zmien od roku 1958, čo malo nedobry vplyv i na morálne politický stav vojakov z povolania a vojsk. Úloha Východného vojenského okruhu bola do značnej miery prehodnotená a za posledných niekoľko rokov Východný okruh sa stal teritoriálnym okruhom. V rokoch 1960—1962 plnil okruh zložitú, dvojakú úlohu, a to smerom k vojskám, jednotlivým zväzkom, ktoré v tom čase boli na teritóriu a smerom k miestnym vojenským správam. Ty boli na teritóriu okruhu (Moravy a Slovenska) riadené priamo velením okruhu, zatiaľ čo v Čechách krajské vojenské správy boli riadené priamo ministerstvom národnej obrany. Vzhľadom na vytvorenie nových okruhov došlo k podstatným zmenám i v dislokácii vojsk. Dobré pripravené štáby zväzkov (útvarov) boli na teritóriu rušené a príslušníci veliteľského sboru boli prakticky rozdelení po celej republike. Bol i taký prípad, že špeciálny útvar na Slovensku bol zrušený, presunutý do Čiech a za pár rokov bol znovu stavaný útvar stejného druhu vojska v tej istej posádke. Takáto perspektíva výstavby armády neprispieva k stabilizácii kádrov, nehovoriac o tom, že kvalita štábov sa po takýchto zásahoch nezlepšuje, ale zhoršuje. Tu si musíme každý upovedomiť, že príprava a stmelenie štábu netrvá len niekoľko mesiacov, ale možno povedať, že stmeliť a skvalitniť prípravu štábu zväzku (útvaru) trvá minimálne rok. Problém dislokácie treba vidieť v celom komplexe a nie v tom, či namaľujeme

zástavku na jednom alebo druhom mieste, alebo prepíšeme číslo zväzku (útvary). Podľa objektívneho zhodnotenia delegátov ako aj výsledkov jednotlivých konferencií treba mať na zreteli celkovú výstavbu armády. V tomto smere možno povedať, že neboli plne docenené všetky hľadiská, ktoré vyplývajú z obranyschopnosti zeme i Košického vládneho programu.

Vo vystúpeniach delegátov odzneli hlasy na postavenie ďalších útvarov (prípadne zväzku) na území Slovenska. Táto požiadavka vyplýva z Košického vládneho programu aj z celkovej potreby, ktorá bola zvlášť markantná a naliehavá v posledných rokoch. Dislokácia vojsk na teritóriu Východného vojenského okruhu nezodpovedá daným podmienkam a bude treba ju prehodnotiť z týchto hľadísk:

- vytvoriť teritoriálne slovenské jednotky, aby maximálny počet brancov nastupoval k útvarom dislokovaným na Slovensku;

- zabezpečiť vojakom z povolania možnosť ďalšieho rastu a vyzdvihovania vo funkciách na všetkých stupňoch velenia;

- zabezpečiť dôsledné precvičovanie záloh a k tomu vytvoriť výcvikové a materiálne podmienky,

- prehodnotiť doterajšie postavenie zvláštnych úloh jednotlivým zväzkom a útvarom.

Pre názornosť rozoberám jednotlivé body tak, ako boli diskutované jednotlivými delegátmi. Požiadavka na vytvorenie ďalšieho zväzku na Slovensku je opodstatnená z hľadiska celkového uskupenia vojsk ČSLA. Bude však treba prihliadať a veľmi zodpovedne zvážiť dislokáciu jednotlivých útvarov, pretože kasárenské objekty, byty pre vojakov z povolania, parky, materiálne výcvikové základne nie sú v jednotlivých posiadkach na uspokojivej úrovni. Tieto okolnosti bude treba zvážiť a po dôkladnom prehodnotení doterajšieho stavu zakotviť i jednotlivé úlohy do akčného plánu armády. Bolo by snáď správne prehodnotiť vojenské školy, ktoré sú dislokované na Slovensku a uvažovať o prípadnom zlúčení niektorých učilísk v posádkach, kde sú dobré podmienky z hľadiska výuky i materiálne výcvikovej základne. To si však vyžaduje dôkladný rozbor perspektívy výstavby celej armády. Domnievam sa, že nebolo by správne tieto problémy riešiť ukvapene, lebo na stávajúce problémy má rad funkcionárov armády iné názory. Bude treba dôkladne zvážiť jednotlivé aspekty a vybrať najoptimálnejšiu variantu pre zabezpečovanie tejto úlohy.

Rozoberám to preto, lebo boli i také názory, že na jednom mieste bol dávany návrh zrušiť určitý útvar a na druhom mieste vytvoriť podobný útvar za horších podmienok. Mám za to, že nebolo by správne zhoršovať podmienky, pretože to má značný vplyv na bojovú pohotovosť a spokojnosť vojakov z povolania a ich rodinných príslušníkov. Z hľadiska dislokácie vojsk je nutné zlepšiť podmienky pre zvyšovanie bojovej pohotovosti, pripravenosti našich štábov a vojsk; k tomu musí smerovať naše úsilie.

Pri vytváraní ďalšieho zväzku na teritóriu by nesporné bol zabezpečený i rast vojakov z povolania na jednotlivých stupňoch velenia. Súčasná podmienka sú také, že dôstojníci v rámci nášeho okruhu sú na jednej funkcii desať, pätnásť i viac rokov. Tento stav má i nedobry vplyv pri náboře za vojakov z povolania z radov mládeže. Nedobry odraz pri ďalšom raste má aj posledná denivelizácia v odmeňovaní vojakov z povolania. Dôstojníci riadiacich a bojových zložiek sú na tom pomerne horšie, ako dôstojníci zložiek zabezpečujúcich chod jednotlivých služieb. A úplne nesprávne relácie sú medzi štábov okruhu a zväzku. V rámci vyzdvihovania vo funkciách nie je možné vyzdvihnúť príslušníka štábu alebo náčelníka zväzku na štáb okruhu, pretože by funkčne išiel dole. Je to určitý paradox, ale náčelník, ktorý má školiť svojho podriadeného, je po stránke finančnej na tom horšie, ako jeho podriadený. Domnievam sa, že táto otázka bude musieť byť prehodnotená a verím, že naše nové velenie zváži všetky hľadiská, ktoré budú mať vplyv i na uspokojovanie vojakov z povolania. Snáď by stálo za úvahu prijať takú zásadu, aby bolo zabezpečované ročné (dvojročné) narastanie funkčného, prípadne hodnostného platu a tak dosiahnuť ohodnotenia tých, ktorí v rámci tabuliek nemôžu rásť vo funkciách a v hodnostiach.

V podmienkach Východného vojenského okruhu sú ťažkosti i v precvičovaní záloh. Množstvo, ktoré je na teritóriu okruhu, nie je možné precvičiť v krátkej dobe, behom niekoľkých rokov. I keď je možné povedať, že náš okruh má dobré skúsenosti z výcviku organických i neorganických celkov, predsa len je rad objektívnych príčin, ktoré majú vplyv na dôkladnú prípravu a precvičenosť záloh. Uvediem pre názornosť len niektoré otázky, ktoré boli diskutované na konferenciách. Vojaci základnej služby, ktorí vykonávajú službu mimo teritória VVO, sú cvičení behom dvojročnej základnej služby na

modernej, prípadne najmodernejšej technike, ktorú v armáde máme. Po skončení základnej služby sú zaradovaní do jednotiek na Slovensku, kde vykonávajú cvičenia ako záložníci. Je potom ťažko zvládnuť všetky úlohy výcviku behom niekoľkých dní, keď zväzky a útvary na teritóriu okruhu majú staršiu bojovú techniku. Tieto zmeny majú negatívny vplyv na bojové stmelenie vojsk a na prípravu záložného veliteľského sboru. Na druhej strane treba vidieť, že väčšina našich útvarov je zrámcovaná a preto i niektoré úlohy strážnej služby a pri údržbe techniky vykonávajú vojaci v zálohe. Bolo by snáď správne, aby sa prehodnotil i stav technického a materiálneho zabezpečenia útvarov na teritóriu okruhu a z tohto hľadiska i cvičiť zálohy na modernej technike a materiále. V takom prípade by nedochádzalo k rozporu pri plnení vojenských úloh v dobe základnej služby a pri cvičeniach záloh. Týmto opatrením by sa skvalitnil výcvik záloh, zvýšila efektívnosť pri výcviku, pri cvičení a stmelovaní organických celkov i pri výcviku neorganických celkov.

To sú všetko problémy, ktoré bude treba v čo najkratšom čase prehodnotiť i prijať správne závery do budúcnosti.

V súčasných podmienkach Východného vojenského okruhu majú zväzky a útvary veľkú povinnosť z hľadiska brannej po-

hotovosti štátu. Štáby a vojská plnia tieto úlohy s vypätím síl vzhľadom na veľké zrámcovanie; ich zloženie nie je dosť kvalitné. Po splnení zvláštnych úloh je prevažná časť dôstojníckeho sboru a vojakov zo zálohy. Na stmelovanie štábov a vojsk nie je vždy dostatok času a úlohy sú plnené okamžite pri zvýšenom stupni ohrozenia. I preto je potrebné prehodnotiť doterajší stav štábov a vojsk na teritóriu okruhu, aby úlohy za brannej pohotovosti štábu boli úmerne rozdelené. Vhodným opatrením by sa zlepšilo i celkové zloženie štábov a vojsk. Zároveň by sa zlepšili podmienky výcviku záloh, údržba techniky a materiálu. Po vyriešení týchto úloh by bola zvýšená bojová pohotovosť a skvalitnila by sa celková pripravenosť všetkých zväzkov (útvarov) na teritóriu okruhu.

Delegáti vo svojich vystúpeniach povedali, že nie je možné neustále zvyšovať úlohy, je treba vytvoriť i personálne, materiálne i finančné podmienky. Nechceme otázku dislokácie ďalej rozoberať, ale predsa chceme spomenúť slová delegáta, ktorý sa prikláňal k tomu, aby teritórium VVO zahrnovalo i Juhomoravský kraj, ako to bolo pred vytvorením ďalších okruhov. Je to otázka diskutabilná, bude však treba seriózne zvážiť všetky možnosti a okolnosti, aby v nových podmienkach nepustili sme sa tých chýb, ktoré sa vyskytli v minulosti.

ZÁVER

Konferencia komunistov Východného vojenského okruhu sa niesla v duchu obrodzujuceho procesu. Delegáti veľmi zodpovedne a otvorene poukázali na jednotlivé ťažkosti v armádnom organizme a plne podporili boj za presadzovanie progresívnych opatrení v celej našej spoločnosti. Podporili všetko pokrokové, ktoré z hľadiska obranyschopnosti našej vlasti je nutné riešiť. Zároveň ubezpečili, že u štábov a vojsk Východného vojenského okruhu nemohlo dojsť k zneužitiu armády. Prejavili presvedčenie, že pripravovaný akčný plán armády zahrnuje do seba jednotlivé problémy výstavby armády a bude prihliadať i na konkrétne podmienky Východného vojenského okruhu. V rámci výstavby armády bude nutné zvážiť jednotlivé okolnosti a špecifiku Východného vojenského okruhu a zvážiť skutočnosť, že Východný vojenský okruh, jeho vojenské a politické orgány sú partnerom slovenským národným orgánom.

Delegáti konferencie očakávajú, že problémy, ktoré sa posledných rokov nahromadili, budú postupne riešené, a to v rýchlejšom tempe, ako doteraz. Zároveň ubezpečili ÚV KSČ, že komunisti VVO sú odhodlaní doviesť progresívne myšlienky do konca, že pevne stoja pri zabezpečovaní pokrokových myšlienok v našom obrodnom procese. Delegáti konferencie plne podporujú riešenie federatívneho štátoprávneho usporiadania. Žiadajú odstránenie nedostatkov v doterajšom modeli výstavby armády, ktorý neodpovedá daným potrebám a možnostiam.

Delegáti a komunisti Východného vojenského okruhu vynaložia všetko úsilie pri zabezpečovaní bojovej pohotovosti štábov a vojsk a pri plnení úloh bojovej a politickej prípravy.

RŮZNÉ

ÚVOD DO STRATEGIE

Plukovník gšt. Ing. Josef Průša, CSc.,
generálmajor Ing. Jan Knotek

Koncem minulého roku vydalo nakladatelství Naše vojsko v českém překladu knihu francouzského generála André Beaufré „Úvod do strategie“.

Nová kniha je na záložce svého obalu uváděna takto: „...Svým obsahem, logikou stavby, stručností vyjadřování a snahou o přesnost definic se ... zmíněná práce řadí mezi nejvýznačnější díla posledních dvou desetiletí, která byla o této problematice na Západě napsána. Do rukou našeho čtenáře se ... pochopitelně nedostává s posláním stát se nějakou učebnicí strategie, ale jako ucelená práce, umožňující poznat zásady, metody a cesty, po kterých se ubírá současné vojenské teoretické myšlení na Západě a konkrétně ve Francii.“

Tento článek má být hlubším zamyšlením se nad obsahem Beaufrovy knihy — a to jednak nad obecnými otázkami definice, začlenění a učení strategie, jednak nad obsahem Beaufrova pojetí jaderné strategie.

— ☆ —

O strategii obecně

„Co je to vlastně strategie?“ ptá se autor na str. 26 své knihy, když předtím konstatoval, že strategie je zcela určitě jedním z běžných pojmů, jejichž smysl je nejméně známý.

Generál Beaufré odmítá definici, podle níž strategie je umění používat vojenské síly k dosažení cílů, které stanovila politika. Takovou definici oprávněně považuje za příliš úzkou, neboť se vztahuje na vojenské síly a vystihuje proto pouze vojenskou strategii.

Předkládá čtenáři definici, podle níž strategie je „umění zaměřit sílu k dosažení politických cílů“ (str. 26), nebo podle ještě obecnějšího pojetí — „umění ovládat dialektiku sil“, resp. „umění ovládat dialektické působení vůlí, které k řešení svého konfliktu používají síly“ (str. 27).

Přitom za poslání strategie autor pokládá „...dosahovat cílů, jež stanovila politika, co nejlepším využíváním prostředků, které jsou k dispozici“ (str. 27). Toto poslání strategie pak upřesňuje takto:

„...dosáhnout rozhodnutí vytvořením a využitím takové situace, která u nepřítelů vyvolá takové rozvrácení morálního stavu, že bude nucen přijmout podmínky, které mu chceme vnutit“ (str. 28).

„K dosažení svého cíle, tj. rozhodnutí, má strategie k dispozici celou škálu prostředků materiálních i prostředků povahy morální, počínaje jaderným bombardováním a konče propagandou, nebo obchodní smlouvou“, říká autor na str. 29, a pokračuje: „Celé umění záleží v tom, dokázat si z existujících prostředků vybrat ty nejvhodnější a jejich činnost kombinovat tak, aby přispívaly k dosažení jediného společného psychologického účinku, schopného vyvolat žádaný rozhodující morální efekt.“

Z tohoto pojetí strategie pak vychází, když jednotlivé strategie učeňuje do určitého systému, do jakési „...pyramidy odlišných, přitom však vzájemně závislých strategií, které je nutné správně definovat aby bylo možné co nejlépe spojovat v jediný komplex činností, směřujících k dosažení společného cíle“ (str. 37).

Zamyslí-li se čtenář jen trochu hlouběji nad autorovými jednotlivými strategiemi, pochopí jeho potíže při pokusu učlenit je do jakéhosi uceleného systému.

Nejobecnější a nejširší strategií je v Beaufrově pyramidě — totální strategie. Pod tímto termínem chápe autor komplexní státní strategii (shodně s pojetím „národní strategie“ Američanů) a říká o ní, že je podřízena přímo vládě — to tedy

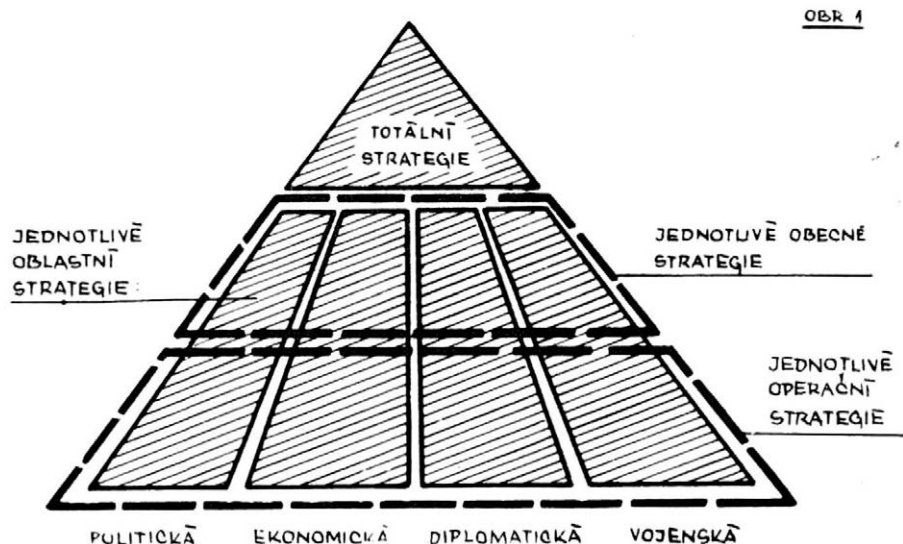
znamená politice — a jejím posláním je koncipovat vedení totální války, stanovit základní úkoly různých obecných strategií a koordinovat je. Tato strategie je v podstatě záležitostí šéfů vlád za účasti jejich náčelníků štábů ministerstev národní obrany a nejvyšších výborů, nebo rad obrany (str. 37).

Logicky přijatelnou kostru Beaufrovy pyramidy strategií tvoří jeho dělení totální strategie oblastní — podle prostředků, jichž je možné použít k realizaci cílů totální strategie: použití politického, ekonomického, diplomatického a vojenského zápasu zabývají se strategie politická, ekonomická, diplomatická a vojenská.

Pokud se týče stupně obecnosti závěrů těchto oblastních strategií, rozeznává autor v každé z nich jednak **obecnou strategii**, (jejím posláním je rozdělovat a kombinovat úkoly, kterých se má dosáhnout akcemi v různých směrech v rámci dané oblasti), jednak **operační strategii** jednotlivých oblastních strategií — její místo je tam, kde probíhá rozhraní mezi koncepcí a exekutivou, mezi tím, co se chce nebo má udělat, a tím, co technické podmínky umožňují (str. 38).

Autorovo učlenění strategií je možné znázornit graficky „pyramidou“, resp. jejím průmětem do jedné roviny (viz obr. 1).

Beaufre ovšem ve své knize hovoří o dalších druzích strategie, které však není dobře možné graficky zachytit do jeho „pyramidy strategií“ — vycházejí

totiž z rozdílných kritérií členění strategie.

Při rozboru problematiky strategického plánování dospívá autor k pěti nejtypičtějším „strategickým modelům“, které vytýčuje jednak podle prostředků, které mají oba soupeři k dispozici, jednak podle závažnosti sledovaného cíle (viz str. 31–34). Těmto modelům pak odpovídá buď tzv. strategie přímá, nebo tzv. strategie nepřímá.

Přímá strategie je v podstatě koncepcí, která vychází ze snahy dosáhnout rozhodnutí v konfliktu nebo zastrašení protivníka buď použitím ozbrojených sil, nebo využitím zastrašovacího účinku samotné jejich existence. Ozbrojené síly v této strategii považuje za hlavní prostředek (str. 47).

Nepřímou strategií se pak řídí všechny formy konfliktů, při nichž není snahou dosáhnout rozhodnutí přímým střetnutím ozbrojených sil, ale naopak metodami co nejméně přímými — ať již v oblasti politické, ekonomické (např. v revolučních válkách), či vojenské, a to formou postupných akcí, přerušovaných vyjednáváním. Autor dále uvádí, že nepřímá strategie má své stále uplatnění ve studené válce a nyní, kdy hrozba jaderných zbraní paralyzuje přímou strategii, považuje nepřímou strategii za „... snad jedinou strategii, které je vůbec možné používat“ (str. 47 a 48).

Zřejmě podle jiného kritéria (realizace či nerealizace akce) dospívá strategie, jejíž protějšek lze nazvat např. strategií akce.

Zastrašovací strategie podle Beaufra vychází především z materiálního faktoru: je třeba disponovat mohutným ničivým potenciálem o velké přesnosti zásahu a značné schopnosti pronikat ke stanoveným cílům“ (str. 92). Uvažuje samozřejmě především o jaderném zastrašování, i když zastrašovací strategie je možné použít u jakýchkoli prostředků realizace politických cílů.

„Protože v jaderné strategii se řeší podstatné problémy předem, tzn. v době míru“ — říká autor na str. 119 — „je obvykle snahou dosáhnout rozhodnutí bez války, která by neměla jiný smysl, než že by byla jakousi matematickou devítkovou zkouškou a prověrkou účinnosti provedených příprav. Z toho pak vyplývá logicky a zcela nepochybně dosud nezakončený vývoj strategie zastrašování.“

Dalším kritériem dělení strategie je zřejmě použití či nepoužití jaderných zbraní. Autor proto vytýčuje jako zvláštní strategii nejadernou nebo konvenční.

Vojenský čtenář Beaufrovy knihy se jistě zastaví u kapitoly, nazvané „Klasická vojenská strategie“.

Po prostudování statí, pojednávajících o strategii obecně, čtenář mimoděk očekává, že ve statích o vojenské strategii bude pojednáno především i o „obecné vojenské strategii“ a o „operační vojenské strategii“. Autor ovšem své obecné úvahy na specifickou oblast vojenské strategie nekonkretizuje.

Z této kapitoly je nezbytné čtenáře upozornit na autorovo pojetí obsahu pojmů „bitva“ a „operace“, jejichž vzájemný vztah vysvětluje na str. 65 takto: „Ve válce, vedené ozbrojenými silami, je bitva jen jediným momentem, jen určitým vyvrcholením. Síly, které se v bitvě mají střetnout, se nejprve musí k sobě přiblížit tak, aby mohly spolu bojovat; přitom je pochopitelné, že se obě strany snaží bitvu zahájit za co nejvýhodnějších podmínek. Souhrnu opatření a manévry, kterými se všechno toto uskutečňuje, říkáme operace.“

Zde je nezbytné upozornit na naprosto odlišný obsah Beaufrova termínu „operace“, který se zásadně liší od běžného významu tohoto termínu v naší armádě, např. ve smyslu pojmu „útočná operace vševojenské armády“.

Vzájemný vztah bitvy a takto odlišně chápané operace uskupuje pak autor knihy do šesti historicky následných variant (str. 65–73).

Pokud se týče myšlenkového obsahu této části Beaufrovy knihy, zůstane čtenáři — vojenskému odborníkovi trochu rozpačitý dojem: autor, vojenský specialista, zůstal čtenáři právě ve statí o vojenské strategii něco dlužen. A snad právě zamyšlení se čtenáře nad tím, co vše by byl v této části knihy očekával, bude hlavním přínosem této kapitoly.

—☆—

Posuzujeme-li knihu generála Beaufra z hlediska pojetí, začlenění a učlenění strategie, lze konstatovat, že se autor snaží o definování co nejobecnějšího pojetí strategie a o začlenění do uceleného systému strategie celé řady specifických strategií, rozlišovaných navzájem podle různých a nesourodých kritérií.

Beaufre ovšem své rozborů a úvahy řeší jako praktik a praxeolog války a opírá se přitom převážně o konkrétní doktrinální strategické koncepce jak minulosti, tak současnosti — tedy o doktrinální kodifikaci pouze těch teorií, jež v příslušné době, v daných historických podmínkách byly, resp. jsou ve státě nejen objektivně,

ale i subjektivně prohlášeny za optimální. Logickým důsledkem tohoto přístupu je, že autor definuje strategii jen jako umění a že ve své knize neuvažuje ani o možnosti pojetí strategie i jako vědy. Takový pohled je ovšem prakticisticky zkreslený a nesprávný.

Samozřejmě není cílem tohoto článku a jistě nebylo ani cílem Beaufrovy knihy řešit vzájemný vztah vědy a umění. Při studiu Beaufrových myšlenek je však třeba promítnout si jejich obsah z oblasti „strategie jako umění“ i do oblasti „strategie jako věda“.

Pokud tedy přehlédneme Beaufrovo zúžení strategie jen na umění, vidíme, že Beaufre vytyčuje jako nadřazený společný rod strategií — vůbec. Uvnitř tohoto rodu vytyčuje jako jeho specifické druhy i strategii politickou, ekonomickou, diplomatickou a vojenskou. Z toho lze předpokládat, že obdobný je autorův názor i na taktiku vůbec a taktiku politickou, ekonomickou, diplomatickou a vojenskou.

Takové učenění strategie (a stejně tak i taktiky) lze logicky zdůvodnit a je přijatelné i pro nás, zejména pak na úrovni uspořádání odpovídajících teorií:

— teorie strategie — vůbec, vedle specifických teorií strategií oblastních (politické, ekonomické, diplomatické a vojenské);

— teorie taktiky — vůbec, vedle specifických teorií taktik oblastních (politické, ekonomické, diplomatické a vojenské);

— vedle těchto základních teorií, odpovídajících i celkovému učenění příslušných vědních oborů (strategie a taktiky), je ovšem možné utvářet jakékoli účelové teorie a mezi nimi i teorie ostatních Beaufrem uváděných specifických strategií, jako např. teorie zastrašovací strategie, teorie jaderné strategie, teorie nepřímé strategie apod.

Naše oficiální pojetí obecné vojenskovo-vědní teorie, nebo obecné teorie ozbrojeného zápasu, soustřeďuje v sobě teorii vojenské strategie, teorii vojenské taktiky a na základě potřeb praxe druhé světové války teorii operačního umění.

Posuzujeme-li tedy Beaufrova knihu z hlediska vymezení, začlenění a učenění strategie, pak s výhradou nesouhlasu se zužováním strategie jen na umění lze souhlasit s kladným jejím hodnocením na záložce českého vydání.

—☆—

Jaderná strategie

Generál Beaufre přistupuje k tomuto složitému, celospolečenskému problému současnosti svérázně, s výraznou erudicí a snahou po objektivitě poznání, které svědčí o tom, že je mu jistě právem přisuzováno mezi vojenskými teoretiky Západu jedno z čelných míst. Závěry, ke kterým dochází, jsou podnětné a sugestivní. Jeho kniha provokuje k přemýšlení i o některých otázkách, které jsme si možná v naší praxi navykli interpretovat někdy zjednodušeně.

Jeho knihu ale nelze v naší praxi jenom přečíst — tu je třeba studovat tak, aby pod vlivem sugestivnosti a logiky vyvozovaných závěrů nám neunikla jejich silná politická angažovanost (zcela přirozená) a její poplatnost současným politickým cílům gaullistické Francie, které se jako červená nit táhnou v podtextu celým obsahem. Rozpory mezi USA a Francií, vyplývající z její snahy po velmocenském postavení v Evropě a nezávislosti jejích jaderných zbraní, které v současné době mají pro nás některé kladné prvky, nebylo by jistě dobře proto přeceňovat a generalizovat.

Generál Baufre, jako příslušník třídy, která se při plnění svých cílů a zájmů ne-

může a nechce zříci války jako prostředku politiky, přistupuje k „jaderné strategii“ především z těchto pozic. Chápe jadernou strategii jako strategii totální a jako strategii, kterou je třeba teprve vypracovat tak, aby byla schopna zahrnout i problematiku zbraní, které „přijdou později (kosmických, chemických atd.)“.

Dovedně a se znalostí věci analyzuje současnou jadernou situaci a v podstatě hledá cestu ze slepé uličky „jaderné rovnováhy“.

Na základě rozboru jednotlivých možných způsobů ochrany před nebezpečím napadení jadernými prostředky strategického určení dochází k závěru, že prakticky neexistuje žádná jiná účinná ochrana, než „hrozba odvety akcemi“ — tedy než strategie „zastrašování“.

Vychází ze zjištění, že v současné době, v důsledku jaderné rovnováhy na obou stranách (USA a SSSR), **přesunulo se těžiště významu strategických jaderných prostředků z oblasti jejich fyzického účinku ničení do oblasti psychologického působení — jako prostředků vzájemného zastrašování.**

Proto také v procesu „zastrašování“ vidí klíč k současné jaderné strategii.

S tímto závěrem, který potvrzuje praxe,

je jistě možné souhlasit. Nelze však vždy souhlasit se závěry, které z toho Beaufre dále vyvozuje.

Autor považuje za základní předpoklad strategie zastrasování „mít údernou sílu (Force de Frappe) natolik mohutnou, aby dokázala odvrátit protivníka od úmyslu použít vlastních prostředků jaderného napadení strategického dosahu“ (str. 90). Je stoupencem budování „účinných jaderných sil“ a kritizuje např. USA za to, že se v polovině šedesátých let orientovaly na výstavbu systému protivzdušné obrany místo účinných jaderných sil. Konstatuje, že se „křivka zastrasování stálá ve prospěch SSSR“, že zatím co bývalá západní strategie „hromadné odvety“ byla strategií útočnou, je strategie odpustňovaného zastrasování defenzivní a že „její účinnost vůči sovětské nepřímé strategii se musí teprve prokázat“ (str. 115). V souvislosti s tím poukazuje na to, že pomíjivé hodnoty obranných systémů zastarávají nejpozději každých 5 let a že „setrvání v tomto kursu by jednoho dne muselo skončit buď válkou, nebo hospodářským zhroutením, popřípadě však i uzavřením dohody o omezení zbrojení“ — a dodává, že „za cenu takového vypětí mír věčně udržovat nelze“ (str. 115).

Generál Baufre vyvolává dojem, jako by opravdu věřil v nebezpečí agresivního napadení Západu Sovětským svazem. Je ovšem také možné východisko jeho úvah obrátit — a zdá se, že mnohé se pak stane srozumitelnějším.

Je např. jistě originální jeho názor, že „ze strategie zastrasování se může rovněž vyvinout skutečná metoda života v míru“ (str. 121). Znamená to ovšem, že toho „míru“, v jakém dnes žijeme, a ne toho, o který socialistický svět usiluje.

A právě v pojetí perspektiv vývoje se rozcházejí diametrálně.

Beaufre si klade i otázku, zda „jdeme tedy všeobecně směrem k sebevražedné válce, nebo směřujeme k míru“. Odpověď na tuto dnes jistě ne právě snadnou otázku především podmiňuje nutností „mít jistotu, že válka závisí jedině na vůli lidí“ a nakonec dospívá k závěru, že „jak velké války, tak i skutečný mír, budou společně patřit minulosti“ (str. 122).

Mohli bychom s ním souhlasit snad pro přítomnost a i pro dohlednou budoucnost, ale nemůžeme s ním souhlasit v tom, že jeho vize budoucího světa je neodvolatelná. Mír generála Beaufra není náš mír a jeho jaderná strategie je strategií nezbytných válek, která hledá jen takové formy, které by vyloučily oprávněné oba-

vy před použitím strategických jaderných prostředků.

Souhlasíme a bohužel musíme souhlasit s jeho zjištěním, že „čím účinnější zastrasování, tím menší nebezpečí využití ničivé síly strategických jaderných prostředků“ — k tomu jsme nuceni pudem sebezáchrany. Nepokládáme to však za rovnici matematického modelu světového vývoje, ale spíš za rovnici světové katastrofy.

Tolik k základním otázkám pojetí Beaufrovy „jaderné strategie“. Dále se trochu podrobněji všimneme jen některých, z našeho hlediska zajímavých závěrů a těch cest, kterými autor k nim dospěl.

Tak k nezbytnosti strategie zastrasování dospěl rozbořením „možných způsobů ochrany před napadením“.

Možnost „preventivního zničení zbraní protivníka“, opřená o převahu USA, trvala jen krátce. Dosažení úplné ochrany touto cestou se mu jeví jako problematické. Navíc konstatuje, že mírumilovná politika, „prohlašovaná“ Severoatlantickým paktem, znemožňovala silám NATO uchopit iniciativu a že bylo nutné s tímto opatřením kalkulovat jako s „odvetným“, což vyžadovalo „přežití první útok nepříteli“. Proto, aby preventivní akce „byla uvedena v soulad s čistě politickou koncepcí zřikání se agrese“ (str. 88), dostala název „předstihující“.

Druhý způsob „přepadů a ničení jaderných zbraní za jejich letu k cíli“ pokládá za nesnadný proto, že vede k závodům ve zbrojení, přičemž je to jen cesta nepřímého vyčerpání protivníka tím, že místo ničení jeho zbraní se spokojuje jen se znehodnocováním jejich kvality vyšší kvalitou vlastních zbraní a nucením nepříteli k obrovským ekonomickým ztrátám.

Způsobu „opatření fyzické ochrany“ sice přiznává relativní hodnotu, ale dosažení účinné ochrany v podmínkách rychlého růstu ničivosti a nezbytných obrovských nákladů pokládá za nemyslitelné.

Tak autor dospěl k závěru, že jedinou, relativně nejspolehlivější ochranou je „strategie zastrasování“.

Autor, jako stoupenec budování národních jaderných sil, přirozeně neuvažuje o možnosti zákazu a zničení jaderných zbraní vůbec a vně této možnosti jsou jeho závěry správné a jeho strategii nelze v současné době upřít racionální jádro. Jsme ale na rozdíl od autora toho názoru, že strach, jako základna míru, je velmi labilní.

Zdá se ale, že ani autor příliš ve stabilitu takového míru nevěří a že proto

věnoval značnou pozornost rozboru tak-
tiku použití strategických jaderných pro-
středků „proti silám“ nebo „proti mě-
stům“.

„Taktiku proti městům“ (ke které se
podle jeho názoru „možná příklání
SSSR“) (str. 95), považuje za nesmyslnou
proto, že „by došlo k oboustrannému pus-
tošení, které může být nerovnoměrné —
a to v náš neprospěch“ (str. 95). Správně
hodnotí, že zničení amerických velkoměst
by bylo pro USA větší ranou, než zničení
sovětských měst pro SSSR a tím také vy-
světluje, proč Američané jsou spíš pro tak-
tiku „proti silám“.

Zajímavý je jeho názor, že ten, kdo se
rozhodl pro „taktiku proti městům“, zřej-
mě věří v absolutní účinnost zastrasování
a naopak ten, kdo se rozhodl pro „taktiku
proti silám“, o ní pochybuje a připouští
možnost vzniku jaderného konfliktu, za
kterého by ve větším či menším měřítku
byly použity strategické jaderné síly, což
podle jeho názoru „zvyšuje možnost za-
strašovat“.

To je asi správné, i když se domnívám,
že v praxi půjde víc o kombinaci obou
taktik s rozdílnou vahou, než o jejich
ostrou vyhraněnost.

Je jistě třeba souhlasit s autorem
v tom, že zastrasování vyžaduje určitou
věrohodnost, která vyplývá ze srovnání
velikosti rizika s velikostí toho, co je
v sázce a že „důležitější, než všechno
ostatní“ (str. 96) je odhodlání rozpoutat
katastrofu a o tomto odhodlání přesvěd-
čit protivníka. Přesto to asi bude snad-
nější, než přesvědčit protivníka o absurd-
nosti jaderné strategie vůbec.

Současná praxe dává plně za pravdu
Beaufrovi i v tom, že zastrasování není
nikdy absolutní a že každému z obou pro-
tívníků ponechává určitý „volný prostor“
k omezeným akcím, při kterých je v sázce
„příliš málo“, než aby tím bylo možné
ospravedlnit uskutečnění hrozby odvetných
opatřeními. A tato skutečnost podle je-
ho názoru vyžaduje „doplňkové formy za-
strašování“, ke kterým počítá ozbrojené
síly, udržované v „citlivých prostorech“,
„intervenní sbory“, které podle jeho ná-
zoru umožňují vyhnout se případnému
dilematu rozhodování „všechno, nebo nic“.
Počítá k nim i snahu vyvolat u protiv-
níka dojem, že odvetné akce by mohly být
zahájeny i tehdy, kdyby došlo i jen k míst-
nímu ozbrojenému konfliktu. Beaufre
v těchto doplňkových formách zastraso-
vání připisuje významnou úlohu taktic-
kým jaderným zbraním, jejich použití stup-
ňuje hrozbu „vystupňování do krajnosti“
a vyvolává „nejistotu o tom, co je v sáz-

ce“. Je si plně vědom velkého rizika a ne-
bezpečí, které jejich použití vyvolává — je
ale přesvědčen o tom, že toto nebezpečí
existuje jen tehdy, „když nefunguje zastras-
šování“ (str. 99).

Čistě teoreticky je to jistě správné,
jenže tady se pohybujeme v oblasti psy-
chologie, v oblasti emocionálních vztahů a
vlivů — a to je oblast velmi labilní.

To je také jedna z „Achillových pat“
Beaufrovy strategie zastrasování, které je
si autor zřejmě sám vědom. Je totiž svým
způsobem protismyslné tvrdit, že riziko
vyplývající z použití taktických jaderných
zbraní je činitelem, který „zvyšuje bez-
pečnost“ (str. 99). Takové tvrzení působí
silně dojmem spekulativním.

Autor přiznává, že význam taktických
jaderných zbraní narůstá úměrně tomu,
jak se hrozby odvetnými jadernými akce-
mi vzájemně neutralizují a že se strategie
zastrašování, přes svou nesmírnou náklad-
nost, dostává do slepé uličky. Komentuje
a podrobuje kritice „beztaž přehnané“
úsilí, které se vynakládá na jaderné vy-
zbrojování a ty nové tendence, které smě-
řují k tomu, aby se k tomuto úsilí připo-
jilo ještě nové úsilí o program vyzbrojo-
vání konvenčními prostředky, „jako by ja-
derné zbraně vůbec neexistovaly“. Je třeba
plně souhlasit s jeho názorem, že v pod-
mínkách existence jaderných zbraní se
„nelze vrátit tam, odkud jsme vyšli“ a že
pokud tyto prostředky existují, je nemysli-
telné vést rozsáhlý konvenční konflikt
toho typu, jako byla druhá světová válka.
S tím je třeba souhlasit.

I když přiznáme strategii zastrasování
její současný význam a vliv, nepokládáme
ji za schopnou odstranit nebezpečí použití
strategických jaderných prostředků.

Po rozboru „strategických zastrasová-
ní“ přechází autor k rozboru „**strategie
války**“. Zajímá ho především otázka, jak
bude vypadat strategie jaderného věku
v tom případě, že vznikne válka. Vychází
přitom z předpokladu, že „nikdy nelze
s určitostí tvrdit, že válka nevznikne“
(str. 101). Kromě možnosti jejího vzniku
v důsledku šílenství (jako příklad uvádí
Hitler), uvažuje o možnosti vzniku války
v důsledku „špatné kalkulace“ s reakcí
protivníka.

Polemizuje s představou, která podle
jeho názoru vznikla v době strategie „hro-
madné odvety“ („strategie s přeraženou
páteří“), kdy strategie války by byla za-
hájena „jadernou výměnou“ (tedy hromad-
ným úderem jaderných zbraní). Tuto před-
stavu, kterou „je silně zatíženo vojenské
myšlení i v současné době“ (str. 101),

považuje autor za povrchní a nejméně pravděpodobnou hypotézu. Takové zahájení války za podmínek „kdy vím, že vyvolám odvetu, při níž sám zahynu“ (str. 102) nepovažuje za strategii, ale za harakiri a tuto alternativu v podmínkách, kdy strategické úderné síly druhé strany mají možnost přežít úder, považuje za vyloučenou.

Tím také osvětluje to, že Západ opustil teorii hromadné odvety a přešel ke strategii „pružné reakce“, kterou charakterizuje tak, že „se na každou akci protivníka bude reagovat přiměřenou vlastní odvetnou akcí, mohutnou natolik, aby zmařila protivníkům zámysl, avšak za použití jen nezbytně nutného množství sil a prostředků“ (str. 102). Jako příklad uvádí, že na konvenční útok bude možné reagovat obranou s použitím taktických jaderných zbraní nebo i s omezeným použitím prostředků hromadného napadení strategického určení. Dodává, že „k hromadné odvetě bychom přistoupili pouze v krajním, nezbytném případě“ (str. 103).

Originálnost strategie pružné reakce vidí v možnosti kombinovat lokální ozbrojené střetnutí s působením všeobecného zastrašování, v možnosti dosáhnout rozhodnutí „na body“, aniž by došlo k využití krajních prostředků. Válka se mu tedy jeví jako schodiště, jehož jednotlivými stupni jsou jednotlivé druhy použitých prostředků a které bude možné překročit jen na základě zvláštního politického rozhodnutí. Na bázi této teorie dochází k názoru, že v jaderném věku budou dva typy válek. Především krátké, intenzivní, omezené akce, jejichž cílem bude „postavit druhou stranu před hotovou skutečnost“ a vleklé konflikty v okrajových oblastech, zaměřené k vyčerpání protivníka.

Této Beaufrově představě a jeho závěrem nelze jistě upřít logiku a zdůvodněnost, která konečně potvrzuje i dosavadní vývoj ve světě. Množství různých „ale“ a „co když“, kterými konečně sám autor svoji strategii podmiňuje a kterých by bylo možné uvést daleko více, jen potvrzuje, jak nesmírně obtížné a téměř nemožné (i když v současných podmínkách absolutně nutné) je v absurdních podmínkách, vytvořených jadernými zbraněmi, vytvořit nějakou „rozumnou“ strategii. Jaderné zbraně se prostě vymkly lidské logice a nelze je zvládnout ani strategií zastrašování, ani žádnou jinou strategií — je možné je jenom zničit. A do té doby, než se tak stane, nelze určit hranici mezi „rozumnem“ a „šilenstvím“ a nelze také budovat žádné „jaderné prahy a stupně“, které by nevedly ke katastrofě.

To potvrzuje i sama Beaufrova strategie.

Stačí, položíme-li jí otázku, jaký je onen „krajně nezbytný případ“ pro přistoupení k hromadné odvetě?

My přirozeně musíme chápat, že generál Beaufre nepsal svou strategii pro nás a že např. onen „krajně nezbytný případ“, kdy by podle jeho strategie byly použity i strategické jaderné prostředky, se váže k podmínkám plnění stanovených cílů. Nám např. stačí, abychom z Beaufrovy strategie škrtnli slovo „odveta“ — a celá strategie pružné reakce i zastrašování se nám objeví ve zcela jiném světle a změní se ve strategii diktátu.

Jistě souhlasíme s autorem, že „vojenský romantismus 19. století se nehodí pro dnešek“ a že to, co on nazývá „moderní hrou“, je především hrou strategickou, která je bezprostředně řízena a ovládána politikou „jako nikdy předtím“. Souhlasíme i s tím, že „válka nového typu, plná jemných odstínů, se spíše podobá průběhu infekční nemoci“ a že by se „jejím pozvolným a méně dramatickým průběhem neměl nikdo dát zmýlit“ (str. 120).

To především.

Generál Beaufre věnuje značnou pozornost tzv. „nepřímé strategii“, jejíž podstatu vidí v „zápase o volnost jednání“ a ve snaze „zvrátit existující poměr sil obou stran ještě před svedením rozhodující bitvy — a to nikoli bojem, ale manévrem“. Je stoupencem Liddell Hartovy zásady „nechytat býka za rohy“, nestřetat se s ním přímo, ale „dříve jej zneklidnit, překvapit a vyvést z rovnováhy nečekaným a oklikou uskutečňovaným přiblížením“. Vtipně konstatuje, že v nepřímé strategii se síla nahrazuje šedou kůrou mozkovou.

O tom konečně svědčí složitý poválečný vývoj mezinárodní situace.

Podrobně analyzuje onu pestrou paletu psychologického manévru, který využívá nejrozumnějších politických, ekonomických, diplomatických i vojenských prostředků a metod k tomu, aby pod globální hrozbou ozbrojeného střetnutí byla paralyzována možná reakce protivníka a umožněno postupné plnění politických cílů.

Na základě studia dosavadního vývoje dospěl Beaufre k jistě správnému závěru, že v psychologické oblasti „je možné se zmocňovat určitých abstraktních pozic naprosto stejně, jako ve válce vedené vojenskými prostředky“. Originální periodizací vývoje od roku 1935 dospívá k závěru, že po druhé světové válce doznala nepřímá strategie — z popudu SSSR — nového rozmachu proto, že „se každý chce této válce

vyhnout. Ti však, jejichž politika je zaměřena na dosažení změny stávajícího řádu, používají k dosažení svých cílů i nadále síly, což pak vyúsťuje v rafinovanou hru nepřímé strategie..." (str. 142).

Přímá strategie USA, opřená o jaderné zbraně, přinutila SSSR ke zdokonalení metod nepřímé strategie a „skutečností je, že akcemi, které byly nestejnou měrou úspěšné, dosáhl Sovětský svaz v průběhu patnácti let větších výsledků, než jakých by mohl dosáhnout jedním velkým vítězstvím“ (str. 143).

Červenou nití Beafrovy „nepřímé strategie“ je jeho představa nezbytnosti

„ochrany západní civilizace“ před nebezpečím především třetího světa, na který soustřeďuje svůj hlavní zájem. Jedná se mu o obnovení „prestiže západní civilizace“, která podle jeho názoru „do jisté míry vyplývá i ze strachu, který u ostatních států dokáže vyvolat“ (str. 146). Východisko z tohoto nebezpečí „ohrožení západní civilizace třetím světem“ vidí v mírovém řešení evropských problémů a v přenesení těžiště zápasu na půdu třetího světa, v kterém považuje za rozhodující vzájemný vztah SSSR a Číny. Sleduje gaullistickou vizi sjednocené západní Evropy, chráněné francouzskou jadernou silou.

Generál Beaufre chápe celkově vojenskou strategii jen jako jednu z obecných strategií, která podle okolností hraje buď rozhodující nebo pomocnou roli. Strategii všude těsně spojuje s politikou, jejíž nadřazenost zdůrazňuje. Celá jeho práce je důkazem vyspělého sepětí politického a vojenského myšlení.

To je jistě jeden z vážných důvodů k tomu, abychom takové názory „druhé strany“ pečlivě studovali. My přirozeně stojíme na druhém břehu ideologie a máme na řešení celé řady problémů odlišné názory. Nesmějí nás ale překvapovat dílčí shody některých názorů a závěrů, např. o důsledcích existence jaderného nebezpečí. Zásadně rozdílné je ale naše celkové pojetí válek vůbec, jinak vidíme perspektivy míru a cesty k němu, a proto jinak vidíme i funkci jaderných zbraní. Máme tedy i odlišné pojetí jaderné strategie.

Souhlasíme jistě s generálem Beaufrem v tom, že jaderné zbraně mají významný psychologický vliv, který podstatně ovlivňuje a limituje strategii. Nebudeme ale jistě souhlasit s tím, že tohoto vlivu je správně využívat ke konzervaci kapitalismu.

Kandidátské disertační práce

Před odbornými komisemi vědecké rady VA AZ byly v měsíci dubnu 1968 úspěšně obhájeny dvě kandidátské disertační práce.

Podplukovník Ing. Vladimír Bradáč obhájl práci na téma

„Analýza informačního toku velitelství pluku z hlediska potřeby velení při organizaci a řízení útočného boje“.

V úvodu práce disertant ukazuje dosavadní nízkou efektivnost práce velitelství pluku při shromažďování, zpracovávání a předávání informací. Potřebný čas na tyto úkony zpravidla převyšuje kritický čas hodnoty informace. Dále v úvodu objasňuje výchozí údaje a předpoklady k vytyčení cíle a obsahu disertační práce.

V druhé části disertant vysvětluje obsah používaných pojmů v práci.

Ve třetí části analyzuje současný stav informačního toku velitelství pluku při organizaci a vedení útočného boje, a to ze dvou hledisek:

— podle požadavků, které kladou soudobé řády a předpisy na obsah informací k úspěšnému velení na jednotlivých stupních velení,

— podle skutečné praxe ze cvičení.

Od rozhodnutí velitele svazku až po proniknutí k poslednímu vykonavateli, tj. k tanku a OT, je třeba v období organizace útočného boje 7—8 hodin a v průběhu vedení útočného boje 2—2½ hodiny. V práci porovnává tyto časové údaje s časovými snímky, získanými při cvičení s vojsky. Ukazuje, že pluk a jemu podřízené stupně velení nejsou zpravidla schopny splnit v daném časovém intervalu všechny úkoly, které jim ukládají naše předpisy a řády.

Disertant dále zdůvodňuje, proč na cvičeních je zpravidla dosahováno podstatně kratších časů, než ukazují výsledky jeho teoretického rozboru. Tento stav vyplývá ze skutečnosti, že při cvičeních zpravidla neproběhne vnitřní informační tok v plném rozsahu. V závěru této části práce ukazuje hlavní opatření, jejichž realizace má podle autora zvýšit účinnost i kvalitu velení pluku v útočném boji.

Ve čtvrté části rozebírá potřebu informací z hlediska velení pluku při organizaci a vedení útočného boje. Tato potřeba vyplývá především z nutnosti řídit palbu, pohyb, odbornou činnost a zabezpečit vysoký morálně politický stav. Pod pojmem „odborná činnost“ zahrnuje veškerou činnost jednotek, která není právě palbou a pohybem (např. průzkum, ženijní zabezpečení, materiální zabezpečení atd.).

Všechny tyto základní druhy činnosti rozebírá z hlediska potřebných informací o nepříteli, vlastních jednotkách, terénu

a povětrnostních podmínkách — a to tak, že vždy určuje, které informace může získat příslušný stupeň velení sám, které informace může získat od podřízeného nebo nadřízeného velitelství.

V závěru této části práce ukazuje, že při dosavadním způsobu práce nelze za dnešních podmínek velení snížit potřebný čas ke shromáždění a zpracování informací a k doručení rozhodnutí velitelům jednotek. Východisko z této situace vidí v začlenění pluku do automatizovaného systému velení.

Dílčí závěry z jednotlivých kapitol shrnuje disertant v poslední části práce; současně ukazuje, jak je jich možné dále využít.

Kandidátská disertační práce podplukovníka Bradáče je uložena v Ústřední tajné knihovně VA AZ pod čj. 09230.

—☆—

Podplukovník Ing. Miloš Štěpánek obhájil práci na téma

**„Komplexní a centrální řízení sil a prostředků průzkumu k účinnému zpravodajskému zabezpečení soudobého boje vševoj-
skového svazu“.**

V práci řeší analýzu současného řízení průzkumu u pohraničního svazu a navrhuje, co je třeba učinit podle jeho názoru k tomu, aby se systém řízení průzkumu co nejvíce přiblížil požadavkům vysoké bojové připravenosti a požadavkům okamžitého přechodu k bojové činnosti.

V první kapitole autor uvádí možné způsoby zahájení války a zdůvodňuje, že jedním z faktorů, který podmiňuje úspěch ve válečném střetnutí, je organizace, bojová připravenost a schopnost všech zpravodajských orgánů vést aktivní a nepřetržitý průzkum jak před zahájením napadení, tak i v průběhu bojové činnosti.

Hlavní úsilí průzkumu divizí má být podle něho soustředěno na nepřetržité sledování taktických prostředků jaderného napadení, velitelských stanovišť a činnosti mechanizovaných a tankových brigád i lehkých obrněných pluků v zájmových prostorech.

V počátečním období války musí zpravodajské orgány získat takové množství zpráv o činnosti nepřítele, aby velitelé

a štáby na základě jejich vyhodnocení mohli přijmout zdůvodněná rozhodnutí k vedení bojové činnosti. Ve zpravodajském zabezpečení operace je třeba položit hlavní důraz na včasné získání hodnověrných a přesných podkladů k prvnímu hromadnému úderu.

Požadavky na včasné získání značného množství zpráv o činnosti nepřítele si vynucují přehodnotit dosavadní systém uvádění průzkumných útvarů a jednotek do bojové pohotovosti. K zabezpečení jejich trvalé bojové pohotovosti doporučuje disertant zavést dva i více nástupních termínů nováčků, přednostní výběr kádrů, přednostní doplňování novou bojovou technikou a přizpůsobit organizační strukturu co nejvíce válečným potřebám.

Ve druhé kapitole práce analyzuje současný stav řízení průzkumu u pohraniční divize. Kromě jiných opatření doporučuje:

- vytvořit ze zpravodajského oddělení divize středisko řízení průzkumu, sběru, vyhodnocování a využití získaných zpráv,
- řídit průzkum střediskem již v míru,
- řízení průzkumných sil a prostředků zabezpečit vysoce výkonnými a spolehlivými pojítky a ostatními druhy materiálně technického zabezpečení,
- zvýšit kvalifikaci důstojníků průzkumu.

Ve třetí kapitole navrhuje řízení průzkumu s využitím prostředků mechanizace a automatizace. K tomu je třeba podle jeho názoru vyřešit jednotypový transportér pro všechny průzkumné jednotky, účelněji vybavit skupiny hloubkového průzkumu, rozšířit prostředky radiotechnického a vzdušného průzkumu a změnit organizační strukturu průzkumných praporů divizí a průzkumných čet pluků. Navrhuje dále různé moderní technické prostředky, které by umožnily přechod k automatizovanému zpravodajskému podsystemu. Zdůrazňuje, že však nejde jen o novou techniku, ale i o přerod myšlení zpravodajských orgánů, o jejich připravenost a systém práce.

Ve čtvrté kapitole navrhuje konkrétní opatření u průzkumného praporu divize, a to jak v jeho organizační struktuře, tak i v jeho použití při ostraze státní hranice.

Disertační práce podplukovníka Ing. Miloše Štěpánka je uložena v Ústřední tajné knihovně VA AZ pod čj. 09218.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Богумил Шпачек	
К вопросу военной доктрины государства	3
Кандидат военных наук – полковник Йосиф Кудриновский	
Информационный процесс и его моделирование	11
Кандидат исторических наук – подполковник Ярослав Кржижек	
Чехословацкие заграничные войска в 1914–1918 гг.	19
Кандидат военных наук, доцент – генерал-майор Вацлав Матичка	
Образованность, наука и военное образование в ЧНА	24

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Ян Кнотек	
Демократизация в деле управления	29
Подполковник Иван Кутин	
Тактические вертолетные десанты	36
Подполковник Отакар Влах	
Современная фронтовая авиация	44
Подполковник Станислав Тешинский	
Ложные инженерные переправы	51
Подполковник Станислав Кареш	
Железнодорожный транспорт в начальном периоде войны – да или нет?	54
Подполковник Ярослав Юга	
Сделать информации более доступными	59

КОНФЕРЕНЦИИ ОРГАНИЗАЦИЙ КПЧ

Кандидат военных наук – полковник Милош Седларж	
Вопросы науки в программе действия партии	63
Доктор военных наук – полковник Милан Сладечек	
Дальнейшее развитие модели управления	66
Подполковник Вацлав Скала	
Пути демократизации в армии	68
Полковник Зденек Душанек	
Части против министерства?	70
Генерал-майор Станислав Прохазка	
К проблемам обороноспособности государства	72
Полковник Ярослав Готвальд	
К проблеме противоречия между требованиями и возможностями государства и вооруженных сил	75
Полковник Ярослав Клоуда	
Некоторый опыт, приобретенный в соединении	78
Подполковник Милослав Матяшак	
Деформации в области структуры армии	80
Подполковник медицинской службы Милан Плхак	
Отношение и место медицинской службы в армии	82
Подполковник Штефан Марко	
Некоторые познания из конференции коммунистов Восточного округа	84

ИНФОРМАЦИИ

Кандидат военных наук – полковник Йосиф Пруша, генерал-майор Ян Кнотек	
Введение в стратегию	89
Кандидатские диссертации	97